

190. Perjantaina 18 päivänä joulukuuta 1992

kello 12.40

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi oppisopimuskoulutuksesta 5599

Hallituksen esitys n:o 311
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20

2) Ehdotus laiksi valtion eläkelain muuttamisesta 5623

Hallituksen esitys n:o 110
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 53

3) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijöiden eläkelain muuttamisesta 5636

Hallituksen esitys n:o 242
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 54

4) Ehdotus laiksi koulutus- ja erorahastosta annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 336
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 55

5) Ehdotus laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 2 ja 3 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 316
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 56

S.
6) Ehdotus laiksi valtion eläkelain muuttamisesta 5636

S.
Hallituksen esitys n:o 343
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 57

7) Lakivaliokunnan mietintö n:o 16 hallituksen esityksen johdosta ulkomaalaisten yritysostojen ja kiinteistöjen hankintaa koskeva laiksi laiksi (HE 120) 5644

8) Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 58 hallituksen esityksestä laiksi tapaturmavakuutuslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 324).. „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenterhuodon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä edustajat Laurila ja Uusukainen.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuu ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi oppisopimuskoulutuksesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 311
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20.

voitaisiin tehdä myös suullisesti. Järjestelmän toiminta kuitenkin edellyttää aina kirjallista sopimusta, minkä vuoksi sanamuotoa on selvennettävä. Niin tämä muutos kuin kaksi seuraavaakin sisältävät valiokunnan opposition, siis sosialidemokraattien, vasemmistoliiton ja vihreiden, yhdessä jättämään vastalauseeseen.

11 §:n viimeisessä momentissa ehdotetaan paikallishallintoviranomaiselle valta vain toista osapuolta kuultuaan hyväksyä oppisopimuksen purkamiseen. Ensinnäkään ei ole asianmukaista, että näin tärkeässä asiassa ei velvoitettaisi kuulemaan molempia osapuolia. Hallituksen esityksen mukaan ilmeisesti vain työnantajaa olisi kuultava. Lisäksi mielestämme purkamisperusteet olisi mainittava tarkemmin itse lakitekstissä. Hallituksen esityksen perusteluissa oppisopimuksen purkamisen syinä mainitaan taloudelliset tai tuotannolliset syyt. Ne on oikeusturvan takia tarpeen ottaa itse säännökseen.

Kuten edellä totesin, niin 14 §:ssä oppisopimuskoulutuksen järjestäminen edellyttää kunnallisia viranhaltijoita. Sinänsä on myönteistä, että useammalla kunnalla voi olla yhteinen koulutustarkastaja ja muuta yhteistä henkilökuntaa niin kuin esityksessä ehdotetaan. Tarvittavien tehtävien perustaminen ei kuitenkaan saisi olla harkinnanvaraista, kuten esityksessä ehdotetaan, minkä vuoksi pykälän sanamuotoa on tarkistettava.

Herra puhemies! Lopuksi myös omalta vaatimattomalta puoleltani haluan kiittää työasiainvaliokuntaa, joka antoi tästä laista lausunnon sivistysvaliokunnalle. Työasiainvaliokunnan merkittävimmät muutosesitykset on pyritty jatkokesittelyssä huomioimaan.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafssonia arvostan koulupoliitikkona, mutta jotenkin tuntuu, että hänen puheenvuoronsa oli vähän vanhakantainen. Pyytäisinkin, kun ilmeisesti nyt käsittelyssä oleva laki on vain välivaihe koko oppisopimuskoulutuksen kehittämisen taipaleella, että pohdittaisiin eri ryhmissä sitä, onko meillä oikea latu se, että sopimukset kipsataan tiukkaan palkkapolitiikkaan ja virkajärjestelmiin ja sitä kautta syödään oppisopimuksen etu eli joustavan koulutuksen periaate. Kun koulutus laitostetaan ja tulevat raskaat virkarakenteet ja eläkerakenteet, niin taas on rahat loppu ja pitää luoda uusi väliaikainen koulutus ja uusi oppisopimuskoulutus.

Jos näin halutaan tehdä, niin minä en halua olla siinä leirissä, vaan haluaisin säilyttää oppi-

sopimuskoulutuksen juuri niillä periaatteilla, joilla se on niin suosittu, koska se on joustava. Silloin palkkauskysymykseen pitäisi löytyä uudet mallit portaittain, liu'uttaen tai millä kein se nyt onnistuu niin, että ihmiset uskaltavat ottaa ihmisiä a) oppisopimuskouluun ja b) myöhemmin töihin.

Olen henkilökohtaisesti sitä mieltä, että jopa nuorten sotumaksuja pitäisi alta 25-vuotiailta väliaikaisesti laskea, että saataisiin kynnystä työhönottoon matalammaksi. Jos jo oppisopimuskoulutus kipsataan hyvin tiukkaan palkkapolitiikkaan, meillä on teoreettista koulutusta, joka ei taaskaan palvele juuri niitä nuoria, jotka varmasti ed. Gustafssonin ja minun sydämelläni ovat yhteisesti ja rakkaasti. Minulla ovat eräällä tavalla keskeneräiset nämä ajatukset.

Samoin pelkään koulutustarkastajakysymystä. Nyt kun koulutus menee oppilaitoksiin, niin rehtoreille ja alan opettajille kuuluu tarkastaminen ihan samalla tavalla kuin sosiaalialan oppilaitoksissa kenttäharjoittelu tarkastetaan koulusta käsin. Ei tarvita tuplavorakarkanteita.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toisin kuin ed. Gustafsson pidän olennaisena menetyksenä lain osalta sitä, että 19 §:n 2 momentti, jossa olisi lisätty oppisopimustutkimuksen palkkauksen joustoa, jouduttiin poistamaan. Kaikki muut asiantuntijat paitsi SAK olisivat pitäneet sitä myönteisenä uudistuksena nuorten kohdalla. Juuri nuorille oppisopimuspalkan joustavuuden lisääminen olisi tärkeää, koska se olisi lisännyt koulutuspaikkojen tarjontaa. Se olisi lisäksi tärkeää juuri nykyisessä työllisyystilanteessa. Lisäksi esitys oli varsin maltillinen. Jousto olisi ollut voimassa väliaikaisesti vuoden 1994 loppuun. Tässä törmättiin nyt ensimmäistä kertaa ilmeisesti eduskunnassa tupokuvioihin. Oli tietysti valitettavaa, että opetusministeri ei ollut etukäteen neuvotellut asiasta työmarkkinaosapuolten kanssa.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työasiainvaliokunta antoi sivistysvaliokunnalle todella lausunnon kyseisestä asiasta. Kun asiasta työasiainvaliokunnassa keskusteltiin, suurin huoli kohdistui juuri 19 §:ään, jossa palkkamääräyksiä esitettiin muutettavaksi aika ratkaisevasti. Esitys lähti siitä, että palkka voitaisiin oppisopimuskoulutuksessa määritellä aina työttömyysturvan peruspäivärahaan saakka eli 116 markkaan. Kuitenkin olemassa oleva käytäntö jo eri alojen työehtosopimuksissa on

sellainen, että se on ensimmäisen palkkaryhmän palkasta aina 50 prosenttiin alaspäin. Se on jo nyt erittäin joustava. Kun samaan aikaan oli huoli siitä, että oppisopimuskoulutuksessa tällä kertaa on kovin paljon keskeytyksiä, niin esimerkiksi itse näen asian niin, että keskeytykset saattavat johtua myös siitä, että palkka koulutuksesta on hyvin alhainen ja jos sitä vielä lasketaan, keskeytyksen vaara on suurempi.

Mitä tulee muuhun ongelmaan 19 §:n kohdalta, todella työmarkkinajärjestöt katsoivat, että kolmikantaneuvottelujärjestelmä ei ollut toiminnut. Kiitokseksi ministeri Uosukaiselle se, että kun hän oli esimerkiksi työasiainvaliokunnassa itse kertomassa asiasta, hän sen jälkeen kolmikantaneuvottelun järjesti, ja asia on siltä osin kohtalaisen tyydyttävästi edennyt.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Rengon puheenvuoroon. Olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että tulevaisuudessa ja erityisesti ajatellen rajua työttömyystilannetta nuorten työntekijöiden palkoissa tulee voida joustaa. Mutta kuten ed. Rimmi totesi, päinvastoin kuin kuvitellaan tänä päivänä monilla työaloilla oppilaspalkat ovat jo 50 prosenttia alhaisemmat kuin ammattimiesten keskimäärin.

Kun tapahtui sellainen työtapaturma, että lain valmistelussa ohitettiin työmarkkinajärjestöt, korostan nyt sitä, että kaikki työmarkkinajärjestöt Akavasta SAK:hon olivat täysin yhtä mieltä, että kyseinen pykälä tulee poistaa. Niin kuin todettiin, oppisopimuslaki tulee ehkä vuoden päästä uuteen tarkasteluun, jolloin voimme tähän asiaan palata uudestaan. Luulen, että olemme ed. Rengon kanssa asiasta loppujen lopuksi aika paljon samaa mieltä.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoroni edustajien Renko ja Aula puheenvuorojen johdosta, joissa suhtauduttiin niin suopeasti siihen, että kolmikantaneuvotteluista voitaisiin luopua ja määritellä erillinen harjoittelijan palkka suoraan laissa.

Niin kuin jo edustajien Gustafsson ja Rimmi puheenvuoroista on käynyt ilmi, kaikki työmarkkinajärjestöt ovat vaatineet kolmikantaneuvotteluja ja olleet myös asiantuntijoina työasiainvaliokunnassa kuultuina sitä mieltä, että laki ei ole oikea paikka palkan määrittämiseksi. Työehtosopimukset ovat pohjoismaista käytäntöä, ja niissä, niin kuin olette kuulleet, on ala-

kohtaisesti jo määritelty ja voidaan alakohtaisesti määritellä edelleenkin oppisopimuspilaan palkka huomattavasti normaalia palkkaa alemmaksi. Se on hyvä käytäntö. Oli valitettavaa, että opetusministeriön ja työministeriön yhteistyö lakia laadittaessa ei riittävällä tavalla pelannut vaan todella aivan viime tingassa saatiin kolmikantaiset neuvottelut aikaan.

Mitä tulee väitteeseen, ed. Rengon näkökulmaan, että tämä on niin suosittu, minusta oppisopimuskoulutus ei ole vielä ollenkaan riittävän suosittu. Vain 5 000 oppisopimuspaikkaa on käytössä. Se on prosentteina noin 3 prosenttia ammatillisesta keskiasteen koulutuksesta. Olisi tehtävä kaikki mahdollinen, että tätä väylää käytettäisiin yhä enemmän. Sitä voidaan käyttää yhä enemmän, jos sille saadaan, niin kuin ed. Gustafsson tulee esittämäänkin, riittävä vastuuhenkilöstö. Jos tätä johdetaan oman toimen ohella, tämän koulutusreitit riittävä käyttö ei onnistu.

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajien Renko ja Aula ajatukset joustavuudesta asian yhteydessä ovat enemmän kuin paikallaan. Minä muistan, kun joskus 80-luvun lopulla SAK halusi suorastaan romuttaa koko oppisopimuskoulutuksen. Minusta se oli järkyttävä esitys.

Se, että lain 19 § nyt on jouduttu poistamaan, osoittaa sen, mikä valta eduskunnalla on yleensä tehdä lakia. Minusta se on osoitus siitä, että valta on luisunut tämän talon ulkopuolelle. Nyt on kysymys siitä, mitä oppisopimuskoulutus on, onko se koulutusta nuorille vai onko se työtä. Jos se on koulutusta, onko siitä maksettava työehtosopimuksen mukainen alin palkka vai voidaanko käyttää joitakin muita, joustavampia järjestelyjä, joilla nuorille saadaan ammatti? Kysymyshän ei ole ammattitaitoisesta henkilöstä vaan kouluttamisesta ja koulutuksesta.

Mielestäni 19 §:n lähtökohta siitä, että työstä annettava korvaus on työttömyysturvallaissa säädetyn peruspäivärahan suuruinen, olisi erinomainen asia. Täytyy muistaa, että TEL-ehdot ja eläke-ehdot eivät lähde 18- tai 17-vuotiaista vaan vasta 23-vuotiaista.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Lain 19 §:n 2 momentin osalta on muun muassa ed. Rimmi aika ansiokkaasti korjannutkin niitä näkemyksiä, joita edustajat

Renko ja Aula esittivät. Mutta jos vielä täytyy jokunen sana ed. Ukkolalle todeta, tällä pykälälähän ei eläke-etujen kanssa ole mitään tekemistä.

Toiseksi, rujoin piirre oli se, että järjestäytymättömät työnantajat olisivat voineet sopia aina peruspäivärahaan saakka, niin alas, oppisopimuspalkasta ja taas järjestäytyneet työnantajat olisivat olleet sidottuja työehtosopimuslain ns. normaalisitovuuden perusteella oman alansa työehtosopimukseen ja niissä oleviin harjoittelijanjalkamääräyksiin.

Varmasti on syytä jatkossa tutkia, onko laajemmin tällaista yhtenäistä harjoittelijanjalkamääräystä syytä kirjoittaa työehtosopimukseen ja ehkä hiukan joustavammin kuin tällä hetkellä. Mutta niin kuin on todettu, valtaosalla niistä aloista, joilla oppisopimustoimintaa laajemmin esiintyy, tällaiset harjoittelijanjalkamääräykset jo ovat.

Edelleen on syytä muistuttaa ed. Ukkolalle, että oppisopimuskoulutuksessa olevat tekevät samaa työtä työpaikoilla kuin muutkin työntekijät. Heidän palkkauksensa tällä hetkellä on ehkä keskimäärin 50—60 prosenttia siitä palkasta, jonka muut saavat. Jos esitys olisi hyväksytty, se olisi mahdollistanut järjestäytymättömien työnantajien palveluksessa ehkä vain kolmanneksen tai neljänneksen palkan maksamisen siitä samasta työstä, jota oppisopimuskoulutuksessa oleva tekee samalla työmaalla kuin normaalissa työsuhteessa olevat.

Tämä olisi syytä oikaista. Tällä kertaa ei hallituksen esityksen virhe aiheutunut Eta-sopimuksen tulkinnoista taikka kiireestä, niin kuin usein väitetään, vaan kyseessä oli selvästikin taitamattomuus.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Rimmi, Koskinen ja monet muut, viime eduskuntakaudella käytiin erittäin pitkää aatteellinen keskustelu siitä, mikä oppisopimuskoulutuksen paikka ja sijainti sekä visiot ovat meidän koulutusjärjestelmässämme. Siihen ei tarvita oikaisua.

Toteaisin siihen sen, että jos vasemmistoa todella kiinnostaa peruskoulusta päässeitten nuorten elämän alulle saattaminen, mikä mielestäni on peruskysymys vasemmiston ideologiassa, ei voi lähteä ajamaan palkkapolitiikkaa eduskunnassa ja veivata pois niiltä nuorilta oikeutta siihen, että he pääsisivät mahdollisimman pian ja suoraan oppisopimuskoulutuksen kautta. Nimitäin tämä talo tietenkin vastaa maan nuorison koulutuksesta samoin kuin työvoimajärjes-

telyistä omien lainsäädäntöjen kautta, ja palkkapolitiikka hoidetaan kolmikantajärjestelmää käyttäen siellä, missä se hoidetaan, niin kuin me hyvin tiedämme. Minä en sitä kiistä, ja se on äärimmäisen tärkeä ja hyvä asia, ja tulen sitä puolustamaan silloin, kun se on paikallaan, mutta 16—21-vuotiaitten jne. osalta vastuu on meidän. He ovat Suomen kansalaisten lapsia, ja heillä on oikeus kodista, varakkuudesta ja lahjakkuudesta riippumatta löytää sellaisia koulutusväyliä, että saavat jonkinlaisen ammatillisen tutkinnon. Silloin ei palkkapolitiikka saa tulla esteeksi.

Minä uskallan povata, että meidän on pakko, jos me nuorisotyöttömyyttä jotenkin puramme, joustavia järjestelmiä tuoda edes tilapäisesti ja sitä kautta päästä myös kiinteihin ja mahdollisimman hyviin palkkoihin sen jälkeen, kun ollaan oikeassa iässä ja myös työsuhteessa. Toivon, että ymmärrätte oikein. Tästä voidaan tietysti lähteä poliittisesti keskustellen ihan vääräänkin suuntaan. Mutta ihan vilpittömästi haluan keskustella tältäkin puolelta.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolan puheenvuoron johdosta pyysin vastauspuheenvuoron. Oppisopimuskoulutus on työtä ja koulutusta. Haluan korostaa sitä, että arvostan erittäin kovasti oppisopimuskoulutusta ja olen yksi niitä, jotka todella toivovat, että sitä voitaisiin kehittää.

Mutta nyt on kysymys siitä, että työosuutta tehdään työpaikan koulutuspuolella ja siinä voi olla samassa työssä vierekkäin esimerkiksi kaksi samanikäistä nuorta, joista toisella on koulutusopimus ja toinen on siellä työpaikalla vain muuten. Jos heidän palkkansa ovat kovin erilaiset, niin siinä tulee kiistatta mielipahaa ja tietynlaista katkeruutta. Se ei ole mielestäni oikein. Minä väitän, että yksi syy siihen, että oppisopimuksia on niin paljon purkautunut ja opiskelu on keskeytynyt, on tässä.

Voin aivan avoimesti sanoa, että itse pääluottamusmiehenä ollessani olen hyvinkin usein joutunut ponnistelemaan tämän asian kohdalla ja väitän puhuvani nyt aivan konkreettisesta tiedosta tämän asian kohdalla enkä mistään mututeoriasta enkä luuloista.

Ed. L a i t i n e n (vastauspuheenvuoro): Herä puhemies! Kyllä oppisopimuskoulutus on erittäin järkevä koulutusmuoto. Sitä tulee syventää ja laajentaa, ja tarjontaa tulisi kaikin tavoin pystyä lisäämään.

Ed. Ukkolan puheenvuoroon voisi todeta sen, että kyllä oppisopimuskoulutus on sekä koulutusta että työtä. Minusta käsittämätön oli hänen puheenvuorossaan se kohta, kun hän jälleen kerran hyökkäsi voimakkaasti SAK:laista ammattiyhdistysliikettä vastaan. Kyllä SAK omalta osaltaan on tukemassa järkevältä pohjalta toteutettua oppisopimuskoulutusta. On hyvä, että lakiehdotuksen 19 § vedettiin pois, koska minä väitän, että se olisi saattanut toimia päinvastoin kuin tarkoitettiin. Se olisi saattanut toimia niin, että halukkuus oppisopimuskoulutukseen johtuen niin pienistä ansioista olisi vähentynyt merkittävästi. Samalla tässä olisi asetettu järjestäytymättömät ja järjestäytyneet työnantajat eriarvoiseen asemaan, ja näinhän ei tietenkään voida tässä talossa tehdä.

Minä olen pikkuisen huolissani ed. Ukkolas-ta. Teidän työhön täällä eduskunnassa varmasti on kovin raskasta, kun lähes joka asian yhteydessä te toteatte, että eduskunnalla ei ole mitään valtaa eikä oikeuksia, ei edes säätää lakeja, mikä on meidän pääsääntöinen tehtävämme. Toivon, että tämä työsarja ei osoittaudu kohtuuttoman raskaaksi.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun täällä on puhuttu joustoasioista, niin ed. Aulalle ja myös ed. Ukkolalle haluan sanoa, että varmaan teimme viisaasti, kun poistimme 19 §:n 2 momentin. Niin kuin täällä on jo monesti sanottu, eri työnantajat olisivat joutuneet eriarvoiseen asemaan.

Mutta uskallan myös sanoa, että kyllä meidän pitää tulevaisuudessa käydä periaatteellista keskustelua oppisopimuskoulutuksesta. On aivan eri asia, jos on 15—18-vuotias koululainen tai 20—30-vuotias, joka on mahdollisesti ollut työelämässä ja menee oppisopimuskoulutukseen. Esitin valiokunnassa, että voitaisiin maksaa ainoastaan työttömyyspäivärahaa niille, jotka ovat alle 18-vuotiaita ja asuvat vanhempien kanssa kotona, mutta me emme päässeet siitä täällä kertaa pitemmälle.

Myös täällä on puhuttu keskeytyksestä. Se ei yksistään johdu siitä, että näille maksetaan näin huonoa palkkaa, vaan kyllä minä ainakin käytännön elämää hyvin läheisesti seuranneena voin sanoa, että ei tämä työnantajillekaan mikään herkkuparatiisi ole, kun valtio maksaa 700—2 000 markkaa. Ei tämä ole täysipainoista työtä näillä oppisopimuskoululaisilla, eli tätä palkka-perusteista asiaa pitäisi kyllä hyvin laajapohjaisesti miettiä.

Mutta siitä olen hyvin kiitollinen, että sivistysvaliokunta on ottanut työvaliokunnan mietinnöstä huomioon sen, että kehitysaluetuki on säilytetty. Se ei ole kuin 3—4 miljoonaa markkaa, mutta se on varmaan erittäin myönteinen niille, jotka oppisopimuskoulutusta järjestävät.

Ed. Rätty (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Juuri olin tulossa tähän kysymykseen, joka koskee nimenomaan kehitysalueita. Nyt kun ministeri on paikalla, niin ministerin vastauksessa näihin puheenvuoroihin haluaisinkin kuulla, mitä hallitus on todella miettinyt, kun se olisi luopunut lisätystä valtion tuesta kehitysalueille, mikä olisi merkinnyt 4,2 miljoonan markan leikkausta. Onneksi sivistysvaliokunnassa keskustapuolue tuli opposition taakse ja saimme pidettyä tämän kehitysalueelle tulevan lisäyksen tässä laissa.

Toinen asia on sitten se, että kun näitä lakeja valmistellaan, niin ihmettelen myös, miten viime vaiheessa tulee kirjeitä ministeriöstä. Samalla kysyisin ministeriltä myös, onko lainvalmistelussa yleensä käytäntö se, että jos huomataan isoja virheitä, niin niitä viime hädässä kirjeellä korjataan. Se on tietysti ihan hyvä asia, mutta se vain aiheuttaa aina valiokunnassa mielettömän paniikkitilanteen.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Renko vielä toisessa puheenvuorossaan yritti ikään kuin tukkia tämän eduskunnan suun viittaamalla siihen, että viime kaudella on riittävästi linjattu ja oppisopimuskoulutukselle paikka osoitettu. Kehitys on kyllä nyt niin nopea, että ei varmasti ole ihan riittävä peruste viime eikä edellisenkään eduskunnan linjauksiin vedota. Esimerkiksi kävi ilmi, että oppisopimuskoulutus on rajattu tässäkin lakiehdotuksessa liian suppealle alueelle.

Akavan edustaja toi varsin vahvasti esille sen toiveen, että oppisopimustyyppistä koulutusta myös akateemisille aloille voitaisiin kehittää, mikä osoittaa sitä, että viime kauden linjaukset eivät ainakaan ole poikineet kaikkea sitä, mihin oppisopimuskoulutusta voitaisiin käyttää. Hän käytti esimerkkinä mm. vientiteollisuutta, ulkomaista mahdollista työharjoittelua ja siihen liittyviä työnantajan kanssa sovitavia erityisiä yksityisiä oppisopimuksia, joilla voitaisiin hyvinkin myös akateemista joukkoa kouluttaa. Nythän se on rajattu nuorisosteelle ja keskiasteen ammatilliseen koulutukseen. Eli

linjausta tulee tehdä jatkuvasti, jotta tällä koulutusmuodolla päästään kiinni kaikkeen, mihin sillä voidaan päästä.

Ed. Savolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Rengon puheenvuoron jälkeen, jossa hän totesi, että sosialidemokraattinen aatemaailma painottaa tässä erityisesti taloudellisia näkökoh- tia eikä kannu huolta opetuksen sisällöstä.

Päinvastoin, ed. Renko, oppisopimuskoulu- tuksen heikoin kohta on ollut teoreettisen ope- tuksen järjestäminen. Varsinaisessa puheenvuo- rossani tulen puuttumaan tähän asiaan. Opetus- alan ihmisenä rehtori Renko tietää, että koulut ovat olleet hyvin nihkeitä järjestämään oppisopi- muskoulutuksessa oleville opiskelijoille teoria- koulutusta, ja niin ollen oppisopimuskoulutuk- sen heikoin kohta on teoreettisen opetuksen järjestäminen yhä edelleenkin tällä hetkellä, ja eduskunnassa tulisi siitä kantaa erityistä huolta. Nuorilla ei ole oikeutta sen tasoiseen teoriakou- lutukseen kuin heillä opiskelijana tulisi olla. Eli kun perätään sitä, onko nuorilla oikeutta palk- kaan, pitää perätä myös sitä, onko nuorilla oikeus tasokkaaseen teoriakoulutukseen tässä opiskelumuodossa.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni edustajat Aula ja Renko käyttivät täällä erittäin tärkeän puheen- vuoron. On niin, että täällä eduskunnassa ja työmarkkinoilla on kyllä aikuisten etujen puolustajia ja ajajia, mutta aivan liian usein nuorten näkökulma unohtuu. Jos ajattelemme tätä histo- riallista tilannetta, jolloin nuorilla on valtava kynnys päästä työelämään ja kynnys koko ajan kasvaa, ei näillä vanhoilla asenteilla ja eväillä kaikilta osin varmaankaan päästä eteenpäin.

Oppisopimusjärjestelmään on säilyttänyt vuodesta vuoteen merkityksensä, ja juuri tässä tilanteessa se voisi tarjota nuorille käytännön vaihtoehdon päästä nopeasti työelämään ja par- haimmillaan jopa paremman opiskelu- ja työmo- tivaation kuin koulumainen ammattiopetus. On erinomainen asia, että valiokunnassa on osoitet- tu joustavuutta tässä asiassa. Sitä tarvitaan eh- dottomasti lisää, jotta nuoria pystytään mene- mään vastaan näissä erittäin vaikeissa tilanteissa ensi vuonna, kun varmaan joudutaan nuorten työttömyystilanteessa tekemään paljon muuta- kin. Mutta tässäkin pitäisi nyt löytää uutta asennetta ja nuorten näkökulmaa tähän vaike- aan tilanteeseen.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olisin yhtynyt ed. Laitisen ed. Ukkolaan kohdistamaan kritiikkiin sikäli kuin on kysymys ay-liikkeen osuudesta tämän yhden pykälän kohdalla. Vaikuttaa siltä, että ed. Uk- kolan sieluun on sisäänrakennettu ay-vastaisuus ja sosialidemokratian vastaisuus. Hän väittää, että kaikki valta on keskittynyt ay-liikkeelle tässä tasavallassa eikä eduskunnalle. Ymmärrän tietysti hänen mahdollisen kaunaisuutensa, mut- ta kun hän jatkuvasti tätä sanelee, niin se alkaa murentaa todella ihmisten mielissä eduskunnan arvovaltaa, ettei täällä muka päätettäisi kaikista asioista. Kysymyksessä olevan pykälänkin koh- dalla, johon hän viittasi, totta kai vasemmisto- ryhmät ainakin kuuntelevat ay-liikettä, niin kuin me kuuntelemme kaikkea äänestäjäkuntaamme, yksityisiä ihmisiä ja järjestöjä. Kyllä ay-liike pysyy voimissaan ja vahvana, vaikka ed. Ukkola jatkuvasti hyökkäilisiikin sitä vastaan. Suuri yh- teiskuntapoliittinen filosofi Karl Marx on sano- nut: ”Koirat haukkuvat, mutta karavaani kul- kee.”

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vuonna 1990 joulun alla vastaavasti niin kuin nyt koulutuspoliittinen selonteko lyö- tiin lukkoon. Siinä nimenomaan nostettiin, ku- ten muistamme, oppisopimuskoulutus todettu, että 90-luvun tarpeisiin sitä pitäisi kehittää. Nyt on ensimmäinen kehittämisaskel tullut ja se on hyvä.

Ed. Savolainen, minä näenkin, että tässä uu- dessa lakiesityksessä teoriapuoli vahvistuu, ja se on hyvä asia. Mutta kannan erittäin syvää ja vilpittöntä huolta siitä, että meillä ainakin pohjois- sen kehitysalueen pk-yritykset, joilla on muuten- kin ongelmia, sanovat, että ottaisivat oppisopi- musharjoittelijoita ja heillä olisi työtä, mutta he eivät pysty maksamaan palkkaa. Siksi ed. Rim- mi, tähän kysymykseen toivoisin tällaisena kata- strofityöttömyysaikana meillä löytyvän myös poliittista tahtoa tehdä liukumaa eikä nostaa kynnystä, koska muuten meille tulee nämä pas- siiviset nuoret vain jäämään ja heidän työelä- mään pääsynsä tulee siirtymään 20 vuoden jäl- keen. Parempi olisi, ettei sitä viivettä tulisi.

Jäinkin miettimään vasemmiston kannanot- tojen jälkeen, tapahtuuko tässä nyt se sama, mitä Sundqvist ministerinä ollessaan ajoi ja Erkki Liikanen aikanaan, kun istuttiin Teiniliiton pala- vereissa, että koululaisille piti jo saada palkka. Eihän tätä asiaa pidä rinnastaa työntekijään työssä, vaan koululaisiin. Ei lukiolaisilla ole

palkkaa, ei muilla ammatillisten oppilaitosten oppilailla ole palkkaa. Tähänkö tässä pyritään?

Täytyy rehellisesti sanoa, mihin pyritään, eikä vetää höplästä ja voimasuhteilla valiokunnassa milloin mitenkin pykälää sinne sun tänne. Jos nuori todella aiotaan saada koulun jälkeen työharjoitteluun ja sitä kautta kiinni ammattiin, niin täytyy löytyä myös silloin siihen avoin väylä.

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Täällä on tänään aika monessa puheenvuorossa käytetty sanaa "jousto" ja viimeksi sitä käytti ed. Ala-Nissilä. Aika veikeä sana muuten. (Ed. Ala-Nissilä: Hyvä sana! — Ed. Rinne: Se on aina alaspäin!) — Aika vaarallinenkin, ed. Ala-Nissilä. — On hyvin merkillepantavaa, että tätä sanaa käytetään tämän hallituksen aikana hyvin yksipuoliseen sisältöulkintaan. Sitä käytetään silloin, kun halutaan alentaa jotakin etua. Siis jousto tarkoittaa tämän hallituksen aikana useimmiten sitä, että alennetaan etuja. Minusta olisi paljon rehellisempää käyttää oikeita suomenkielisiä sanoja ja selvittää, mitä kulloinkin tarkoitetaan. Kun tässä asiassa puhutaan joustosta, tarkoitetaan sitä, että voidaan maksaa alempaa palkkaa kuin työehtosopimuksissa ja muuten käytännössä on ollut. Kyllä minusta rehellisyyttä pitäisi olla sen verran, että käyttää niitä sanoja, joiden sisältöä tarkoitetaan. Sana jousto on aivan liian epämääräinen sana suomen kielessä käytettäväksi vain tähän tarkoitukseen.

Arvoisa puhemies! Oppisopimuskoulutus on eräs vaihtoehtoinen väylä kouluttautumisjärjestelmässämme, ja oppisopimuskoulutusta tullaan lisäämään nyt myös henkilöstökoulutuksessa lähinnä jatkokoulutuksena. Mielestämme oppisopimuskoulutusta voidaan lisätä, kuten tässä lakiesityksessä esitetään tehtäväksi. Jotta oppisopimuskoulutus toimii tarkoituksenmukaisesti, on tietyistä ehdoista kuitenkin huolehdittava.

Työpaikoilla tapahtuvan käytännön tietojen sekä taitojen hankkimisen lisäksi on koulutuksessa turvattava myös tietopuolinen yleissivistävä opetus, jotta koulutuksesta muodostuu tarkoituksenmukainen väylä myöskin ajatellen opiskelijan jatkokoulutuksen edellytyksiä. Meidän kannamme vastuuta opiskelijanuoren osalta ei vain tästä päivästä vaan myös tulevaisuudesta ja jatkuvan koulutuksen mahdollisuudesta. Siihen tarvitaan tietopuolista yleissivistävää koulutusta myös ehdottomasti, muuten emme kanno oikealla tavalla vastuuta näistä nuorista.

Oppisopimuskoulutuksesta on tiedotettava riittävästi. Opinto-ohjauksen ja neuvontatyön

on oltava riittävää ja tietenkin tasapuolista. Sivistysvaliokunta toteaa, että myös työnantajille tulee antaa heidän tarvitsemaansa koulutusta oppisopimuskoulutuksen ohjaukseen. Työyhteisöä tulee myöskin valmentaa. Nämä ovat erittäin tärkeitä asioita silloin, kun ajatellaan, että koulutus todella menestyy ja onnistuu käytännössä.

Eräs tärkeä edellytys tässä koulutusmuodossa on se, että työoikeudellisia kysymyksiä käsitellään asianmukaisesti mm. työehtosopimuslakia noudatetaan ja palkkauksessa on siis noudatettava työehtosopimusta. Mutta kuten olemme kuulleet, ei työehtosopimus tarkoita sitä, että näille harjoittelijoille maksetaan työpaikoilla yhtä suurta palkkaa kuin työntekijöille. Siis toivon mukaan kaikki ottavat tämän asian huomioon, kun puhuvat tästä.

Tämä hallitus yritti kyllä liukkaasti livahtaa äskeisen periaatteen noudattamisesta tässä lakiesityksessä. Tämän vuoksi tämän lain asiallinen käsittely sivistysvaliokunnassa estyi, nimenomaan siksi, että hallitus ei noudattanut sopimuksia, ei myöskään noudattanut itse hyväksymäänsä sitoumuksia. Tässä valmistelussahan oli vakavia puutteita. Ei noudatettu vakiintuneen kolmikantatyhteistyön periaatteita, ja mm. SAK on hyvin ansiokkaasti tuonut tämän asian julki. Tässä hallituksen käytännössähän nyt siis tietyllä tavalla rikottiin Ilon sopimusta, joka edellyttää kolmikantaista valmistelutapaa mm. tämän lain valmistelussa.

Hallitus itse ei noudattanut sitä sopimusta, jonka se teki tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä 25.11. tänä vuonna. Pöytäkirjan kohdan 6 toisessa kappaleessa hallitus toteaa tarkoituksestaan olevan — ehkä tämä on hyvin viitteellinen sanonta eikä se ole tarkoittanut sitä käytännössä noudatettavaksikaan — ettei sopimuskaudella anneta lakko-oikeutta tai työehtosopimusten sitovuutta koskevia lakiesityksiä, elleivät esitykset perustu ensisijaisesti sellaiseen muutostarpeeseen, joka on työmarkkinajärjestöjen kanssa käytävissä neuvotteluissa yhdessä todettu.

Hallitus kävi nämä kolmikantaneuvottelut 16 päivänä joulukuuta, siis muutama päivä sitten, ja se oli muuten juuri sama päivä, jolloin työasiainvaliokunnan piti antaa lausuntonsa sivistysvaliokunnalle. Se oli muuten sama päivä, jolloin sivistysvaliokunnan piti käsitellä tämä lakiesitys, että ei siinä kovin paljon aikoja asialliseen käsittelyyn kyllä jäänyt. Mutta järki kuitenkin voitti, ja niin 19 §:n 2 momentti päätettiin poistaa. Se on tietenkin hyvä asia. Mutta kauan se vei aikaa.

Se tuotti sen tilanteen valiokunnassa, että asiallista käsittelyä ei ollut mahdollista suorittaa.

Arvoisa puhemies! Tulen vasemmistoliiton puolesta kannattamaan vastalauseen mukaisesti täällä muutosehdotuksia, jotka tullaan toisen käsittelyn aikana tekemään. Sivistysvaliokunnan tekemien muutosten ja valiokunnan opposition tekemien muutosten jälkeen lakiesitys on hyväksyttävissä ja sille voi toivoa menestyksekkästä toteutumista käytännössä.

Ed. Lehtinen: Arvoisa herra puhemies! Käsitteltävänä on hallituksen esitys n:o 311 laiksi oppisopimuskoulutuksesta. Suomalainen ammatillisen opetuksen koulutusjärjestelmä poikkeaa tuntuvasti useista keskieuropalaisista järjestelmistä. Suomessa on tunnetusti korostettu kiinteämuotoista ammatillisissa oppilaitoksissa tapahtuvaa koulutusta aivan viime aikoihin asti. Elinkeinorakenteen, työelämän ja koulutuspoliittisten tavoitteiden muuttuessa voimakkaasti tulee koulutusjärjestelmän pystyä vastaamaan nykyistä selvästi paremmin uusiin koulutuksellisiin haasteisiin. Tähän haasteeseen antaa osaltaan vastauksia käsillä oleva hallituksen esitys laiksi oppisopimuskoulutuksesta.

Työpaikkakeskeisenä koulutusmuotona oppisopimuskoulutuksella on mittavat kansalliset ja etenkin kansainväliset perinteet. Eurooppalaisessa integraatiokehityksessä jokainen nuori ja vanhempikin tarvitsee sellaisia tietoja ja taitoja, joiden kautta syntyy korkea ammattitaito ja kyky sopeutua työelämän nopeisiin muutoksiin. Kehittyvä oppisopimuskoulutus usein liitettynä muuhun koulutukseen antaa tähän hyvät valmiudet. Oppisopimuskoulutuksen suorittamista myös ulkomailta tulisikin edistää.

Oppisopimuskoulutuksen asema on ollut pitkään vaikea. Opetusministeriön vielä niinkin myöhään kuin vuonna 1990 asettama työpaikkakoulustoimikunta ehdotti pitkälti luopumista oppisopimuskoulutuksen erityispiirteistä antaen oppilaitoksille kokonaisvastuun koulutuksen kokonaisuudesta. Käytännön elämä — opiskelijoiden, yritysten ja kuntien intressi — vei kehitystä onneksi toiseen suuntaan. Lamasta huolimatta usko oppisopimuksen elinvoimaisuuteen on kestänyt.

Pelkkä usko ei kuitenkaan riitä, ei edes se, että sekä nykyisen hallituksen ohjelmassa että koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 1991—1996 lähtökohtana on oppisopimuskoulutuksen määrällinen ja laadullinen kehittämi-

nen. Jotta käytännön tuloksia syntyisi, on tarvittu niitä samoja raikkaita tuulia opetushallintoon, joita em. dokumenttien ohella myös uusi johto opetusministeriössä ja opetushallituksessa on tuonut mukanaan.

Syitä oppisopimuskoulutusmuodon alhaiseen käyttöasteeseen on varmasti niin syysissä kuin sepissäkin. Koulutusmuotoa ei ole haluttukaan todella kehittää, mikä on näkynyt mm. vähäisinä voimavaroina. Oppisopimuskoulutuksen tietopuolisen osan järjestäminen on ollut usein puutteellista, mikä puolestaan on vinouttanut koulutusmuodosta saatavaa kuvaa. Oppisopimuskoulutuksen hallinto, työnjako, rahoitus, opetusjärjestelyt ja opintososiaaliset etuudet ovat muodostaneet sekavan ja vaikeasti hallittavan viidakon. Voi hyvin ymmärtää, mikseivät yritykset ja muut työnantajat, nuoret tai aikuisopiskelijat ole aina olleet kiinnostuneita tai riittävän motivoituneita oppisopimuskoulutukseen.

Lain otsikointi kuvaa oikealla tavalla oppisopimuskoulutuksen paikkaa osana koulutusjärjestelmäämme. Oppisopimuskoulutuksen koulutuksellinen funktio korostuu, mutta erillislainsäädäntö takaa tarkoituksenmukaisen työelämän pelisääntöjen yhteensovittamisen. Oppisopimuskoulutuksen sisältö ja päämäärät asetetaan tasa-arvoisiksi muun koulutuksen kanssa. Tämä koskee erityisesti opetuksen järjestämisen perusteita sekä opetussuunnitelmien perusteita. Lähtökohtana tulisi olla, että oppisopimuskoulutusopiskelijat eivät kohtaisi ns. koulutuksen umpiperiä vaan he voisivat siirtyä uusille tavoitetasoille. Haluan myös korostaa oppisopimuskoulutuksen tutkintotavoitteisuutta. Suoritetu tutkinto lisäisi opiskelijan tulevaisuuden asemaa työmarkkinoilla parempaan suuntaan sekä edistäisi oppisopimuskoulutuksen mittaamista.

Oppisopimuskoulutus tarjoaa myös todellisen vastauksen yhteen koulutuspolitiikkamme keskeisistä tavoitteista: työn ja koulutuksen joustavasta ja luontevasta vuorottelemisesta. Oppisopimuskoulutus tuleekin olemaan yhä yleisemmin ammatillisten aikuiskoulutuksen vaihtoehto, uskon näin. Se toteuttaa myös parhaiten työpaikoilla tapahtuvan oppimisen, jonka lisääminen on yksi keskeisiä tavoitteita. Oppisopimuskoulutuksen edistäminen edellyttää kuitenkin, että lakiehdotuksen lähtökohdat tietopuolisen koulutuksen osalta ovat jatkossa myös elävää käytäntöä.

Oppisopimuskoulutusudistus parantaa koulutusmuodon yksilöllisyyttä. Räätlöity henkilö-

kohtainen opiskeluohjelma korostaa oppisopimuskoulutuksen yhtä perusluonnetta, sitä että henkilön ja yrityksen/työpaikan intressit ja erityisolosuhteet ja -piirteet voidaan sekä halutaan yhteensovittaa. Räättälöinti asettaa lisävaatimuksia myös opiskelijan omalle vastuulle, työnantajan työnopetukselle ja ohjaukselle sekä viranomais toiminnolle.

Lakiesitys on linjassa yleistä päätösvalan delegointia ja hallinnon mahdollisimman tarkoituksenmukaista hoitamista korostavien lähtökohtien kanssa. Oppisopimuskoulutusjärjestelmästä tulee osa työpaikkojen ja erilaisten oppilaitosten yhteistoimintaverkostoa. Lisääntyvä oppisopimuskoulutus onkin tietopuolista opetusta antaville oppilaitoksille suuri mahdollisuus, etenkin kun opetus voidaan ostaa tarkoituksenmukaisimmalta taholta.

Oppisopimuskoulutus on löytämässä paremmin paikkansa suomalaisen koulutuspolitiikan ja työelämän uusien haasteiden ja tarpeiden kanssa. Tuleva kehitys voi edellyttää lainsäädännöltä vieläkin läheisempää liittoa yleisen koulutuspolitiikan säännösten alle. Kuitenkin nyt käsiteltävä erityislainsäädäntö antaa mahdollisimman hyvät puitteet oppisopimuskoulutuksen nostamiseksi sille tasolle, joka suomalaisen ammattitaidon kannalta on välttämätöntä.

Oppisopimuskoulutuksen lisääminen on ollut pinnalla myös nykyisen suurtyöttömyyden korjaamiskeinoja etsittäessä. Oppisopimuksia päätettiin lisätä valtiosihteeri Relanderin selvitykseen perustuen 3 000:lla 1.1.92 hallituksen kannanotossa lyhyen ja keskipitkän aikavälin työllisyys- ja teollisuuspoliittiseksi ohjelmaksi. Tältä kannalta onkin valitettavaa, että tuposopimus tuli esteeksi hallituksen lakiesityksen 19 §:n 2 momentille, jonka mukaan työsopimuslain 17 §:n estämättä voidaan opiskelijan palkan suuruudesta sopia toisin.

Valiokunnassa kuultavina olleista asiantuntijoista useat arvelivat, että palkasta sopiminen olisi helpottanut oppisopimuspaikkojen lisäämistä nuorille. Tämä olisi todella ollut tarpeellista nykyisessä suurtyöttömyyden tilanteessa. Suurtyöttömyys kohdistuu tällä hetkellä erityisesti alle 25-vuotiaisiin suomalaisiin. Alun perin tämän pykälän poikeus olisi koskenut vain vuosina 93 ja 94. Tänä aikana olisi ollut erinomaisen hyvä mahdollisuus nähdä poikkeuksen vaikutukset, tarkastella poikkeuksien vaikutuksia myös palkkatasoon, mihin käytäntöön olisi lopulta yrityksissä ja oppisopimuksissa päädytty. Ymmärrän kuitenkin, että vaikeiden tupo-

neuvottelujen jälkeen tuposopimuksen piiriin kuuluneista asioista ei kannata lähteä turhaan rakentamaan riitaa tilanteesta, joka on muutenkin hankala työelämän uudistusten läpiviemiseksi.

Tässä yhteydessä haluan myös pahoitella sitä, että työasiainvaliokunta joutui asiassa kohtuutomaan paineeseen. Työasiainvaliokunnan työstä oli kuitenkin sivistysvaliokunnalle suurta apua.

Herra puhemies! Lopuksi haluaisin todeta, että oppisopimuskoulutus ei ole varsinaisesti työttömyyden hoitamista. Nykyisissä poikkeuksellisissa oloissa tarvitaan alalle kuitenkin uuden aikainen lainsäädäntö, jotta toimenpiteet eivät olisi ainakaan säännösten vanhakantaisuudesta kiinni, kun nuorten ja muidenkin suomalaisten työttömyyttä pyritään lieventämään.

Ed. T o i v o n e n : Herra puhemies! Näyttää siltä, että me tässä salissa olemme varsin yksimielisiä siitä, että oppisopimuskoulutus on erinomaisen suosittelava keino monilla ammattialoilla oppia ammatti työn ja teoriajaksojen vuorottelulla oikeassa työpaikassa. Sen myötä tuhannet ja jälleen tuhannet ovat opiskelun ohella päässeet kiinni työpaikkaan ja monet ensimmäiseen työpaikkaansa.

Yksimielisyydestä huolimatta on oppisopimuskoulutus ollut meillä jotenkin lapsipuolen asemassa. On suosittu koulumuotoista koulutusta. Suhteessa oppisopimuskoulutukseen koulumuotoisen koulutuksen työnopetuksesta löytyy joitakin heikkouksia. Oppiminen tapahtuu jonkinlaisessa ansari-ilmapiiressä, ja työelämän todellisuus jää vieraaksi. Laitteet ja välineet saattavat olla jo aikansa eläneitä, työtä opitaan tekemään menetelmin, jotka eivät oikeassa työssä ole enää käytössä, ja opettajat itse saattavat olla vieraantuneita työelämästä. Yrityksissä ollaankin varsin yleisesti sitä mieltä, että ammattikoulutus kouluissa kestää ehkä peräti vuoden liian kauan, koska vähintään vuoden opinnot joudutaan työpaikassa opiskelemaan uudelleen. Toivottavasti tämä tieto taustana vaikuttaa koulumuotoisen ammattiin oppimisen kehittämisessä.

Oppisopimuskoulutuksessa ei tällaisia heikkouksia ole. Sen heikkoudet ovat löytyneet etäopetuksen puutteesta ja teoriajaksojen järjestämishankaluuksista. Tässä suhteessa olen ed. Savolaisen kanssa samaa mieltä. Nyt tilanne on kuitenkin muuttumassa. Etäopetuksen ajatus on jo aika hyvin mennyt lävitse, ja ammatillisten

koulujen siirtyessä moduuliopetukseen sopivia teoriajaksoja löytyy entistä enemmän.

Koulutuspoliittisessa ajattelussa oppisopimuskoulutuksen varaan lasketaan tulevina vuosina hyvin paljon. Koulutussuunnittelun neuvottelukunnan tavoite-ehdotus vuodelle 2000 on nuoruusiän koulutuksessa 8 000 sekä aikuisiän koulutuksessa toiset 8 000 aloittajaa vuodessa eli yhteensä peräti 16 000, kun viime vuonna aloittaneita oli yhteensä vajaa 6 000.

Useissa kannanotoissa on korostettu tarvetta siirtyä koulutuksesta oppimiseen, koulutusyhteiskunnasta oppimisen yhteiskuntaan. Huomion kiinnittäminen oppimiseen korostaa koulutuksen tulosta, opettamiseen taas perinteistä panosohjausta. Nyt esillä oleva erillislaki antaa oppisopimuskoulutukselle entistä arvostetun aseman oppilaitosten ja työelämän yhteistyökumppanina.

Oppilaitosten roolin kehittäminen oppisopimuskoulutuksen suunnittelussa ja koulutuksen järjestämisessä on välttämätöntä. Resurssiansa ja suunnittelukokemuksensa ansiosta ammattioppilaitosten aikuiskoulutusosastot ja ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset pystyvät varmasti parhaiten vastaamaan opiskelijaryhmien koulutuksesta. Yksittäisten opiskelijoiden sijoittuminen oppilaitoksiin vaatii vastuullisen opettajan, joka huolehtii kokonaisvaltaisesti opiskelijan kouluttamisesta. Samalla oppilaitosten on otettava enemmän vastuuta myös työpaikoilla tapahtuvasta opiskelun ohjauksesta.

Monimuoto-opiskelua on kehitettävä osana oppisopimuskoulutusta. Sen antaa oppilaitoksille paljon mahdollisuuksia järjestää oppisopimusopiskelijoiden tietopuolista koulutusta.

Koulutustarkastajan työtä on kehitettävä entistä enemmän suunnittelu- ja yhteistyöpainotteiseen suuntaan. Näin voidaan koulutustarkastajista muodostaa alueellisia, kaikkien ammatillisten oppilaitosten ja työpaikkojen yhteisiä koulutussuunnittelijoita.

Oppisopimuskoulutuksen tietopuolisen opetuksen rahoitusjärjestelmä on saatava sellaiseksi, että jokainen oppilaitos voi halutessaan hoitaa oppisopimusopiskelijan koulutuksen joustavasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Oppisopimuskoulutuksen hallintoa on kevennettävä siten, että virkamiestasoisia päätöksiä ei tarvitse vahvistaa luottamusmieselimityksellä.

Olen edellä ylistänyt oppisopimuskoulutuksen mielekkyyttä ja tarkastellut joitakin kehittämistarpeita, mutta varsinaiseen ongelmaan en ole vielä puuttunut, nimittäin oppisopimustyö-

paikkojen vähyyteen. Olen iloinen siitä, että sivistysvaliokunnan mietintöön saatiin lisäys, jossa korostetaan työvoimatoimistojen merkitystä tässä suhteessa. Työvoimatoimistojen tulisi jokaisen avoimen nuorisotyöpaikan suhteen tarkistaa, onko se käytettävissä oppisopimustyöpaikkana. Mutta vielä tärkeämpi syy oppisopimustyöpaikkojen vähyyteen on se, että oppisopimusoppilas on työnantajalle liian kallis.

Lakiehdotuksen 19 §:n 2 momentin mukaan ”työsopimuslain 17 §:n estämättä voidaan opiskelijan palkan suuruudesta sopia toisin. Palkka voisi olla työttömyysturvalain peruspäivärahan suuruinen”. Nykyisten sopimusten mukaan tämä kyllä johtaisi siihen, että työehtosopimusten yleissitovuudesta luovuttaisiin vain järjestäytymättömien työnantajien työntekijöiden osalta. On syytä yhtyä työasiainvaliokunnan asiasta antamaan lausuntoon, että työmarkkinajärjestelmien kehittämiskomiteassa, ns. Kairisen komiteassa, pikaisesti selvitettäisiin palkkausjärjestelmää, joka edistää oppisopimuskoulutuksen palkkauksen joustavuutta. Ilman jouston oleellista lisäämistä oppisopimuskoulutus ei lisäänty. Relanderin paperissa asetettiin tuhansien uusien oppisopimuskoulutuspaikkojen tavoite jo ensi vuodeksi. Pelkään, että niistä ei monikaan toteudu, jos joustoa ei saada aikaiseksi.

Ed. Astalalle, joka on täältä poistunut, toteaisin, että jousto ei tarkoita vain alentamista. Olen itse oppisopimustyönantaja ollut yli 20 vuotta ja voin vakuuttaa, että joustetaan myös ylöspäin varsinkin aikuisopiskelijoitten kohdalla oppilaan lähtötasosta riippuen.

Kuvitelkaa tilannetta, että peruskoulusta saapuvalla oppisopimusoppilaalle on nyt maksettava minun siviilitoimialallani hotelli- ja ravintolaelinkeinossa 80 prosenttia ammatti-ihmisen palkasta ensimmäisestä päivästä, kun hän mistään mitään tietämättä tai mitään taitamatta saapuu työpaikkaansa. Oltakoon markkamääristä mitä mieltä tahansa, suhde ei ole oikea. Toisena vuonna on maksettava jo 90 prosenttia ammatti-ihmisen palkasta. Tiedän, että Ranskassa vastaavanlainen oppilas ei ensimmäisenä vuonna saa lainkaan palkkaa, vaan hän jopa maksaa työnantajalleen siitä, että pääsee opiskelemaan.

Voitte kuvitella myös, millainen on tunnelma työntekijällä, joka saa ohjattavakseen tällaisen työalokkaan, jonka alkupalkka on 80 prosenttia hänen palkastaan, hänen, joka on saattanut käydä monivuotisen ammattikoulutuksen vain opintososiaalisten etuuksien varassa. Siinä kysy-

tään solidaarisuutta, jota ei valitettavasti aina työpaikoilta löydy. Oppilasparkaa jopa syrjitään. Hänellä teetätetään vain epämiellyttävää tehtäviä, ja seurauksena saattaa olla, että hän keskeyttää ja saa vain kielteisen kokemuksen ensimmäisestä työpaikastaan. Valitettavasti tiedän, että tällaistaakin on tapahtunut.

Herra puhemies! Toivon hartaasti, että Kairisen komitea löytää ratkaisun, että lakiehdotuksen 19 §:n 2 momentti voitaisiin työnantajan järjestäytymisestä tai järjestäytymättömyydestä riippumatta pikaisesti toteuttaa. Olisihan parempi, että tuhannet nuoret peruspäivärahan turvin oppisivat ammatin, sen sijaan että he olisivat jouten.

Ed. K o r v a : Arvoisa puhemies! Eilen tässä salissa käsiteltiin lakeja ammatillisten oppilaitosten asioista ja niiden lakien muuttamista. Siinä yhteydessä käytiin puheenvuoron erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomen sekä yleensä haja-asutusalueiden näkökulmasta ja totesin, että noilla eilen päätetyillä lakiehdotuksilla heikennettiin mainittujen alueiden asemaa ammatillisen koulutuksen kustannusten osalta.

Nyt kun käsitellään ehdotusta laiksi oppisopimuskoulutuksesta, aion vastaavasta näkökulmasta eräitä kohtia tässä käsitellä.

Tämä lakiehdotushan lähtee sinänsä oikeasta näkökulmasta eli siitä, että oppisopimuskoulutus lainsäädännön osalta täytyy saada muuta lainsäädännön kehitystä vastaavaksi. Näiltä osin ei ole ollenkaan tarvetta esittää mitään kritiikkiä vaan päinvastoin kehuja siitä, että lainsäädäntö ajanmukaistetaan.

Tähän sisältyy kuitenkin kustannusten osalta eräitä seikkoja, joihin kuitenkin on pakko kiinnittää huomiota. Tässähän muutetaan selvällä tavalla kustannusten määräytymistä ensinnäkin oppisopimuskoulutusta järjestävän henkilöstön osalta ja siinä tiputetaan valtionosuus lähemmäs nykyistä muiden alojen valtionosuuksien tasoa. Kun tiedetään, mikä on valtiovallan taloudellinen tilanne, näiltä osin en halua esittää kritiikkiä, koska kyllä koko valtakunnan on oltava samassa veneessä kantamassa niitä talousrasitteita, mitä Suomella on.

Sen sijaan haluaisin kiinnittää huomiota lakiesityksen 18 §:ään, jossa puhutaan nimenomaan työnantajalle maksettavista koulutuskorvauksista. Ennen asian varsinaista käsittelyä haluan muistuttaa mieliin, että koko oppisopimuskoulutuksen järjestämisen lähtökohta on olla lisäjärjestelmä ammatillisen koulutuksen järjestämi-

seksi. Muun muassa tämän lakiesityksen perusteissahan sanotaan, että ”tällä järjestelmällä paikataan oppilaitosmuotoisen koulutuksen jättämiä aukkoja ammatillisen koulutuksen tarjonnassa. Lisäksi oppisopimuskoulutuksella koulutusta on voitu järjestää aloilla, joilla oppilaitosmuotoisen koulutuksen järjestäminen ei ole tarkoituksenmukaista tai muuten mahdollista”. — Nämä ovat oikeita ja kestäviä perusteita myöskin tulevaisuudessa.

Nyt kuitenkin julkisen vallan taloudelliset mahdollisuudet ovat pakottaneet ammatillisen oppilaitosverkoston supistamiseen koko maassa. Etenkin valtion oppilaitoksia supistetaan pienimmästä päästä, ja nämä pienimmät valtion ammatillisen oppilaitokset ovat suurimmalta osalta pohjoisen ja itäisen Suomen alueella. Eli nyt tapahtuu sellainen kehitys, että samaan aikaan kun valtion pieniä ammatillisia oppilaitoksia supistetaan, tulee tämän lakiesityksen kautta, 18 §:n muutoksen kautta, sellainen tilanne, että tätä paikkaavaa järjestelmää heikennetään ratkaisevalla tavalla ammatillisen koulutuksen rahoituksen osalta.

Tässä nimittäin lähtökohtana ja tämän asian käsittelyn perustana tulisi muistaa, että pohjoisen ja itäisen Suomen alueella edelleenkin pitävät todella paikkansa oppisopimuskoulutuksen alun perin keskeiset perusteet, eli se on korvaava järjestelmä ja saattaa tämän järjestelmän kautta ammatillisen koulutuksen piiriin mahdollisimman suuren osan ikäluokasta ja aikuisväestöstäkin. Se on mahdollista vain, jos on tällainen joustava kanava hoitaa tätä asiaa.

Oppisopimuslain 18 §:ssä tai sitä vastaavassa pykälässä on aikaisemmin säädetty, että työnantajalle maksetaan kulukorvausta vähintään 720 markkaa ja enintään 2 040 markkaa kaudessa oppilasta kohti koulutuksen jaksosta ja toimialasta riippuen, siis lähinnä siitä riippuen, minkä verran oppilaasta on hyötyä yrityksen tuotantokyvylle. Edellä mainittuihin syihin vedoten ja viitaten on kehitysalueilla maksettu tämä korvaus korotettuna 5—30 prosentilla kunnan kantokykyluokasta riippuen. Nyt esitellään, että lisäkorvaus poistetaan tuolta pohjoisilta alueilta.

Tässä jää kysymään, ollaanko tekemässä valtiontaloudenkaan kannalta oikeaa ratkaisua. Kokonaisuudessaan lisäkorvauksia on maksettu koko valtakunnan alueella 3,5 miljoonaa markkaa. Kun nyt valtion oppilaitoksia lopetetaan pienimmästä päästä ja ne ovat juuri Pohjois- ja Itä-Suomessa ja kun työnantajilta viedään mah-

dollisuus lisäkorvaukseen, niin tulee entistä enemmän ristiriitaa siihen, kuinka paljon koulutettavista todella hankkiutuu ammatillisen koulutuksen piiriin. Kun koulutusmahdollisuudet toisaalta etäännyvät laitosten puitteissa ja kun toisaalta yrityselämän vaikeudet tiedetään ja tässä laissa vähennetään yrityselämän saamia koulutuskorvauksia, lopputulokseksi jää se, että vähemmän ohjautuu ihmisiä koulutukseen. Sen seurauksena samat ihmiset ajautuvat työttömyyskortistoihin ja muihin vastaaviin paikkoihin. Sehän tiedetään, että jo minimipäivärahalla työttömyyskorvaukset ovat enemmän kuin olisi koulutustukea maksettu työnantajille vanhan lain perusteella.

Sivistysvaliokunta on tehnyt lakiehdotukseen sinänsä parannuksen, että lisäkorvaus poistuisi vasta vuoden 94 alusta lukien ja siis ensi vuonna edelleen säilyisi voimassa. Mutta tähän jää se ongelma, että elleivät tälle asialle opetusministeriö ja hallitus mitään tee, niin korvaus poistuu vuoden 94 alusta lukien ja jäljelle jää se todellinen ongelma, jota puheenvuorossani olen yrittänyt kuvata.

Sen vuoksi haluaisin kyllä arvoisalle opetusministeriölle lähettää todella vakavia terveisiä siitä, että kun hyväksytään valtion saneeraustoimenpiteet tarpeellisina ja tiedetään, että kansakunnalle on edullista saada mahdollisimman moni koulutukseen, niin tässä tapauksessa nämä kaksi asiaa ovat yhdistettävissä sillä tavalla, että palautetaan työnantajien koulutuskorvausasia ennalleen. Väitän, että lopputulokseksi tulee se, että valtiontaloudellisesti tämä on edullinen toimenpide, koska vastaavasti mm. työttömyyskorvauksista se raha säästetään.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Voin hyvin yhtyä täällä esitettyihin mielipiteisiin siitä, että laki oppisopimuskoulutuksesta on hyvä ja tervetullut lisä koulutusjärjestelmäämme ja erikoisesti nuorisotyöttömyyden hoitamiseksi. Viitataan Relanderin paperiin. Kuitenkin viittaa samaan, mihin edellinen puhuja, että hallituksen esityksessä poistetaan kehitysaluelisä. Niin kuin tuli esiin, se on vain 3,5 miljoonaa ja jakautuu 200 kunnan kesken; asiantuntijoiden mukaan tämä rahamäärä on marginaalinen. Kun se jakautuu yli 2 000 työnantajan kesken, niin se on keskimäärin 10 000 markkaa vuodessa. Se on siis melko pieni.

Sivistysvaliokunta muutti tätä pykälää ja palautti sen ennalleen. Minusta se oli virhe. Kun nyt otetaan huomioon, että meillä vuodenvai-

teessa tulee valtionosuusuudistus ja meillä on valmisteilla mittava aluepoliittinen lainsäädännön uudistustyö, en pidä tätä muutosta perusteltuna. Tätä kautta tulee kaksinkertainen korvaus, aluepoliittinen tuki, kun vielä otetaan huomioon, että meillä on niin vaikea taloudellinen tilanne.

Mielestäni 19 §:n 2 momentin säilyttäminen olisi paremmin taannut oppisopimuskoulutuksen onnistumisen. Sillä olisi voitu joustavasti vähentää työnantajien kustannuksia kuitenkin taaten opiskelijoille työttömyyspäivärahan suuruinen tulo.

Olen pahoillani, että nämä muutokset ovat tapahtuneet tässä muuten hyvässä laissa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Asiantuntijoiden kommentit sivistysvaliokunnassa olivat tästä oppisopimuslain uudistamisesta pääasiassa hyvin myönteisiä. Laki vastaa hyvin toiveita siitä, että oppisopimuskoulutus jatkuu ja kehittyä vaihtoehtoisena koulutusväylänä oppilaitosmuotoiseen koulutukseen nähden. Työvaltaisena ammatillisen koulutuksen muotona se on myös hyvä vaihtoehto niille nuorille, joille koulumuotoinen kaavamainen opetus ei sovellu. Nuorille oppisopimuspalkan jouston antamat mahdollisuudet olisivat myös olleet tärkeitä. (Ed. Gustafsson: Jousto on sama kuin alasajo!) Toivonkin, että tähän asiaan voitaisiin palata myöhemmin, kun työmarkkinaosapuolet ovat pystyneet asiasta sopimaan.

Haluaisin kiinnittää huomiota pieneen korjaukseen, jonka valiokunta teki lakiin. Se liittyy juuri edustajien Korva ja Ala-Harja mainitsemiin kehitysaluekorvauksiin. Hallituksen esityksessä oli siis jätetty pois kaksi kehitysalueella Pohjois- ja Itä-Suomessa oppisopimuskoulutuksen edellytyksiä parantanutta kohtaa eli lisätty valtionapu lähinnä koulutustarkastajien virkoihin ja toisaalta työnantajille maksettavat korotetut korvaukset. Hallituksen esityksen mukaan virkoihin maksettaisiin kaikille sama valtionosuusprosentti, 60 prosenttia, joka siis poikkeaa valtionosuusuudistuksen mukaisista opetustoimen valtionosuuksista kehitysalueiden kannalta heikentävästi. Samaten koulutuskorvaukset olisi maksettu koko maassa tasasuuruksina. Tämä olisi merkinnyt ensi vuonna keskimäärin 400

markan vähennystä kehitysalueella oppisopimuskoulutettavaa nuorta kohti.

Valiokunta todellakin päätti jatkaa kehitysalueitten korotettujen korvausten voimassaoloa vuodelle, ja olen erittäin iloinen siitä, että tällaista joustoa valiokunnan jäsenistä löytyi. Näiden korotusten tarkoituksenaan on ollut lisätä juuri ammatillisen koulutuksen alueellista saavutettavuutta harvaanasutuilla seuduilla.

Mielestäni opetusministeriöllä ei ollut hyviä perusteita lisäkorvausten poistolle. Perusteluissa viitattiin järjestelmän virtaviivaistamiseen, yksinkertaistamiseen ja toisaalta siihen, että tämä kehitysalueille ohjautuva rahamäärä on niin pieni. Ainoa olennainen peruste oli 19 §:n 2 momentin palkkajousto, jonka opetusministeriö katsoi riittävän työnantajan porkkanaksi, jolloin kehitysalueitten lisättyjä korvauksia työnantajille ei enää tarvittaisi. Kun 19 §:n 2 momentti kuitenkin poistettiin lakiehdotuksesta, ei myöskään kehitysaluekorotuksien jättämiselle pois jäänyt enää mitään relevantteja perusteita. Tietysti ellei tasavertaisten mahdollisuuksien tarjoamista myös Itä- ja Pohjois-Suomen nuorille pidetä tärkeänä, niin korvausten poistamista voidaan tietysti perustella, mutta katson, että tämä ei ole kovin oikeudenmukaista ajattelua. Hallituksen esityksen mukaan kehitysalueille suunnattu noin 5 miljoonaa markkaa olisi siis käytetty kustannuksiin koko maan alueella. Se on tietysti kokonaisuutena hyvin pieni määrä, kun koko oppisopimuskoulutukseen suunnattu raha ensi vuonna on 100 miljoonaa markkaa.

Sivistysvaliokunnan ratkaisu jatkaa kehitysaluekorotusten voimassaoloa vuodelle ei tietenkään ole pysyvä. Sitähän ed. Korvakin korosti. Toivon kovasti, että oppisopimuslain uudistamisen toisessa vaiheessa, jossa erityisesti puututaan rahoituskysymyksiin, myös kehitysalueiden korvausasia tulee uudelleen ratkaistuksi pysyvällä tavalla.

Kuten ed. Korvakin totesi, lisätyn korvauksen tarve ei suinkaan ole vähentynyt. Juuri kouluverkon harventaminen ja harventuminen Itä- ja Pohjois-Suomessa tulee lisäämään tarvittava oppisopimuskoulutuksen rohkaisemiseen tuolla seudulla. Myös nuorten työttömyysaste noilla alueilla on erittäin korkea, korkeampi kuin täällä Etelä-Suomessa.

Ed. Ala-Harja perusteli esitystään sillä, että nämä alueet saisivat jotenkin kahta kautta korvausta. Tämä ei mielestäni pidä ollenkaan paikkaansa, koska hallituksen esityksen mukaanhan virkojen 60-prosenttinen valtionapu olisi ollut

alempi kuin normaali opetustoimen valtionapu, jossa on tietty kantokykyluokkien mukainen porrastus, jolloin valiokunnan nyt esittämä väliaikainen menettely vastaa sitä menettelyä, joka on muutenkin opetustoimen valtionosuudessa käytössä ensi vuonna. Aluepoliittisen lainsäädännön uudistaminen on kesken. Ei meillä ole tietoa, miten tässä uudistuksessa tullaan menetelemään, joten perusteita korvauksen poistolle ei ole, ja toivon, että asia ensi vuoden aikana hallituksessa ratkaistaan myönteisesti.

Ed. Savolainen: Arvoisa puhemies! Oppisopimuskoulutus on tavattoman tärkeä koulutusmuoto nuorille ja aikuisille. Se antaa alueelliset ja alakohtaiset mahdollisuudet erilaisiin monipuolisiin ratkaisuihin, ja se on kaiken kaikkisesti kannatettava ja hyvä vaihtoehtomalli nuorten ja aikuistenkin kouluttautumisessa. Siksi on tärkeää, että asiasta on saatu laki, joka on parannus. Se on parempi kuin aikaisemmin vallinneet lait, ja se kehittää tätä koulutusta. Puheenvuoroni oikeastaan suuntautuukin siihen, mitä vielä jatkossa pitäisi kehittää.

En käy niinkään oppiirita siitä, minkä kokoista palkkaa tällaiselle opiskelijalle pitäisi maksaa. Loppujen lopuksi on helpoimmin ratkaistavia asioita tässä yhteiskunnassa, onko palkka minimipalkan vai jonkin kokaisen työttömyyspäivärahan suuruinen. Niitä ratkaisuja me todella osaamme tehdä ja niihin me pystymme vaikuttamaan.

Mutta se, mitä koulutus on sisällöllisesti, on meistä etäällä, meidän vaikutusmahdollisuuksistamme etäällä, ja se saattaa toimia hyvin sattumanvaraisesti. Kannan siitä paljon, paljon suurempaa huolta, miten me pystymme luomaan yhteistyössä ministerin, ministeriön, opetushallituksen ja työnantajien kanssa tähän maahan sellaisen oppisopimusjärjestelmän, joka on nuorille hyvä, joka kasvattaa nuoria ihmisiä vastuuseen työstä, itsestään, rakentaa heidän arvo maailmansa aikuiseksi, koska se tapahtuu sen koulutuksen aikana. Siitä syystä haluan tuoda esiin muutamia heikkoja kohtia, jotka vallitsevat oppisopimuskoulutuksessa, vain siksi, että kun asiaa kehitetään, ne voitaisiin ottaa vielä painokkaammin huomioon. Sivistysvaliokuntahan on perusteluissaan viitannut joihinkin näihin asioihin varsin ansiokkaasti.

Ensimmäinen tällainen asia on teoriakoulutuksen sisältö ja järjestäminen. Se on hyvin sattumanvaraista. Se kaikki, mikä tapahtuu opetushallinnon, opetusviranomaisten alaisuus-

nessa, ei toimi niin kuin me luulemme sen toimivan.

Pitää paikkansa, että minunkin taustaryhmäni ovat usein arvostelleet sitä, että jotenkin työnantaja käyttäisi väärin oppisopimuskoulutusta. Se ei pidä paikkaansa, ja uskon, että katsantokannat ovat tässä asiassa hyvin nykyaikaiset. Oppisopimuskoulutus on varmasti pitänyt aikaisempina aikoina sisällään niitä tosiasioita, joista olemme pelkojamme esittäneet. Mutta todellisuudessa tämän päivän työpaikalla on luottamusmiehet ja työsuojeluvaltuutetut, jotka kantavat oppisopimusopiskelijasta huolta siinä kuin muistakin työntekijöistä. Mutta kukaan ei kanna huolta oppisopimusopiskelijan teoriakoulutuksen järjestämisestä.

Työnantajalle sitä huolta ei voi asettaa. Yrittäjällä on sata muuta tehtävää yrityksensä eteenpäin viemisessä kuin miettiä, miten oppisopimusopiskelijan teoriakoulutus järjestetään. Se ei kuulu yrittäjän velvollisuuksiin, vaan se kuuluu opetushallinnon velvollisuuksiin ja opetushallinto on siitä vastuussa. Meillä on ollut sellaisiakin tapauksia, joissa on ollut rahaa sopia oppisopimuskoulutuksesta, mutta ei ole ollut rahaa järjestää oppisopimukseen liittyvää teoriakoulutusta. Meillä on rauennut oppisopimuksia siksi, että teoriakoulutus on siirretty. Tästä syystä se on ollut epävarma ratkaisu nuorille, jotka haluavat valmistua todella ammattiin.

Kun olen kysynyt, kuka vastaa oppisopimusopiskelijan saamasta asianmukaisesta teoriakoulutuksesta, vastaus on ollut opetushallinnon virkamiehen taholta, että ei kukaan. Koulutustarkastajat, jotka ovat ainoat virkamiehet suorassa suhteessa opiskelijaan, näpräilevät pakosta erilaisten päivärahakassien muitten hakemusten kanssa, kun heidän tehtävänä on todennäköisesti olisi sisällön suunnittelu tai ainakin he olisivat opiskelijalle se ainoa mahdollisuus, joka huolehtisi, että teoriakoulutus olisi kattava, tarkoituksenmukainen, oikeisiin aikoihin sijoitettu ja työnantajan kanssa yhdessä sovittu niin, että teoriakoulutus sopeutuu myös työnantajan odotuksiin. Ei opiskelijaa voi ottaa työpaikalta pois silloin, kun siellä on kaikkein kiireisintä, vaan silloin, kun se työnantajankin puolesta on ajallisesti kaikkein tarkoituksenmukaisinta järjestää. Tässä on tämän koulutuksen ensimmäinen suuri heikko kohta.

Toinen on se, että sieltä puuttuvat todella, mihin aikaisemmin viittasin, opiskelijan normaalin opiskelun tukimuodot. Sieltä puuttuvat opinto-ohjaajat, tietysti myös samanikäiset opis-

kelijat ja sieltä puuttuu sellainen yhteisö, johon sen ikäinen nuori luontaisesti muutoin sijoittuu.

Opinto-ohjaajan puuttuminen on juuri se keskeisin ongelma, johon äskenkin viittasin. 16—17-vuotias nuori, joka useimmiten ei ole kovin teoreettiseen koulutukseen suuntautunut, viis veisaa, miten hänen teoreettinen koulutuksensa järjestyy, vaan hän tarvitsee siihen nimenomaan aikuisen, vastuullisen aikuisen rakentamaan teoriakoulutusosuuden sellaiseksi, että se vastaa koulutuksellisia tavoitteita. 16—17-vuotias nuori ei ole itse se, joka rakentaa ja pystyy asettamaan tavoitteet tässä asiassa. Hän tarvitsee opinto-ohjaajan, ja se puuttuu kokonaan tästä opiskelumuodosta.

Keskustelussa on kiinnitetty erityistä huomiota palkkaukseen, vaadittu joustoa. Jousto on täällä erityisesti alaspäin joustamista. Tässä asiassa on erilaisia näkökantoja silloin, kun on kysymyksessä juuri peruskoulunsa jättänyt nuori tai mahdollisesti jo varttuneempi aikuinen. Tällaiselle taloudelliselle korvaukselle, palkalle, jo siinä lähtökohdassa asetettu erilaiset vaatimukset. Itsekin olen sitä mieltä, että tässä asiassa on mahdollisuus etsiä ratkaisuja, vaihtoehtoja, mutta olen kyllä valiokunnan kanssa samaa mieltä siitä, että se, mitä siellä nyt on saatu aikaan, on ollut tässä vaiheessa varmasti ainoa oikea ratkaisu. Tähän pitää etsiä eri osapuolia tyydyttävä ratkaisumalli, mutta olen sellaisen etsimiseen kyllä henkisesti valmis.

Pitää kysyä, kun näitä palkkauksia verrataan, onko nuori siellä opiskelemassa vai työssä. Sillä nuorella on työelämän menot, ja ne pitää ainakin korvata. Pitää korvata se, että nuori ei ole siellä koululainen vaan työyhteisön työtä tekevä jäsen ja suorittaa sillä työpaikalla juuri siinä vaiheessa työosuutta ja hänellä on myös silloin normaalit työelämään liittyvät menot. Tästä syystä ei ole ihan yksioikoista tarkastella vain sitä, minkä tasoista palkkaa nuori on oikeutettu saamaan.

Itsekin olen jossain vaiheessa edustanut esimerkiksi sellaista ajatusmallia, en loppuun ajateltua mallia, vaan ajatusmallia, jossa esimerkiksi nuoren palkasta otettaisiin sivuun teoria-ajan koulutuksen rahoitus, jolloin siltä osalta ei työnantaja joutuisi maksamaan sotumaksuja, vaan se otettaisiin syrjään, ja kun nuori menee teoriaopetukseen, hänellä itse "tienaamallaan" rahalla maksaisi oman teoriakoulutuksensa, koska tässä vaiheessa mielestäni nuoret ovat eriarvoisessa asemassa: Ne, jotka ovat ammattikoulussa ja saavat teoriaopetusta, eivät saa minkäänlaisia

päivärahoja, ja oppisopimusopiskelija saa tässä vaiheessa päivärahat ja erilaisia korvauksia. Se on minusta se, mitä voidaan tarkastella, onko oppisopimusopiskelija teoriakoulutuksen aikana oikeutettu kovin erilaisiin malleihin kuin vastavasti muut nuoret. Sen sijaan silloin, kun hän on työelämässä, karsimisessa suosittaisiin tiettyä pidättyvyyttä. Nuori on työyhteisössä kaikkien niiden kulujen alaisena, mitä siellä on.

Käytännössä on osoittautunut hankalaksi juuri se, että kun oppisopimusnuoret menevät esimerkiksi ammattikouluun teoriajaksolle, juuri silloin nämä ongelmat nousevat esiin, kuka saa palkkioita, palkkaa tai korvauksia ja kuka ei. Mutta meillä on erittäin suuri ongelma tällä hetkellä erilaisista koulutustuista, minkälaisia aikuiskoulutustukia ihminen voi saada. Meillä tällä hetkellä eri oppilaitoksissa on rinnakkain ihmisiä, joille periaatteessa kuuluisivat samanlaiset etuudet, mutta käytännössä ne ovat täysin erilaiset. Eli tällainen selkiinnyttäminen opiskeluun liittyvissä etuisuuksissa on paljon laajempi ongelma kuin oppisopimuskoulutuksen ongelma. Mutta kuten aikaisemmin sanoin, sillä alueella minusta olisi kustannuksissa tarkastelun mahdollisuus.

Neljäs asia, joka kuuluu mielestäni suurempiin ongelmiin kuin palkkauskysymys, on työyhteisön valmentaminen, josta myös valiokunta on mietinnössään maininnut. Työnantaja, jolle kaikki periaatteessa kaatuu päälle, on todellisuudessa aika kaukana oppisopimusopiskelijasta arkipäivän aikana useimmiten. Niin ollen muut työntekijät ovat ne, jotka vastaavat oppisopimusopiskelijasta, hänen ohjaamisestaan arkipäivän tilanteissa.

Se on minusta hyvin merkittävä asia, että kun nuori, peruskoulun päättänyt, aikuisuutta tavoitteleva ihminen on työyhteisössä, hän rakentaa silloin arvomaailmaansa. Hän rakentaa arvomaailmaansa aikuisuuteen, ja se tapahtuu työyhteisön ehdoilla, työyhteisön vastuulla, niiden yksittäisten ihmisten ratkaisujen pohjalta, jotka työssä ovat. Se saattaa poiketa edukseen, mutta se saattaa poiketa myös negatiivisesti normaalin kouluyhteisön arvomaailmakasvatuksesta. Tästä syystä kannan erityistä huolta siitä, että oppisopimuskoulutusta kehitettäessä meille luodaan niitä ratkaisuja, joilla työyhteisöä valmennetaan ottamaan vastaan nuori, joka on aivan samanlainen lapsi kuin ne työyhteisön jäsenten omat lukiolaiset, ammattikoululaiset, joita he pitävät täysin lapsina, kun ne ovat kotona, mutta sen sijaan tältä oppisopimuskoulutusnuorelta he

saattavat vaatia sellaista aikuisuutta, jota ei vielä kohtuudella voi olla olemassa.

Arvoisa puhemies! Oppisopimuskoulutusta kehitettäessä korostan erityisesti sitä, että nuoren opiskelua, joka pitää sisällensä ihmisen kasvamista aikuiseksi, vastuuseen itsestään, vastuuseen työstään, kehitettäisiin juuri niitten asioiden kautta, joilla työyhteisöä valmennetaan ja nuorelle rakennetaan joku opinto-ohjaajajärjestelmä tai -tuki. Ne ovat minusta tärkeimmät, jotta voimme saada tähän maahan oppisopimuskoulutuksen, joka palvelee nuoria.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Asiasta en kovin paljon tiedä enkä ole asianomaisessa valiokunnassakaan. Olen tässä kuunnellut puheenvuoroja, erityisesti ed. Savolaista, joka hyvin sydämen lämmöllä paneutui tähän asiaan, niin kuin pitää paneutua.

Mielestäni tähän on ruutia täällä hukattu kovasti. Tällaisia oppisopimuslain alaisia opiskelijoita on muutama tuhat, ja varmasti se on käytännössä erittäin hyvä, että teoria ja käytäntö lyövät kättä, silloinhan tulee parhaita ammattimiehiä. Tämän lain alla opiskelevien asema on kuitenkin kovin vähäinen tälläkin hetkellä.

Tuli mieleen, kun katselin listaa, mitä käsittelemme, että meidän pitäisi ensin käsitellä seuraava eläkelaki, saada vanhat haahkat työpaikalta pois, 65-vuotiaat, jotka eivät enää ymmärrä mitään muuta kuin pyörittävät kynänsä. Sen jälkeen saataisiin oppisopimuslain mukaisillekin opiskelijoille mahdollisuus tulevaisuuden visioihin ja mahdollisesti oppisopimuspaikkoja.

Sen jälkeen kun saamme vielä myöhemmin listalta työministeri Kanervan pois viralta ja saamme tähän maahan lisää työllisyyttä, silloin pitäisi käsitellä vasta oppisopimuslakia, koska tämä on tavattoman vähäinen merkitykseltään, uskomattoman vähäinen siihen verraten, kuinka sillä on tietysti yhteiskunnassa käytännön kannalta merkitystä. Työ ja teoria yhdessä, nehan tekevät parhaan ammatti-ihmisen. Mutta meillä käsitellään asioita väärässä järjestyksessä. Ensinnä työpaikat avoimiksi. Nyt päinvastoin yritetään toiseen suuntaan, 65-vuotiaita kynäpyörittäjiä pitää työpaikalla. Kun meillä on mahdollon työttömyys, tällä oppisopimuslailla ei ole mitään merkitystä, koska ei pystytty tarjoamaan oppisopimuspaikkoja ennen kuin saamme maan asiat kuntoon. Toisin sanoen painotus ja järjestys on väärä.

Ed. Toivonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oppisopimustyönantajana haluan lämpimästi kiittää ed. Savolaista tästä puheenvuorosta. Teoriakoulutuksen järjestämisen puutteet ovat todellisia, ja samoin oppilaan ohjaukseen tarvitaan ehdottomasti parannusta. Kaikkein tärkeintä on se työyhteisöilmapiiri, johon nuori tulee ja oppii siellä työn ja sen yhteyden, miten toisten kanssa ollaan ja eletään.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Toivoselle todeta, että oppositio kyllä yritti vaikuttaa siihen, että oppilaan ohjausta ja myöskin seurantaa ja teoriaopetuksen tasoa olisi parannettu joko kunnan tai kuntien yhteisten koulutustarkastajien virkojen perustamisella, mikä olisi turvattu laisaa.

Valitettavasti ed. Renko ja ed. Ala-Harja eivät ole täällä, mutta haluaisin muistuttaa myöskin siitä asiasta, että oppisopimuskoulutuksessa on kysymys nimenomaan myöskin työnteosta vaikkakin työharjoitteluna. Tämän lain mukaan kysymys ei ole pelkästään nuorisasteen koulutuksesta, vaan myös aikuisten ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta lisäkoulutuksesta. Elikkä tässä laissahan on kyse myös aikuisista opiskelijoista. Nähdäkseni silloin on parempi, että oppisopimuskoulutuksesta maksetaan palkkaa kuin että opiskelijat olisivat yleisen toimeentulotuen piirissä.

Myöskin täytyy muistaa tässä yhteydessä se, että valtiohan maksaa työnantajille oppisopimusopiskelijan ottamisesta elikkä sehän ei ole sillä tavalla työnantajalle pelkkää menoa. Työnantaja hyötyy myöskin siinä mielessä näistä opiskelijoista, että oppisopimusopiskelijan töihin ottaminen on paljon halvempaa kuin jo ammattiin valmistuneen ihmisen palkkaaminen.

On puhuttu useaan otteeseen siitä, kuinka oppisopimusopiskelijat saavat 80 prosenttia jo valmistuneen palkoista, mutta me saimme SAK:lta sellaisen muistion, jossa todetaan, että mm. atk-alalla oppisopimusopiskelijat saavat noin 77 prosenttia vähimmäistuntipalkasta mutta hotelli- ja ravintolahenkilökunta-alalla palkka on noin 80 prosenttia. Metalliliitolla se on vain noin 50 prosenttia tai alle 50 prosenttia.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Rätty: Arvoisa puhemies! Opiskeluaikana Tampereen yliopistossa, kun opiskelin näyttelijäksi, olin työssä mukana tekemässä ensimmäisen vuoden jälkeen elokuvaa, josta sitten teille kaikille onkin tullut hyvin paljon tietoa. Kyseinen työ oli nimenomaan oppisopimustyötä, josta minä sain 80 prosenttia palkkaa verrattuna ammatillaisiin. Tuo palkka ei ollut suuri mutta valtava apu opiskelua jatkaessani yliopistossa. Työn sisältöön liittyi koulutusvelvollisuus, joka oli perusteena päästä kyseessä olevaan työhön.

Tämä on oiva esimerkki, joka viittaa oppisopimuskoulutukseen. Tulee tehdä kysymys: Täytyykö opiskelijan saada sama palkka kuin ammatillaisen samasta työstä, samasta työajasta ja myös samasta vastuusta, jota kyseessä oleva työ edellyttää? Vastaan, että jos koulutus sisältyy oleellisesti osana tehtyyn työhön, katson, ettei ole perusteita vaatia täyttä palkkaa. Ei myöskään henkilökohtaisesti tullut mieleen pyytää samaa palkkaa kuin maksettiin niille näyttelijöille, jotka tekivät kyseessä olevaa työtä saman aikataulun mukaisesti.

Toinen kysymys on se, käyttääkö työnantaja hyväkseen saadakseen halpaa työvoimaa, kuten esityksessä 116 markan päivärahalla esimerkiksi. Esityksen 19 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuus sopia opiskelijan palkka yleissitovien työehtosopimusten vähimmäispalkkaa pienemmäksi. Alarajaksi säädettäisiin työttömyysturvalain 602/84 peruspäivärahan mukainen päiväpalkka, joka on tällä hetkellä 116 markkaa. Tämä momentti olisi esityksen mukaan voimassa väliaikaisesti vuoden 94 loppuun. Tämä kohta nimenomaan jäi minua henkilökohtaisesti vaivaamaan. Jos todella olisi opiskelijana tekemässä 116 markalla päivä, jonka laki ilmeisesti mahdollistaisi, se olisi jonkin asteista nöyryytystä. Minä en luota väliaikaisuuteen tänä päivänä vaan luulen, että se on pääntähtäys suuntaan, josta ei aina tiedä, mikä on päämäärä.

Tässä yhteydessä täytyy nostaa hattua läsnä olevalle ministeri Uosukaiselle, joka toimi tarkkasti ja sai pikaisen korjausneuvottelun aikaan 15. joulukuuta. Päätös on, että oppisopimus on tämän lain säännöksiä noudattaen tehty työsopimus, jossa toinen sopijapuoli, opiskelija, sitoutuu tekemään toiselle sopimuspuolelle, työnantajalle, työtä tämän johdon, valvonnan ja ohjauksen alaisena korvausta vastaan saavuttaakseen ammattitaidon tiettyssä ammatissa tai ammatin osa-alueella. Tästä toiminnasta minis-

teri ja ne, jotka hallituksen ehdotuksen muuttivat, saavat suuren kiitoksen.

Arvoisa puhemies! Kunnat ovat huolissaan siitä, aikooko valtio luopua oppisopimuskoulutuksesta, koska nyt suuntaus näyttää jälleen olevan kunnille ja valtion ulottuvuus korvauksiin lopetettavaksi. Mitä se merkitsee tänä päivänä kunnissa? Se ilmeisesti tulee merkitsemään sitä, että kunnat lopettavat oppisopimuskoulutuksen ja koko systeemi kuolee, koska kaikki tiedämme, miten tiukilla kuntien talous tänä päivänä on. Jos hallitus tekee hyvää esityksiä, kuten eilen keskustelimme 8 000 oppilaan osalta, ja sitten kuitenkin valtio ei anna rahoja kunnille, esitykset ovat hyviä mutta käytännössä tilanne on todella huono.

Toinen asia, joka meillä valiokunnassa otti todella aika kovalle, joka myös muutettiin, oli kehitysalueilta poistettava lisäys valtionosuuteen, joka merkitsi 4,2 miljoonan markan suuruisia rahamääriä, joka myöhemmin korjattiin, ja se on nyt lain sisällä. Toivon, että edustajat pyrkisivät tekemään työtään ja ajattelemaan välillä koko maan kannalta. Sivistysvaliokunnan jäsen ed. Ala-Harja esittäessään 4,2 miljoonan markan poistamista jäi minulle todella aika syvälle kourasten mieleen, koska jos me vain ajattelemme omaa aluettamme emmekä maan laajuisesti, niin kuin mielestäni kansanedustajien tulisi tehdä, suuntaus on väärä. Samassa yhteydessä jäin miettimään myös sitä, että ilmeisesti kansanedustajat ja varsinkin vanhemmat kansanedustajat ovat irtautuneet yhteiskunnasta ja elämästä niin, ettei aina enää todella tiedetä, mikä tilanne kunnissa on. Lopuksi toteaisin, että sivistysvaliokunnassa tässä tapauksessa keskustan kansanedustajien tullessa mukaan opposition tueksi saimme kyseessä olevan kohdan muutettua. Sitä en tiedä, miten ensi vuonna käy, koska maan taloudellinen tilanne on todella huono ja menee vain huonommaksi eikä edelleenkään pohjaa näytä olevan taloudellisista syistä.

Minulla on edessäni sivistysvaliokunnalle tuotu kirje, jossa on asiantuntijan 12 kohtaa ja joka koskee kyseessä olevaa lakia, sen heikkoja ja hyviä puolia. Tässä yhteydessä en niitä ryhdy lukemaan, koska niistä osa on saatu muutettua lakiin. Kun paikalla on ministeri, jätän hänelle nämä kirjalliset selvitykset ja pyydän, että saan näihin vastaukset tänään, mitä ministeri näistä ajattelee.

Ed. Lindroos (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun poikaillessa oleva ed. Rätty

äsksen kohdisti vähän syyttävää sormeaa ymmärtääkseni fyysisesti vanhempia kansanedustajia kohtaan, voin kertoa, että lähes päivälleen 40 vuotta sitten menin Mäntän Serlachiuksen paperitehtaaseen työhön oppisopimuspilaaaksi, jonka koulutuksen perusteella minusta tuli yksi maailman parhaista vessapaperin tekijöistä. Tätä asiaa on harrastettu, ja myös ymmärtämystä luulisin olevan aika kauas taaksepäin.

Se asia, rouva puhemies, johon haluan puuttua, on nimenomaan ed. Rädyn mielipide 19 §:n 2 momentista. Vastuuntuntoiset kansanedustajat eivät voi tyytyä siihen, että hallituksen esittämässä muodossa laki olisi mennyt läpi. Siitä syntyi varsin railakas hässäkkä. Esimerkiksi työasiainvaliokunnassa sitä puitiin moneen kertaan. Toistuvasti kävi sekä opetusministeriön että työministeriön henkilöitä sekä opetusministeri paikalla selvittämässä tätä tilannetta. Sen lisäksi opetusministeri käynnisti työmarkkinajärjestöjen kesken asiasta neuvottelun, mutta se neuvottelu minun käsitykseni mukaan ei ollut oikein rakentava vaan osapuolet pysyivät kannoissaan. Työntekijäpuoli oli muutoksen ja momentin poistamisen kannalla, ja työnantajapuoli ilmoitti, että heillä ei ole huomauttamista hallituksen esitykseen. Minä tässä asiassa erityisesti nostan hattua eduskunnalle, joka toimi oikeudenmukaisesti myös oppisopimuspilaita kohtaan poistamalla tässä vaiheessa 19 §:n 2 momentin.

Mitä tulee joustavuuteen, me työasiainvaliokunnassa pidämme tärkeänä, että jatkossa sovi-taan joustavuudesta, mutta sen joustavuuden pitää, ed. Toivonen, olla juuri sellainen, että siinä ei yksinomaan pyritä mahdollisimman alhaiseen palkkatasoon.

Ed. Toivonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sopimukseen liittyvästä kehitysaluetusta: On sikäli mainiota, että oppositio sitä niin ahkerasti tukee, koska siitä 4,2 miljoonasta 3,5 miljoonaa ohjautuu työnantajille. Se on tietysti ihan somaa sinänsä. Mutta en ole vakuuttunut, ovatko ne sataaset tai kaksisataaset per kuukausi työnantajalle ratkaisevia tässä asiassa. Mutta on mainiota nähdä se tosiasia, että oppositio ajaa työnantajille lisäkorvauksia aluetukien muodossa.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kysymyksen ei ole pelkästään työnantajien tukemisesta vaan myös sen lain hengen täyttämisestä, että koulutuksen saatavuus mahdollistettaisiin alueellisesti. Myös

on kysymys tietynlaisesta aluepolitiikasta, että Suomi pystyttäisiin pitämään asuttuna myös ns. syrjäseuduilta ja maaseutualueilta. Minusta on erittäin tärkeää myös se, että niille nuorille ja opiskelijoille, jotka eivät halua lähteä kotipaikkakunnaltaan suurkaupunkeihin tai suurkaupunkien liepeille opiskelemaan, mahdollistetaan kotipaikkakunnalla tai lähikunnissa mahdollisuus opiskella. Ei tässä ole pelkästään työnantajien tukemisesta kysymys. Minusta siinä ei ole mitään pahaa, jos me pieniä ja keskisuuria yrityksiä ja työnantajia tuemme, että ne pysyvät myös pystyssä ja työllistävät näillä paikkakunnilla ihmisiä koulutettavien lisäksi.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin juuri sanomassa aivan samaa, että minä kannatan nimenomaan valtion varoin tukea yrityksille, mikä mahdollistaa sen, että ne voivat kouluttaa sekä työllistää.

Eilen leikattiin 600 miljoonaa koulutuksesta. Eilinen päätös 1 prosentin koron laskemisesta tarkoittaa sitä, että se 600 miljoonaa siirtyy suoraan pankkien tukemiseen. Tuleekohan niillä 50 miljardilla, joilla tullaan tukemaan pankkeja, kuinka paljon työllisyyttä tai koulutusta? Kun roskapankit perustetaan, niihin tullaan ilmeisesti noin 100 miljardia vielä laittamaan lisää, eikä pohjaa ole näkyvissä. Mistä ne rahat otetaan? Ne rahat otetaan ulkomailta ja niille maksetaan armoton korko. Kuka maksaa? Kansa. Toisin sanoen, mitä enemmän valtio suuntaisi kansalta kerättyjä verovaroja pk-yrityksille, jotka työllistävät ja kouluttavat, se on mielestäni oikea suuntaus. Siitä myös on tullut kansalta paljon viestejä, että näin täytyisi toimia. Mutta nythän tämä menee kaikki pankeille.

Ed. K o m i: Arvoisa puhemies! On esitetty hyvin voimakasta kritiikkiä jousto-sanaa kohtaan. Minusta sitä on tietoisesti haluttu ymmärtää väärin, sillä meidän on ympärillä oleviin muutoksiin pakko mukautua. Väittäisin, että osasyynä meidän jäykkään joustamattomuutemme on työttömien suuri määrä.

Pahoittelen sitä, että lain valmistelussa ei huomattu ajoissa käydä kolmikantaneuvotteluja 19 §:n 2 momentin osalta. Jollakin tavalla tuntuu, että meillä olisi ehkä ollut löydettävissä jokin keino ratkaista asia. Sillä on merkitystä oppisopimuskoulutukselle. Onko se keino erottaa kokonaan oppisopimuskoulutus työehtosopimuksista, jolloin sitä ei voida rinnastaa puhtaasti työehtosopimukseen, ja löytäisikö sitä

kautta keino hoitaa tämä asia?

Itse pidän erittäin hyvänä, että edes vuodeksi jäi kehitysaluetuki mukaan, koska kehitysalueilla todella kouluverkon harventuessa koulumatkat ovat erittäin pitkät ja sitä kautta tämä on erittäin käyttökelpoinen vaihtoehto, taloudellinen sekä kouluttajalle että koulutettaville. Uskon, että tätä kautta voidaan muutama työpaikka saada aikaiseksi, koska usein juuri työoppimuskoulutus on sitä, että sitä kautta otetaan nuoria tarkoituksena luoda heille työpaikka ja pitää heidät yrityksissä.

Ed. P. L e p p ä n e n: Arvoisa puhemies! Ajattelin, että en käytä talon arvokasta aikaa tässä kysymyksessä. Mutta oikeistoryhmien toimesta on tullut sellaisia puheenvuoroja, että en malta olla niihin puuttumatta, ja toisaalta olen huomenna kello 17 lähtevään koneeseen varannut paikan, että toivottavasti keritään siihen mennessä pois. (Ed. Gustafsson: Mikä päivä se oli?) — Lauantaina 19 päivä. (Ed. Suhonen: Tammikuuta vai tätä kuuta?)

Täällä on puhuttu jo niistä ongelmista, joita tähän hallituksen esitykseen liittyy. En käy sitä historiaa, mutta totean lyhyesti, kun arvoisa ministerikin on paikalla, että ei lainsäädäntöä pitäisi tällä tavoin suorittaa. Tuli erilaisia viestejä meille työasiainvaliokuntaan, tuli erilaisia sähköitä ja tuli selväksi se, että tämä on tuporatkaisun vastainen, myös Ilo-sopimuksen vastainen. Kyllä pitäisi olla aikaa, kun tällä asialla ei ole mitään kiirettä, se ei ole budjettilaki, selvitetä rauhassa nämä kysymykset. Mutta se ei sopinut hallituspuolueille. Se siitä.

Täällä ovat monet kokoomuksen ja keskustan edustajat puhuneet, muun muassa ed. Ala-Nissillä, siitä, että on suuri kynnys nuorilla päästä työhön, oppisopimuskoulutukseen jne. Me olemme sitä kynnystä yrittäneet madaltaa tämän syksyn kuluessa monilla esityksillä, mutta yllättävää, että puhutaan, että Relanderin paperissa sanotaan näin ja näin. Eduskunta tuo edustajien välityksellä terveisiä ihmisiltä, veronmaksajilta. Ei siinä Relanderin paperissa ollut mitään uutta. Ne oli vain joku henkilö pannut paperille. Asiat ovat olleet tiedossa koko syksyn täällä.

Me olemme esittäneet mm. sitä, että järjestetään ihmisille työtä. Työttömyysluvut koko ajan pahenevat, ja niin tulee tapahtumaan ensi kevään myötä, mutta hallitus ei ole siitä kiinnostunut. Me olemme myös esittäneet lukuisia kertoja, että työnantajien sosiaaliturvamaksut porrastetaan. Miksi porvarihallitus ei siitä ole kiinnostunut?

Siitä haasteesta, että oppisopimuskoulutus olisi kiinnostavaa nuorten osalta, olen sitä mieltä, että maksetaan siltä ajalta kunnan palkka, kun henkilö on oppisopimuskoulutuksessa, tekee työtä työnantajille. Meille toimitettiin muutamia palkkaesimerkkejä työasiainvaliokuntaan, "Oppisopimuspalkat työehtosopimuksissa". Otan pari esimerkkiä. Oppisopimuspalkat, jotka on sovitettu jo aikaisemmin työehtosopimuksissa, ovat jopa yli 50 prosenttia pienempiä kuin alan keskimääräinen tuntipalkka. Kyllä ihmisillä täytyy niitä puheita, joita täällä on kuulunut, että työnantajat pyytävät, että pitäisi palkkaa alentaa. Se on ihan luonnollista, jos kuuntelee työnantajia, niin kuin ed. Ala-Harjaakin totesi. Mutta minä kuuntelen myös niitä ihmisiä, jotka haluavat sitä työtä tehdä, ja niitä nuoria, jotka haluavat mennä oppisopimuskoulutukseen. Mutta on aivan luonnollista, että jos heiltä kysytään, otatko 116 markkaa päivältä menemällä työhön vai otatko 116 markkaa, jos sinä harrastat jotain, ei tarvitse vastuuta kantaa työstä, niin jokainen tietää, mikä on valinta. Kai tämä riittänee tästä. (Ed. Ala-Harja: Se on valittavaa!)

Täällä puhutaan, että tämä lakiesitys lisäisi nuorten kiinnostusta oppisopimustyöhön. Jos hallituksen esitys olisi alkuperäismuodossa mennyt lävitse eli olisi päästy työnantajien tavoitteeseen ja hallituksen tavoitteeseen, niin on aivan luonnollista, että niitäkin oppisopimussuhteita ei olisi syntynyt, mitä tähän saakka on syntynyt. Olishan se lasku ollut niin järkyttävä.

Kun tämä asia nyt kuitenkin sai jonkinlaisen parannuksen eduskunnassa ja jonkinlaisen aikalisän, toivottavasti löytyy sellainen ratkaisu, että tulevaisuudessa pystytään kymmeniätuhansia työttömiä nuoria tämänkin kautta työllistämään, ennen kuin he jäävät yhteiskunnassa väliinputoajiksi. Niitä valitettavasti tulee luvattoman paljon. Kun muistamme, minkälaisia ratkaisuja tässä salissa eilen tehtiin, jopa sata ammattikoulua aiotaan lakkauttaa, tämä on juuri päinvastainen asetelma kuin se, että ihmisille pitäisi antaa koulutusta ja sen jälkeen työtä. Mutta jos ne perusteet romutetaan tässä yhteiskunnassa, on aivan luonnollista, mihin tämä johtaa. Meiltä menee pari sukupolvea, jotka eivät ole tunteneet sellaista kuin työtä. Siitä maksavat tulevat sukupolvet vasta kalliin laskun. Tästä pitäisi olla huolestunut eikä puhua siitä, että säästetään ja säästetään.

Minä kertaalleen otan esimerkin, jota olen käyttänyt eilen viimeksi. Kuinka paljon aiheut-

taa keskustelua, kun annetaan passiivista rahaa 50 miljardia markkaa pankeille, siis passiivista vanhojen ongelmien hoitamiseen, mihin ed. Rättyä viittasi äsken? Seuraavana on 100 miljardin markan potti, joka menee roskapankeille eikä nähtävästi tule riittämäänkaan. Kyllä paljon olisi korjaamisen varaa tässä talouspolitiikassa. Toivottavasti siitä eivät ensi vuonna tehtävillä päätöksillä kärsi enää nuoret ihmiset, jotka ovat tulevaisuudessa myös päättämässä meidän eläkeistämme.

Opetusministeri Uosukainen: Rouva puhemies! Haluan alkaa puheenvuoroni kiitoksilla. Kiitän sivistysvaliokuntaa, kiitän työasiainvaliokuntaa ja kiitän puhujia täällä. Mielestäni on ollut erittäin rakentavaa ja suorastaan opettavaa seurata tätä keskustelua ja seurata asian- tuntevia kansanedustajia ja sellaisia, jotka paneutuvat tulevaisuuteen. Siitä syystä minusta tämä asia onkin poikkeuksellinen näinä aikoina, kun meillä on ollut niin paljon negatiivisia kuvi- oita takanamme. Tässä mennään eteenpäin ja tästä myös voi mennä eteenpäin.

Rouva puhemies! Haluan nyt aivan ensimmäiseksi ottaa esille sen seikan, että mielestäni meillä tosiaanakin on saatava aikaan ilmapiiri kaikessa koulutuksessa, aivan pienimpien lasten koulutuksesta lähtien, että työ nousee kunniaan. Tarkoitin sitä ihan periaatteellisessa ja käytännöllisessä mielessä. Työtä on opittava kunnioit- tamaan. Se auttaa myös tuota asiaa, mihin ed. P. Leppänen viittasi. Hän mainitsi, että sukupolvet jäävät työtä vaille. Minusta on olennaisen tärkeää, että työtä opitaan kunnioittamaan ja sitten myös siihen hakeutumaan.

Tässä mielessä ed. Rinne aivan spontaanisti yhteen aikaan puhui siitä, että olennaista olisi saada yritykset saada liikkeelle. Se on totta. Meillä ei ole sivistyspolitiikan kriisi. Meillä on talouspolitiikan kriisi ja siihen liittyvästi me tarvitsemme työpaikkoja, joissa voi koulutusta antaa. Tässä suhteessa tämä laki on yhdistelmä. Se on yhdistelmä, joka hyvin konkreettisesti minulle näyttäytyi työasiainvaliokunnassa käydessäni. Näkökulma voi olla joko koulutuspa- notteinen tai työpainotteinen, työasiapainottei- nen. Minun velvollisuuteni ja iloni on tietysti huolehtia molemmista, mutta erityisesti siitä koulutuspuolesta. Sen tähdenhän tämän lain nimikin on laki oppisopimuskoulutuksesta ja se painottuu.

Tavoitteena on siis selkeyttäminen, modernis- taminen, sisällöllisesti ja laadullisesti kehittämi-

nen ja sellainen koulutusmuoto, joka tarjoaa myös muille nuorille kelvollisen mallin, jossa kiinnitetään huomiota yksilöllisyyteen, räätälöityyn työohjelmaan ja opiskeluohjelmaan, joka on perusteluissa mainittu sananakin, etäopetukseen, moduuliopetukseen, teoriaopetuksen laadun parantamiseen — siinä on sanansijaa — ja toivottavasti nimenomaan siihen, että opiskelijoiden kuunteleminen lisääntyy. Se on olennainen asia, ed. Savolainen. Olen täsmälleen samaa mieltä, ja siinä suhteessa myös tällainen vastuuhenkilö on tärkeä ja työyhteisössä tämän asian hoitaminen välttämätöntä.

Tässä kohtaa meillä on myös tiedottamisen paikka ihan ilmeinen, ja ilokseni olen saattanut havaita, että eri kunnissa mm. on ryhdytty tekemään oppisopimuskoulutuksesta jopa videoita, joilla esitellään tätä työmuotoa, joka ei ole niin tuttu. Kaikki tarvitaan.

Täällä ed. Aittoniemi totesi, että näitä on niin vähän, että se on marginaalikysymys. Kyllä siinä mielessä on, mutta tämä asia voi auttaa juuri niitä, jotka haluavat oppia tekemällä. Ed. Rätty toi tämän hyvin esille. Kyllä ainakin itse katson, että kun ensimmäisissä työpaikoissa olin tosiaan hyvinkin pienillä palkoilla, niin en kyllä antaisi päivääkään niistä työhistorioista pois, koska silloin sain sekä solmituiksi erinomaisia työyhteistyksiä että kootuiksi erilaisia työkokemuksia ja ihmissuhdeverkostoja ihan nuoresta pitäen. Näin ollen sai erilaista kokemusta. Esimerkiksi opettajan on hyvä kokea mahdollisimman monta erilaista työalaa, jolloin ollaan elämässä kiinni, mitä täällä joku peräänkuulutti.

Tässä kysymyksessä nousi esille sellainen väite, termi taisi olla ed. Gustafssonin, että tässä olisi yritetty jotenkin liukkaasti livahtaa vakiintuneesta kolmikantaneuvottelujärjestelmästä. Näin ei ollut tarkoitus. Kun lakia alettiin valmistella, tässä oli varsin perusteellinen selvitystyö takana, ja tässä mielessä heti kohta ministeriksi tultuani selvitys pantiin käyntiin, koska mielestäni asiassa on korjattavaa. Kuitenkin sinä aikana hyvin voimakkaasti — rohkenen kyllä väittää, ettei suinkaan opetusministerin johdosta — ilmapiiri muuttui tuponeuvotteluissa. Ed. Astala, mainitsitte, että 25.11. oli varsin keskeinen tupoajankohta. Minulla ei ollut sitä tietoa, mutta uskon, että niin oli. Tämä laki on allekirjoitettu 20 päivänä marraskuuta. Tuponeuvottelujen aikana aivan selvästi kävi ilmi, että ilmapiiri maassa ei ollut minun mielestäni otollinen. Se kääntyi negatiiviseen suuntaan, ja se ei ollut tämän lain käsittelylle siinä mielessä eduksi,

mutta siitä on lähdettävä, missä ollaan, ja asiat on hoidettava sitä myöten kuin ilmapiiri on ja korjattava silloin ilmenneet epäkohdat.

Nimittäin kun SAK:n lausunnossa mm. mainittiin, ettei olisi oltu mukana valmisteluissa — minä olen perehtynyt niihin lausuntoihin — niin voin todeta, että valmisteluajana koko ajan oli mukana myös SAK, mutta todellakaan sen tyyppisiä neuvotteluja ei ollut käyty. Ilmeisesti, ja näin on, ajateltiin, että riittää tämä kaikkien mukanaolo ja valmistelu eikä se olisi vaatinut ehdottomasti tätä neuvottelua, mutta sitten se järjestettiin, kun huomattiin, että näin pitää olla, ja näin tämä asia ratkesi.

Minä olen sitä mieltä, että se 2 momentti oli paikallaan 19 §:ssä erityisesti siitä syystä, että katsoin yritysten ja työnantajien halukkaammin tarjoavan näitä mahdollisuuksia. Tämä seikka on minulle ollut sen tähden ajankohtainen, että minulle on hyvin paljon soitettu. Nuoret ihmiset ovat ottaneet yhteyksiä, ja samaten eri tilaisuuksissa on puhuttu, että he kernaasti tulisivat pienemmälläkin korvauksella. Minun kantani viittaa näihin nuoriin ihmisiin, ja siksi oli tätä ehdotettu.

Mutta eduskunta ja valiokunnat ovat esittäneet tähän muutoksia, ja tästä on nyt sitten jatkettava. Kairisen komitean mietintöä odotetaan ja myös muuta valmistelua jatketaan. Tämän keskustelun puheenvuorot ovat hyvää evästä jatkoa varten.

Minulta kysyttiin kehitysalueen tuen poistamisen logiikkaa. Ei siinä sen kummempaa ollut kuin tosiaan tämän uuden valtioneuvostonjärjestelmän ja myös aluepoliittisen järjestelmän virtaviivaistaminen ja samanlaistaminen, joka tulee ensi vuonna, ja sitten myös se, että ongelmia on myös muualla kuin kehitysalueilla. Jos tuota rahaa ei olisi pois otettu, niin sen olisi voinut kohdentaa myös muualle. Siirtymäaika nyt antaa tilaisuuden katsella, miten tämä järjestelmä toimii kaikinensa. Tämä yksi vuosi mahdollistaa sen.

Minusta nimittäin sellainen seikka kyllä on havaittavissa ja tiedostettavissa, ettei meillä ihan kauttaaltaan vielä havaita tämän kriisin syvyyttä, sen kriisin syvyyttä, että nuorille ei ole järjestetty työpaikkoja. Täällä on lukuisissa puheenvuoroissa siihen viitattu, ja tämä oli tavoitteena siinä, että mahdollisimman monet tarttuisivat tähän porkkanaan ja antaisivat työmahdollisuuksia.

Nyt kuitenkin tässä kohtaa, kun viitattiin myös Relanderin paperiin, olen samaa mieltä ed. P. Leppäsen kanssa siinäkin, että meillä kyllä on

ollut nämä suunnitelmat esillä jo. Pääasia, että me saimme siihen rahoitusta lisää, ja pääasia, että me saimme myös oppisopimuspaikkoja lisää, ja tämän rahoittaminen on mielestäni aivan positiivista.

Katson, että vastaisuudessa on mahdollista laajentaa tätä järjestelmää myös muun tyyppiin koulutukseen. On esille noussut mm. yritysten kansainvälistäminen, ja silloin voisi hyvinkin ajatella siihen tapaan, että myös esimerkiksi ammattikorkeakouluista tai muutoin valmistuneet nuoret voisivat solmia yritysten kanssa oppisopimuksia ja saada tällä tavoin itselleen ihan akateemista tasoakin olevia oppisopimuksia, jolloin olisi työelämän ja teorian vuorovaikutus paikallaan. Nimittäin katson, että meillä aivan liian vähän yrityksiin ja yrittämiseen ja yrittäjyyteen kiinnitetään huomiota.

Rouva puhemies! Ammatillisten oppilaitostemme laki, kaikki mikä siihen liittyy, on ollut varsin lähellä hyvinkin monia täällä olevia edustajia, sitä on tehty tarkkaan ja harkiten. Minusta nyt oppisopimuskoulutuksen niveltäminen ammattikoulutusverkostoomme käy paremmin kuin ennen. Siksi minä hyvin mieluusti tätä asiaa olen tässä esittelemässä, vaikka kohta olisin toivonut, että tämä porkkana siinä olisi säilynyt, jotta olisi tullut enemmän työpaikkoja.

Kriisi meillä on. Minä en todellakaan ajatellut minkäänlaatuista muutosta, kun puhuttiin vaikiintuneesta kolmikannasta. Siinähan on tosiaankin erilainen sävy kuin yleensä opetukseen ja koulutukseen liittyvässä keskustelussa. Minä ymmärrän, että tämä laki oli tällainen välimaalolaki ja tätä yhteistyötä on ollut liian vähän.

Rouva puhemies! Minä toivonkin, että työasiainvaliokunnan ja sivistysvaliokunnan yhteistyö monissa muissakin kohdissa vireytyy ja sillä tavoin voidaan luotsata tätä asiaa vastaamaan jokaiselle nuorelle ihmiselle sopivaa koulutusta ja sittemmin myös työpaikkoja. Minusta yhteistyö tässä on erittäin paikallaan, ja vielä lopuksi totean, että meidän koko koulutuksemme kehittämisohjelmaan kuuluu tämä yhtenä osana, sellaisena verkostona, joka hoitaa tietyn tyyppisen koulutuksen, myös sellaisena kohtana, joka vaatii ehdottomasti lisää tiedottamista, ja sitten sellaisena kohtana, jossa palkkauksen kehittämismalli toivottavasti antaa nuorille mahdollisuuden päästä työhön ja leipään ja koulutukseen kiinni samaan aikaan ja vuorotellen.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli miellyttävää, että opetusministeri oli paikalla ja käytti puheenvuoron. Hän esitti monia asioita, joihin voi yhtyä, eikä niitä ole tässä enää syytä toistaa. Yhtä lailla on todettava, että on ollut hyvin ikävää, että opetusministeri ei ole ollut paikalla silloin, kun opetusministeriön lakiesityksiä täällä on käsitelty hyvin runsaastikin ihan viime päivinä, ja ne ovat olleet varsin negatiivisia lakiesityksiä. Niistä me emme ole voineet keskustella yhdessäkään käsittelyssä opetusministerin kanssa, ja se on ollut aika ikävää todeta.

Opetusministeri totesi tämän sanonnan, että hallitus ylitti liukkaasti livahtaa tästä. Jotta ei synty mene väärään kohteeseen, totean, että se oli minun sanomani.

Opetusministeri totesi, että työ on nostettava kunniaan ja työn kunnioittaminen on nostettava kunniaan. Varsin oikeat ja kannatettavat tavoitteet. Minä haluaisin kyllä tämän asian yhteydessä kysyä, koska hallitus aikoo ryhtyä kunnioittamaan kansalaisten perusoikeutta saada työtä. Nyt jo lähes 17 prosenttia on ilman sitä, eli asioiden painoarvot pitäisi julkituoda minun mielestäni siinä järjestyksessä, missä ne käytännössä esiintyvätkin.

Opetusministeri kertoi, että tässä on eräällä tavalla kolmikantayhteistyön piirissä toimittu. Todella opetusministeriö ei ole tajunnut eikä tiedostanut, minkälaisista toimintaa sen pitäisi olla, sillä SAK on todennut, että se on ollut vain tilaisuus, johon on voitu saapua kuulemaan opetusministeriön kertomaa.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tätä oppisopimuskoulutusasiaa on nyt käsitelty kaksi tuntia, ja se on minusta ollut ihan arvokasta keskustelua. Kun ed. Astala sanoi ne asiat, jotka minun piti sanoa, niin en sano niitä enää.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Annan tunnustusta, että kerrankin kouluasioissa oikein hyviä puheenvuoroja kaikki minun mielestäni ovat olleet.

Mutta ministerille sen verran, että minä toivoin, että nämä kolmikantaneuvottelut käynnistettäisiin heti alkutalvesta, ettei vuoden päästä olla samassa tilanteessa, että palkkausiasia jää kellumaan.

Aluepoliittinen näkökanta: Me Pohjois-Suomen ja kehitysalueiden ihmiset olemme ihan tosissamme siinä kysymyksessä ja me olemme enemmän tosissamme, kun me tiedämme, mitä ehkä ministeriö esittää ensi vuonna kouluverkon harventamisen osalta. Ei voi olla oikein, että meillä on 400 kilometriä matkaa lähimpään ammatilliseen koulutuspiisteeseen. Eräissä Oulun ja Lapin läänin kunnissa tulee tällaisia huikotuksia, että sinne ei mennä porolla eikä pukilla, vaan jäädään pankolle.

Sitten kolmas asia. Meillä on Lapin läänissä yli 300 kehitysvammaista, joilla ei ole minkäänlaista ammatillista koulutusta, Oulun läänissä on liki sama. Jos siellä vanhemmat haluavat vammaisille ammatillista koulutusta, niin se on kansanopistojen kautta 400 markkaa per viikko, ja Etelä-Suomessa se on ilmaista. Mahtaa kohan tämä oppisopimuskoulutus olla laajennettavissa ja osoitettavissa erityisjärjestelyjen kautta, mm. Keuhkovammaliitto järjestää monivammakoulutusta, että tätä niukkaa voimavaraa tähdenntäisiin niin, että tällainen perusasia kuin oikeus ammatilliseen koulutukseen toteutuisi myös lievästi monivammaisilla ja kehitysvammaisilla.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässähän on kysymys siitä, kuinka paljon ja miten koulutetaan. Olisin pikuisen yleisemmällä tasolla kiusannut arvoisaa opetusministeriä palauttamalla mieliin, miten eräässä toisessa valtiossa, jossa on myös taloudellinen lama meneillään, on reagoitu näihin koulutusasioihin, joihin kuuluu myös käsiteltävänä oleva asia, nimittäin Ruotsissa.

Siellä, jos olen ymmärtänyt oikein, sikäläinen hallitus sikäläisten valtiopäivien suostumuksella on päättänyt pikemminkin malliin, jossa on menetty ylikoulutukseen, siis volyymien ylisuureen kasvattamiseen. On nimenomaan haluttu säilyttää ihmiset tässä elämässä mukana ja mahdollista tulevaa nousutilannetta varten luoda valmiuksia, niin että siitä otetaan maksimaalinen hyöty esille. Nyt meillä on tehty juuri päinvastoin. Mikä on arvoisan opetusministerin kanta tällaiseen poliittiseen valintaan, joka tietenkin Suomellakin on? Kumpikin, sekä Suomi että Ruotsi, rahoittavat kaiken ulkomailta otetulla vipillä, niin että siinäkin suhteessa tilanne on sama.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Gustafsson, mutta koska hän puheenvuorossaan ei lausunut sellaisia asioita kuin minä aion, niin

minä käytän oikein kovan puheenvuoron. Aikaisemmin täällä totesin, että tässä ruutia kyllä tuhlataan nyt ehkä turhaankin. Mutta työ ja teoria ovat olleet tärkeä kädenlyönti. Minä esittän yhden esimerkin: teknillisessä koulussa pape ripuolella oleva kaveri, joka on kesät töissä Kyrön tehtaalla Kyröskoskella. Hänestä tulee huikea ammattimies aikanaan. Tässä on hiukan sama systeemi. Mutta, ministeri Uosukainen, ei oppisopimuksella synnytetä työpaikkoja. Se on äärimmäisen minimaalista, että tulee ahaaelämys työnantajalle, että kun minä otin oppisopimuksella tuon töihin, niin täytyykin antaa sille vakinainen työpaikka, sellainen työpaikka, joka ei veisi joltakin toiselta pois työpaikkaa, esimerkiksi normaalissa ammatillisessa koulutuksessa olevalta.

Mielestäni jos oppisopimuslain mukaisessa opintoja työsuhteessa olevat saavat 80 prosenttiakin palkkaa, se on kohtuutonta verrattuna tavallisiin ammattikoululaisiin. Toisaalta ne ovat yleensä suhteilla luotuja oppisopimuspaikkoja, joista minä en sellaisenaan niinkään pidä. Tällaisessa pienimuotoisessa asiassa, kun heitä on muutama tuhat Suomessa, he saattavat olla kadehdittujakin ilman syytä. Ei tämä nyt niin ihanteellinen kulta-asia ole, että tällä parannetaan tämän maan työllisyyttä, että syntyisi uusia työpaikkoja sen takia, että tehdään oppisopimus. Ei niitä synny, jos yksi tuhannesta tai kymmenestä tuhannesta sattumalta.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos olen hyvin inhottava, tulkitseen ministeri Uosukaisen puheenvuoron niin, että kolmikanta alkaa määrätä koulutuspolitiikkatamme laajemminkin eikä pelkästään oppisopimuskoulutuksesta. Ministeri sanoi, että tämä on välimaaistolaki. Kaikkihan ovat kohta välimaaistolakeja. Onko tarkoitus, että ammattiyhdistysliike määrää, minkälaista ammattikoulutusta ja minkälaista korkeakoulukoulutusta annetaan, mihin koulutetaan ihmisiä? Eikö tämä ole jonkun muun kuin ay-liikkeen määrättävissä?

Olen kuunnellut puheenvuoroja ja vähän muistakin esimerkeistä saanut kuulla, että ammattiyhdistysliike ja SAK nimenomaan hyvin herkästi sanoo, että ei ole neuvoteltu, jos ei näissä neuvotteluissa heidän oma kantansa ole voittanut. Vasta silloin on neuvoteltu, kun on saatu oma kanta voittamaan.

Minusta on kyllä törkeää, että eduskunta tällä tavalla alistuu saneluun. Korkein valta on tällä talolla. Minä olen niin pettynyt tähän työskente-

lyyn, mitä on tullut muutamien lakien yhteydessä ja tulee jatkuvasti. Ettekö te nyt tajua, mihin ollaan menossa? Eivät kyseessä ole pelkästään ne asiat, jotka kolmikannassa on normaalisti määriteltä. Kohta kaikki yhteiskunnan asiat ovat kolmikannassa. Mitä virkaa eduskunnalla on?

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuuntelin ministerin puhetta, se on kyllä niin taitavaa ja niin mielenkiintoisesti muotoiltua, että sitä on hyvin vaikea meikäläisen ymmärtää. Kysyisin, mitä ministeri tarkoittaa ensi vuonna kehitysalueisiin kohdistuvalla virtaviivaisella kehityksellä. Mitä virtaviivainen kehitys tarkoittaa ensi vuonna koskien kehitysalueita? Nyt aiottiin leikata sieltä varoja pois, vaikka siellähän on nimenomaan koulutuksen tarve vielä kovempi kuin etelässä, jossa matkat ovat hyvin lyhyitä ja muutenkin palvelut hyvin lähellä.

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Rouva puhemies! Haluan ensimmäiseksi sanoa ed. Ukolalle, että oikeastaan minun kantani näkyi siinä, että 19 §:n 2 momentti oli tuossa laissa. Minä tosiaan ajattelin niin, että opetuksen puolella on mahdollista toimia väljemmällä muotoilulla siinä yhteydessä, kun kaikki tahot olivat valmistelussa mukana. Minä tulkitsin sen sillä tavalla, että se riittää ja asia säädetään lakina.

Mutta nyt havaitsin toisessa valiokunnassa, että tämä asia on kiistanalainen, ja kun en voi sanoa tuntevani työlaainsäädäntöä sillä tavoin, että voisin väittää sen vääräksi, niin minustakin käy tämä tulkinta, joka on tehty. Se on eduskunnassa tapahtunut, ja nimenomaan siksi on kunnioitettava myös tässä asiassa sitä tahtoa. Tämä selittää oman kantani, mutta koulutuspolitiikkaa ei minun mielestäni ratkota muuten kuin oppilaan etu ja Suomen tasavallan ja maailman etu silmissä. Minä en katso, että koko koulutuspolitiikka olisi muuta kuin nimenomaan sivistyspolitiikkaa. Mutta niiltä osin kuin se tangeeraa työelämää, täytyy ottaa myös huomioon tosiasiat, jotka siellä vallitsevat. Näin minä yksinkertaisesti ajattelin tämän.

Ed. Renko otti esille palkkausjärjestelmän virittämisen. Minä haluaisinkin, että nyt jatketaan tutkimista, selvittämistä, kuten täällä on hyvin moni edustaja oikealta ja vasemmalta ottanut esille, miten voidaan opiskelijan etu taata, mutta samalla myös mahdollistaa työ. Nyt täällä on näkynyt sekin, että kyllä tekemätöntä työtä toki on, mutta minä olen kyllä liiankin

monien yrittäjien kuullut sanovan, että ei kannata palkata. Se tapahtuisi vaikka koulutuksen kautta, kun tämä järjestelmä on olemassa.

Yksi asia minulta jäi vielä sanomatta, se koulutustarkastaja-asia, kun siihen puututtiin, että voi olla koulutustarkastaja eikä pakoteta. Se oli mielestäni vaihtoehto, joka mahdollistaa kuntien harkintavallan ja on myös juuri sitä, ed. Rätty, virtaviivaistamista, eli eri sektoreilla tulee yhdenmukaisia lainsäädäntötoimia. Jos täällä on nyt monta päivää oltu vihaisia siitä, että kuntia ei oteta huomioon riittävästi, tässä todella otettiin kunnat huomioon.

Vielä ed. Rengolle kehitysvammaisten koulutuksesta: Ei mikään estä ottamasta esille näitä seikkoja. Yhtä lailla, kun minä puhuin siitä, että voidaan laajentaa akateemiseen puoleen, yrittäjäpuoleen ja kansainvälistymiseen, miksi ei myös kehitysvammaisten ja muuhun koulutukseen, jos on sellaista työtä, joka soveltuu, ja mikä ettei olisi. Mutta siinä on juuri nämä esteet, jotka mainitsin.

Sitten vihdojin totean ed. Pulliaisen kysymyksestä, siitä mallista, jonka hän viritti Ruotsin kautta: Rouva puhemies! Minä tosiaan toivon, kun kuuntelin kaikki kansanedustajien puheenvuorot itsenäisyyspäivän aattona juhlaistunnossa ja kaikki ryhmät vannoivat koulutuksen, tutkimuksen, tuotekehittelyn nimiin, että tämä tahto muuttuu ihan vahvoiksi markkamääräisiksi resursseiksi ja tämän asian huomioon ottamiseksi kaikkialla, ja hallituksessa teen parhaani sen hyväksi.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Ministeri Uosukainen kiinnostavalla tavalla vihjaisi siihen suuntaan, kuinka oppisopimuskoulutussakin olisi mahdollisuuksia suuntautua korkeakoulujen ja yrittäjyyden suuntaan. Mielestäni nämä mahdollisuudet näyttävät ihan kiinnostavilta. Onhan havaittu mm. sellainen tosiseikka, että korkeakouluista viime vuosikymmeninä valmistuneista huomattava osa on sijoittunut julkisen sektorin palvelukseen eikä yksityisen sektorin. Tätä tietysti selittää pitkälti se, millaisessa muutoksessa yhteiskunta on ollut palvelujen kehittämisen ja suunnittelujärjestelmän suuntaan. Mutta osittain tietysti on syytä miettiä myös sitä puolta, missä määrin korkeakouluopetuksessa on vajetta siitä opastuksesta, että opiskelijat siirtyisivät idearikkaiksi yrittäjiksi hyvinkin erityyppisen koulutuksen pohjalta.

En tosin kyllä tiedä, miten oppisopimuskoulutus on parhaiten korkeakouluopetukseen ni-

vellettävissä, onko siitä olemassa jotain malleja ja jos on, onko tämä ammattikorkeakouluprojekteissa jollain lailla sisällä oleva hanke, mutta yrittäjyyspuolen vahvistaminen koulutuksen eri aloilla niin osana oppisopimuskoulutusta kuin myös korkeakoulujen osalta on mielestäni erittäin varteenotettava tavoite. Todellakin toivon, että ministeri Uosukainen toimisi aktiivisesti tämän tavoitteen edistämiseksi.

Opetusministeri Uosukainen: Rouva puhemies! Nyt on täsmälleen niin kuin ed. U. Anttila sanoi, sellaiset suunnitelmat ovat vireillä. Minusta olisi aivan mahdollista ammattikorkeakoulukokeilussa, mutta myös kyllä ihan yliopistoissa ja korkeakouluissa toimia sillä tavoin, että opiskelija voisi tehdä jonkin tyypisen oppisopimuksen yrityksen kanssa ja sitten vaikkapa tehdä työtä, siis tutkielmatyötä ja muuta vastaavaa, ulkomailla tai kotimaassa. Meillä on usein esimerkiksi yrityksissä kielitaidossa puutteita, pienissä ja keskisuurissa. Meillä on hyvin monenlaista koulutustaustaa yrittäjillä. Silloin voisi ihan elimellisesti auttaa, se olisi hyvää vuorovaikutusta, ja näitä suunnitelmia on, mutta ne ovat suunnitelma-asteella. Yrittäjäkurssit mm. on otettu tämän viimeisimmän, sanotaan nyt taas nimellä: Relanderin paperin, suunnitelman jälkeen, kun sain siihen rahaa, ja siinä yhteydessä on täydennyskoulutuskeskuksissa hyvinkin kiintoisia yrityskursseja. Minä olen samaa mieltä, ed. Anttila, että liian vähän sille puolelle kiinnitetään huomiota.

Ja jos yhdenkin julkisen sektorin koulutuksen ottaa tarkasteluun, on kiireesti tehtävä päätelmät nyt, kun asia on muuttunut niin drastisesti, ettei esimerkiksi kunnalliseen elämään ja kunnalliseen hallintoon entiseen tapaan kouluteta työttömiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi valtion eläkelain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 110

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 53

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 53.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 3)—5) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa rouva puhemies! Olen iloinen, että ministeri Uosukainen jäi hetkeksi kuulemaan, vaikka en voikaan aloittaa puheenvuoroani kuten hän elikkä kiittää hallitusta, vaan päinvastoin annan aika rankat moitteet hallitukselle valtion, kuntien, kirkon ja myöskin sotilaseläkelain — josta keskustelemme myöhemmin erikseen — muutoksista, jotka nyt ovat käsittelyssä. Näissä on neljän ministerin nimet, joista yksi on ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa. Ministeri Uosukaisen nimeä ei näissä ole yhdessäkään, mutta erityisesti tämä valtion eläkelain muutos koskettaa juuri opetusministeriön alaa merkittävästi, ja puhun nyt aluksi tältä osin.

Tässä esityksessä ehdotetaan, että eläkeikä on 65 vuotta, eläkkeen tavoitetaso 60 prosenttia nykyisen 66 prosentin sijasta — nythän yleinen eläkeikä valtiolla on 63 vuotta — ja että eläke karttuu 1,5 prosenttia vuodessa, kun se nyt on parhaimmillaan 2,2 prosenttia, kun on lisäeläketurvasta kysymys. Tämä koskisi siis niitä henkilöitä, jotka tulevat valtion palvelukseen tämän vuoden joulukuun viimeisen päivän jälkeen. Tässä on haluttu antaa ymmärtää, että tämä koskee uusia palvelussuhteeseen tulevia, mutta tosiasiassa on se, että tämä koskee kymmeniätuhansia koko ikänsä julkisen sektorin palveluksessa olleita henkilöitä. Erityisesti tämä koskee opetusalaan.

Meillähan korkeakoulujen palveluksessa on tutkijoina suurin osa henkilöitä, joilla ei ole pysyvää virkasuhdetta. Korkeakouluissa on yhteensä noin 9 000 virkaa ja työsopimussuhdetta. Mutta nämä eivät suinkaan kaikki ole pysyviä. Sen lisäksi korkeakoulujen piirissä työskentelee Suomen Akatemian tutkimusapulaisia, tutkimusassistentteja, varttuneita tieteenharjoittajia ja erilaisten säätiöiden apurahojen turvin tutkimustyötä tekeviä tutkijoita ja heidän tutkimusryhmiinsä kuuluvia apulaisia. Nämä työsuhteet ovat useimmiten määräaikaista, ja määräajat saattavat olla hyvinkin lyhyitä. Jos työskentelään korkeakoulujen budjettirahoilla, niin korkeintaan vuodeksi voidaan päätös tehdä.

Mutta nyt, arvoisa ministeri, kun hallitus on päättänyt, että palkkamenoja pitää ensi vuonna supistaa 4 prosenttia, esimerkiksi Tampereen yliopiston hallintojohtaja on lähettänyt kaikille laitoksille kirjeen, jossa nimenomaan ehdotetaan

säästämiskeinoksi sitä, että määräaikaisten työsuhteiden uusia täyttöjä lykätään. Toiseksi laitosmäärärahat, joilla palkataan mm. tuntiopettajat ja merkittävä osa opetushenkilöstöstä, tulevat pienenemään ensi vuonna eräillä laitoksilla ainakin 30 prosenttia. Varmasti tämä suuruusluokka on kautta linjan suurin piirtein oikea. Toivottavasti on joitakin poikkeuksia parempaan.

Nyt hallitus ehdottaa — tuossa tätä hieman parannettiin — että jos palvelussuhteeseen tulee yli kuukauden katko, niin sen jälkeen nämä henkilöt ovat uudessa palvelussuhteessa ja heitä tulevat suoraan koskemaan nämä eläke-etujen heikennykset. Eivät he todellakaan ole uusia valtion tai kuntien työntekijöitä, vaan koko ikänsä valtion palveluksessa työtä tehneet, mutta ilman varsinaista virkaa. Me pyysimme lukuja, kuinka paljon heitä on, mutta missään vaiheessa emme niitä saaneet.

Voin ottaa yhden esimerkin. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteen tutkimuslaitoksen piirissä työskentelee tällä hetkellä 65 henkilöä. Neljä tutkijaa on pysyvässä työsuhteessa. Jos heidät nyt nimitettäisiin, he eivät enää saisi pysyvää nimitystä, mutta nämä ovat jotakin vanhoja peruja ja sen takia näillä neljällä on pysyvä virka. Sen lisäksi on kuusi henkilöä, jotka ovat osastosihteeri, toimistosihteeri ja muita toimistotyötä tekeviä. Loput 55 ovat ilman vakiuista virkaa. Heistä melkein kaikki ovat tutkijoita. Parhaimmillaan joillakin heistä on viiden vuoden assistenttuuri. Useimmat assistenttuuritkin ovat kolme vuotta korkeintaan. Loput työskentelevät sitä lyhyemmissä, usein alle vuoden määräaikaissa työsuhteissa. Ministeri Uusukainen, onko nyt niin, että heidän eläke-etuutensaikin heikennetään sen lisäksi, että on odotettavissa, että ensi vuonna he saattavat jäädä useaksi kuukaudeksi ilman palkkaa?

Onko tämä sitä juhlapuheiden tarkoittamaa kilpailukyvyä parantamista? Eikö eduskunnassa juuri juhlapuheissa todettu, että koulutus ja tutkimus on se meidän tulevaisuuden kilpailutekijämme, se paras kilpailukykyämme parantava tekijä, jolla me voimme vastata uusiin haasteisiin, mitä muuttuva maailma meille asettaa. (Ed. Laine: Hallitusohjelman painopistealue!) — Niin, hallitusohjelman painopistealue, niin kuin ed. Laine vielä lisää. — Vastaavtko nämä toimet, sen jälkeen, mitä täällä on puhuttu esimerkiksi oppisopimuskoulutuksesta ja monista muista asioista, joita hallitus suunnittelee voimaan tuleviksi jo 1.1.93, millään tavalla juhlapu-

heiden kauniita tavoitteita tai hallitusohjelman tavoitteita? Ministeri puistaa päätään eli on kanssani samaa mieltä, että puheet ja teot ovat syvässä ristiriidassa. Onko pakko olla näin, että ne ovat syvässä ristiriidassa? Mielestäni näin ei ole.

Päinvastoin nyt pitäisi nimenomaan huolehtia siitä, että teot vastaavat niitä juhlapuheita. Mielestäni ne puheet ovat olleet kauniita, ja olen ollut yhtä mieltä puheiden tavoitteiden kanssa. Uskon myös siihen, että koulutus ja tutkimus ovat tärkeimpiä kilpailutekijöitämme, joilla me tulevaisuudessa voimme turvata sen, että suomalaisilla riittää työtä ja me pystymme turvaamaan jatkossa myös nuorten tulevaisuuden sen lisäksi, että tietysti sosiaalipoliittikkona sosiaaliturva mielestäni on yhtä tärkeä kilpailutekijä, mutta jatketaan siitä erikseen.

Professoriliitto on lähettänyt kirjelmiä, kirjoittanut lehdissä ja tuonut esille tämän tutkijoiden ongelman. Professorithan ovat kuitenkin parhaassa asemassa tutkijakunnasta, mutta toki heidänkin tutkijanuraansa liittyy ongelmia. Ennen kuin joku pääsee professoriksi, niin siinä menee yleensä aika monta kymmentä vuotta. Meillähän normaali tutkijan ura etenee niin, että korkeakoulututkinnon jälkeen ollaan kaikkein lyhyimmissä määräaikaissa työsuhteissa. Sitten lisensiaattityötä varten voidaan saada Suomen Akatemialta kolmivuotinen tutkimusassistentin määräys. Näitä yleensä myönnetään kaksi tai kolme korkeintaan, ja silloin pitää myös väitöskirjan olla valmis. Sitten kun väitöskirja on valmis, näitä rahoja ei enää myönnetä. Sen jälkeen aloitetaan taas siitä, että haetaan apurahoja tai lyhyillä työsuhteilla harjoitetaan tutkimustyötä erilaisissa tutkimusryhmissä. Juuri tätä joukkoa, tutkijakuntaa — eivät kaikki ole tutkijoita, tutkimusryhmissä on monenlaisia työntekijöitä — koskee tämä ongelma. Vaikka he ovat ikänsä tehneet työtä ja tulevat varmasti loppukänsäkin työskentelemään julkisen sektorin palveluksessa, niin heistä nyt yhtäkkiä tuleekin uusia työntekijöitä ja heidän eläke-etunsa merkittävältä osalta heikenevät. Pidän tätä erittäin lyhytnäköisenä poliitiikkana.

Ed. O. Ojala, jolla on seuraava puheenvuoro, valaisee varmasti tarkemmin tilannetta kunnallisella sektorilla. Me voimme aloittaa päiväko- deista. Siellä on runsaasti sijaisia, nimenomaan nuoria perheellisiä ihmisiä, jotka aloittavat sijaisuuksilla, ja monet joutuvat koko virkauransa tulemaan toimeen pelkästään erilaisten sijaisuuksien turvin. Tällä hetkellä ainakin Tampe-

reella sijaisten palkkaaminen on kielletty. Tästä väistämättä tulee näitä katkoja. Täältä suuri joukko joutuu pois välittömästi vanhan eläkelainsäädännön piiristä. Koulut ovat samassa tilanteessa. Siellä on tuntiopettajia, joiden palkkaus on vain syksystä kevääseen, lukuvuoden ajan. Sairaalat ... no, jätän sairaaloiden tilanteen ed. O. Ojalan selvitettäväksi.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ei siis hyväksy näitä esityksiä. Vaikka esityksissä puhutaan, että ne koskevat vain uusia palvelussuhteita, niin tosiasiaa ne koskevat merkittävää osaa niistä henkilöistä, jotka jo tällä hetkellä työskentelevät julkisella sektorilla.

Me emme hyväksy sitä, että näitä esityksiä käsitellään nyt erikseen, sillä on tulossa esitykset, joilla myös vakinaisessa virassa olevien eläke-etuuksia heikennetään. Koska kysymyksessä ovat hyvin paljolti samoissa työpaikoissa työskentelevät henkilöt, ei ole mitään syytä erottaa näiden asioiden käsittelyä toisistaan. Me esitimme valiokunnassa, että ne olisi käsitelty yhdessä, mutta siihen ei suostuttu.

Käsiteltäviin esityksiin sisältyi myös viime vaiheessa tuotu ehdotus, joka sai alkunsa sotilaseläkejärjestelmästä, että valtion palveluksessa olevilla palkkatulot pienentäisivät vanhuuseläkkeen määrää. Tämähän on kansanedustajien eläkejärjestelmässä jo voimassa. Kansanedustajien eläkejärjestelmä on ainoa, missä tämä on. Minä periaatteessa hyväksyn ajatuksen, että näin on meneteltävä. Jos vanhuuseläke alkaa aikaisin ja olet toisessa työssä, niin silloin palkkatulon pitää vaikuttaa eläkkeen määrään. Tietysti verotusjärjestelmä jo aika paljolti tasaa, koska verotus tietysti kiristyy, kun kokonaistulou nousee, mutta mielestäni se ei ole riittävää.

Nythän ehdotettiin, että leikkuriraja olisi täysi palkka. Kansanedustajillahan raja on täysi eläke, eli jos palkkatulo ylittää täyden kansanedustajan eläkkeen, niin eläkettä ei makseta ollenkaan. Nyt oli ehdotus, että jos palkkatulot ovat ylitse sen työn palkan, josta eläke maksetaan, niin eläke olisi mennyt nolleen. Siis tämähän olisi parempi kuin kansanedustajilla on. Mielestäni tämä periaate on toteutettava, mutta niin että se toteutetaan kaikissa eläkejärjestelmissä yhtä aikaa ja tätä asiaa vielä selvitetään. Nythän se siis esitettiin tulemaan voimaan vain valtion eläkkeeseen, vaikka meillä oli käsittelyssä myös kuntien eläkejärjestely ja kirkon eläkkeet.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan vielä palata valiokuntakäsittelyyn. Mielestäni näiden sosi-

aalivaliokunnan asioiden, jotka tänä päivänä ovat listalla, ja vielä tulossa olevan tapaturmavaakuutuslain muutoksen käsittely valiokunnassa on ollut ala-arvoista. Häpeän hallituspuolueiden kansanedustajien puolesta niiden ihmisten edessä, joita esitykset tulevat koskemaan. Jos me kuulemme yhden kerran asiantuntijoita, kun me käsittelemme esimerkiksi sotilaseläkejärjestelmää, niin mielestäni se on hävettävää. En ole mikään sotahullu, niin kuin varmasti tiedätte. Mutta jos kerran armeijaa ylläpidetään, niin turvallisuussyistä, ei ainoastaan sotilaiden vaan myös siviilien turvallisuussyistä, järjestelmien tulee olla sellaiset, että niistä ei aiheudu tarpeettomia vaaroja. Jatkan sotilaseläkejärjestelmästä myöhemmin, koska siitä puhutaan erikseen.

Tulemme siis ehdottamaan kolmannessa käsittelyssä kaikkien nyt esillä olevien kolmen eläkelain hylkäämistä.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On totta, mitä ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että näiden lakien käsittelyvaiheet ovat olleet hyvin värikkäät, mutta en ole aivan varma siitä, kenen tulee hävetä niiden käsittelyvaiheita. Julkisen sektorin eläkelait ovat olleet hyvin pitkään, useita kuukausia, käsittelyssä, ja me kaikki hyvin tiedämme, mistä tässä on kysymys, eli siitä, että julkinen ja yksityinen sektori tulevat saman eläkejärjestelmän piiriin. Itse uskon siihen, että kun kaikki palkansaajat ovat samassa eläkejärjestelmässä, niin tulevaisuudessa sen kehittäminen tulee olemaan palkansaajien kannalta ehkä helpompaakin todella, kun on suurempi joukko asioita ajamassa.

Mitä tulee sotilaseläkejärjestelmään, niin se on todellakin ollut meillä liian lyhyen ajan käsittelyssä. Mutta ymmärrän sen hallituksen tavoitteen, että kaikki julkisen sektorin uudet eläkejärjestelmät tulevat voimaan samanaikaisesti. Siitä syystä olemme kiirehtineet myös sotilaseläkejärjestelmän käsittelyä niin, että nämä kaikki ovat yhtä aikaa meillä käsittelyssä, tulevat voimaan ensi vuoden alusta ja koskevat uusia työsuhteita.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen, te hyvin useassa yhteydessä puhutte oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvosta. Minusta se on erinomaista puhetta, ja minusta on hyvin mielenkiintoista ja satuttavaa kuunnella teitä, kun te puhutte näistä asioista. Kun te nyt esitätte näitten lakien hylkäämistä, niin millä te perustelette sen, että julkisella sektorilla on niin paljon paremmat

eläke-edut kuin yksityisellä sektorilla? Miten se istuu teidän puheeseenne oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvosta? Kertokaapa minulle.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itselläni on kyllä selvä käsitys siitä, kenen tässä tulisi hävetä. Nämä kolme tässä vaiheessa käsitellyssä olevaa esitystähän on annettu jo kesällä. Mutta kun nämä liittyivät tulopoliittiseen ratkaisuun ja näistä on vasta siinä sovittu, on mielestäni luonnollista, että näitä ei käsitelty aikaisemmin. Lisäksi näillä on selkeä yhteys sotilaseläkejärjestelmään, joka annettiin eduskunnalle 4. joulukuuta. Nämä muodostavat kokonaisuuden.

Niin kuin sanoin, me esitämme näiden hylkäämistä siksikin, että myös ne muutokset, joita on tulossa pysyvissä viroissa olevien henkilöiden eläkkeisiin, muodostavat kokonaisuuden näiden kanssa. Sen vuoksi ei pitäisi esityksiä erottaa toisistaan, vaan katsella kokonaisuutta. Varmasti siinä vaiheessa pystymme palaamaan tarkemmin siihen, miksi emme pidä oikeana tätä.

Ne julkisen sektorin työntekijät, joilla on ollut alhaisemmat eläkeiät, ovat joutuneet palkkaeduissaan sen maksamaan. Eli he eivät ole parempia eläke-etuuksiaan ilmaiseksi saaneet.

Tässä yhteydessä haluan vielä kiinnittää huomiota siihen, että valiokunta teki tutkijoiden asemasta kuitenkin ponnen, jossa todetaan, että määräaikaisissa palvelussuhteissa tai perhepoliittisista syistä katkenneissa palvelussuhteissa olevien sekä vailla palvelussuhdetta apurahoilla työskentelevien asema tulee selvittää ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. On mielestäni tässä tilanteessa kuitenkin tärkeää, että näin tehdään. Näihin asioihin palataan viimeistään siinä vaiheessa, kun hallitus tuo muut esitykset, koska varmasti tästä aiheutuu ongelmia. Sen lisäksi otimme kantaa myöskin muihin eläkejärjestelmiin ja yksimielisesti myös siihen, että palkan vaikutus eläkkeisiin tulee selvittää.

Ed. Kasurinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun siltä osin eläkepoliittiseen keskusteluun, että kun esimerkiksi puolustusvaliokunnassa annoimme lausuntoa eräistä eläkkeistä, niin juuri valmistelun osalta haluan kiinnittää eduskunnan huomiota siihen, että me emme käytännössä voi tältä pohjalta lainsäädäntöä tehdä, jos ei valiokunnissa ole aikaa riittävästi edes paneutua näiden lakien sisältöön. Me emme itse asiassa tiedä kovin tarkkaan sitä, mitkä ovat lakien vaikutukset yksittäisten ihmis-

ten elämäntilanteeseen. Näin ollen ainakin lisäajan ottaminen näiden lakien käsittelyyn olisi ollut perusteltua.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen ensimmäistä kertaa kiertelee eikä anna suoraa vastausta suoraan kysymykseen. Hän sanoi, että eläke-erot julkisen ja yksityisen puolen eläkkeissä johtuvat siitä, että palkkaeduissa julkisen puolen ihmiset joutuvat näistä maksamaan eli heillä on huomponmpi palkka. Tämä ei pidä paikkaansa. Virkamieslakko korjasi tämän asian. Siitä on niin monta tutkimusta tullut, että sosiaalipolitiikan asiantuntija Stenius-Kaukonen aivan taatusti sen tietää. Palkkaeroja on varmasti, kun verrataan pankinjohtajan ja pääministerin palkkaa, mutta se ei kuulu tähän asiaan.

Olen myös lukenut joko tutkimuksesta tai lehdistä, että yksityisen puolen yritykset eivät saa tutkijoita, siis tuotekehittelijöitä, firmoihinsa juuri sen takia, että julkisella puolella edut ovat niin paljon paremmat, nimenomaan eläke-edut, kuin yksityisellä puolella. Tämä on ihan tosiasia, ed. Stenius-Kaukonen.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin pyytänyt vastauspuheenvuoron ed. Tainan puheenvuoroon, joten halusin käyttää sen kaksi minuuttia, joka oli käytettävissä, siihen vastaamiseen pääasiassa.

Olen eläkekaton kannalla. Ed. Ukkola varmasti tietää sen. Se on mielestäni se tapa, jolla eroja tasoitetaan. Tässä yhteydessä minulla ei ole nyt vastauspuheenvuoroissa enää mahdollisuutta selvittää yksityiskohtaisesti julkisen sektorin ongelmia, mutta uskon, että ed. O. Ojala tältäkin osin tukee äsken käyttämäni puheenvuoroa.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Heti aluksi omasta puolestani toteaisin ed. Ukkolalle, kun hän tapansa mukaan varsin populistisesti toteaa, että julkisella sektorilla ovat olleet paremmat eläke-etuudet kuin yksityisellä, niin tarkoittaako oikeudenmukaisuus sitä, että julkisen sektorin eläke-etuudet heikennetään yksityissektorin tasolle ja sillä siisti. Mutta, arvoisa ed. Ukkola ja myös muut kansanedustajat, minusta eläkepolitiikka on asia, jota pitäisi tarkastella kokonaisuutena, katsoa sitä hyvin laajasta näkökulmasta, erilaisista yhteiskunnallisista näkökulmista. Ei riitä yksinomaan se, että katsotaan tulevien eläkkeensaajien kannalta. Sitä pitää

katsoa yhteiskunnalliselta kannalta. Mutta tässä on juuri nyt näiden asioiden osalta tapahtunut niin, että hallitus on tätä katsonut pelkästään säästötoimenpiteenä, siihen pohjautuvat hallituksen esitykset, ja laajemmat kokonaisuudet ovat unohtuneet. Palaan näihin myöhemmin, ed. Ukkola. Voimme kinata vielä jatkossa siitä lisää.

Mutta muistutan, kun tässä on kyseessä sekä valtion, kuntien että kirkon ja myöhemmin eri kohdassa sotilaseläkkeiden kohtalo, että esimerkiksi valtion puolella valtiovarainministeriö asetti 3.3. toimikunnan. Sen tehtävänä oli tehdä ehdotukset siitä, miten eläkekomitea 90:n ehdotuksia tullaan toteuttamaan valtionhallinnossa. Toimikunnassa olivat työmarkkinajärjestöt mukana. Kuitenkin sitten kävi niin, että toimikunnan tehtäväalueesta ei päästy yksimielisyyteen. Asia joka tapauksessa laitettiin vireille ja työnantajapuolen eli valtion taholta jatkettiin toimikunnan työtä niillä edellytyksillä, mitä sille oli tehtäväksi annettu yksipuolisesti.

Kesken toimikunnan työn hallitus 5.4. yksipuolisesti teki periaatepäätöksen siitä, että 1.1.93 palvelukseen tulevien henkilöiden eläketurva on TEL-tasoinen. Tähänhän hallituksen esitykset 110, 242 ja myös kirkon vastaava perustuvat. Tämä oli ensimmäinen kerta, jolloin valtio selvästi rikkoi kolmikantasopimusta, jonka tavoitteena oli se, että näistä yhteisesti sovitaan ja edetään ilman tällaisia pakkoklausuulia, jonka hallitus oli yksipuolisesti siis päättänyt.

Kun hallituksen esityksessä viitataan eläkekomitea 90:n ehdotuksiin, haluan niistäkin muuttaman sanan täällä todeta, koska komitean ehdotuksethan nimenomaan muodostivat kattavan eläkepoliittisen kokonaisuuden. Eläkekomitea 90:kään ei ollut yksimielinen, vaan siellä on eriaviä mielipiteitä, joten on tietysti syytä puhua myös komitean työskentelystä hieman.

Se, mitä me eniten kritisoiimme valiokunnassa, oli juuri se, että hallitus toi nyt nämä yksipuoliset heikennykset julkisen sektorin osalta eduskunnan päätettäväksi, kun meidän mielestämme oikea tapa, ed. Ukkola, joka nyt keskustelee ed. Tiurin kanssa, olisi ollut julkisen sektorin eläkeikienkin ja eläketason osalta se, että hallitus olisi tuonut keväällä kokonaisuudessaan laajat eläkepoliittisia linjauksia koskevat lakiesitykset eduskuntaan kaikilta osin, myös ne pienet parannukset, joita eläkekomitea 90 esitti, myös ne muut elementit, joista sovittiin tulopoliittisen kokonaisuuden yhteydessä. Mutta näinhän ei tehty, vaan hallitus harrastaa tätä toimintaa, jota se on tehnyt, eli se tuo tänne viipaleittain erilai-

sia asioita, jotka useimmiten ovat huononnuksia, ja hyvin vähän tulee parannuksia, jos niitä koskaan tämän hallituksen toimesta tuodaankaan, (Ed. Halonen: Ei niitä tule!) — mitä epäilen aivan kuin ed. Halonenkin.

Muistutan, että eläkekomitea 90 istuessaan ja työtään tehdessään eli kokonaan eri maailmassa kuin missä me nyt olemme. Nimittäin silloin oli työvoimapula suurin uhkanäkökulma, ja komitean työn tulokset pohjaavat juuri siihen.

SAK, TVK, Akava ja STTK toteavat eriväisä mielipiteessään, jonka ne jättivät komitean työhön: ”Komitean ehdotukset eivät sisällä riittävästi sellaisia toimenpiteitä, jotka edistäisivät ja kannustaisivat ikääntyneiden työntekijöiden pysymistä nykyistä pitempään työelämässä ja ottaisivat huomioon heidän erityistarpeensa työyhteisössä. Tällaisiin toimenpiteisiin kuuluvat työolojen ja työn sisällön parantaminen, tehokas kuntoutustoiminta, työsuhteturvan parantaminen, toimivien osa-aikatyömarkkinoiden kehittäminen ja aktiivinen työvoimapolitiikka. Komitean ehdotukset painottuvat liikaa eläkesääntöjen teknisen sisällön muuttamiseen. Vain eläkenormien säätelyminen ei kuitenkaan ole oikea tapa korjata suomalaisen työelämän ongelmana pidettyä siirtymistä liian aikaisin eläkkeelle. Tältä osin päästään pysyviin tuloksiin vasta, kun työnteosta mm. työoloja kehittämällä tehdään todellinen ja kilpailukykyinen vaihtoehto eläkkeelle lähdele.” — Tämä on se keskeinen asia, joka minun mielestäni pitäisi muistaa.

Jos nämä työntekijäjärjestöjen esittämät parannustoimet toteutettaisiin, saataisiin aikaan komitean tavoittelemia säästöjä, niitä säästöjä, joilla tämäkin hallitus näitä heikennyksiä yrittää perustella. Mutta väitän, että työntekijäjärjestöjen ehdotuksilla päästäisiin asetettuihin tavoitteisiin ilman pakkokeinoja. Sen sijaan hallitus lähtee pakkokeinojen käyttämisestä. En yhtään ihmettele, että työntekijäjärjestöt ovat olleet varsin kriittisiä ja kritisoineet tätä menettelytapaa, josta on kysymys.

Arvoisa puhemies! Hallituksen edustajat valiokunnassa eivät siis olleet valmiit lykkäämään asiaa tai edes vaatimaan sitä, että näiden lakien, joilla ei ole mitään tekemistä ensi vuoden budjetin kanssa, siis ensi vuodelle ei synny mitään budjettisäästöjä tästä asiasta, käsittely lykätään keväaseen. Meille kerrottiin valiokunnassa sosi- ja terveysministeriön edustajan toimesta, että kevään aikana on tulossa lukuisia määrä muita eläkeuudistuksia. Mutta tuli myös aivan selväksi se, että nämä lait liittyvät säästöpaket-

tiin. Näitä ei nimenomaan haluttu kytkeä muuhun eläkelainsäädännön uudistustyöhön.

Me yritimme myös saada aikaan lakiehdotuksiin parannuksia, jotka koskivat juuri sitä, että määräaikaisten viranhaltijoiden tai työntekijöiden kohdalla on odotettavissa erittäin suuria ongelmia. Kun ed. Stenius-Kaukonen puhui lähinnä valtion puolella korkeakoulujen tutkijoiden, assistenttien ja muiden ongelmista, niin minä en siihen kovin pitkälti puutunut, mutta jotakin toteaisin. Ed. Tiuri, joka itse on Teknillisen korkeakoulun entinen professori, tietää varsin hyvin, että myös professorien kohdalla, niin kuin Professoriliiton kannanotosta kävi ilmi, tämä tulee merkitsemään erittäin suuria heikennyksiä, koska vain puolet maamme professorikunnasta ehtii koskaan täyden eläkkeen, koska he ovat aikaisemman tutkijauransa aikana olleet tutkija-apurahojen varassa, samoin monet työskennelleet ulkomailla. Näin ollen, ed. Tiuri, vain puolet professorikunnasta voi saada täyden eläkkeen. Nimittäin kun tähän asti valtiolla täysi eläke niin kuin kunnallakin on kertynyt 30 vuoden kuluessa, nämä lakiuudistukset, jotka viedään lävitse, merkitsevät sitä, että täytyy tehdä työtä valtiolla ja kunnilla 40 vuotta, jotta voi saada täyden eläkkeen tason, sen 60 prosenttia.

Jos, arvoisa puhemies, olisi haluttu miettiä eläkepolitiikkaa kokonaisuudessaan ja laajemmin, minun mielestäni ainoa oikea ratkaisu olisi ollut tietenkin se, että niin — ed. Ukkola myös — yksityissektorilla kuin julkisella sektorilla riippumatta, kuka sen palkan maksaa, kaikilla näillä aloilla mielestäni täyden eläkkeen taso tulisi saavuttaa 35 palveluvuoden jälkeen. Se olisi järkevää eläkepolitiikkaa. Jos me lähemme siitä, että tulevaisuudessa ja itse asiassa jo tällä hetkellä lähes kaikki opiskelevat lukion ja peruskoulun jälkeen useampaan otteeseen, vaihtavat monesti ammattia, ovat kotona ja tilapäisesti poissa työelämästä esimerkiksi lasten, vammaisten ja vanhusten hoidon tai muun takia, niin hyvin harva, tulevaisuudessa tuskin kukaan, tulee olemaan työelämässä 40:tä vuotta, jotta he todella saisivat täyden eläkkeen tason.

Tässä mielessä järkevä kokonaisuudistus olisi pitänyt tehdä siten, että julkisella sektorilla nostetaan 35 vuoteen ansainta-aikaa, mutta vastavasti yksityissektorilla lasketaan nykyisestä 40:stä 35 vuoteen. Tämä, ed. Ukkola, mielestäni on oikeudenmukaista ja tasapuolista. Mutta näinhän ei tehdä eikä tulla tekemään. Ed. Ukkola, on aivan turha kuvitella, että tämä hallitus

sellaisen parannuksen tänne eduskuntaan toisi. Kyllä tarvitaan vahvempi vasemmisto ja oikeudenmukaisempi hallitus, ennen kuin sellainen uudistus tänne voi tulla. Toivottavasti sellainen viimeistään seuraavissa eduskuntavaaleissa saadaan aikaiseksi.

Arvoisa puhemies! Vielä siihen, mihin viittasin aikaisemmin, eliikä määräaikaisiin työsuhteisiin. Kuten sanoin ed. Stenius-Kaukonen puhui nimenomaan valtion puolelta tutkijoiden, assistenttien, professorien ja muiden tilanteesta. Kuntapuolelta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön lisäksi erittäin suuren ongelman tulee muodostamaan kansalais- ja työväenopistojen tuntiopettajat. Kunnallisvirkamiesliiton edustaja jätti valiokunnalle kirjelmän, jossa hän totesi, että todellakin kansalais- ja työväenopistojen palveluksessa on tuntiopettajia, jotka ovat vuosikautia hoitaneet tuntiopettajan tehtäviä päätoimisesti, mutta heillä katkeaa joka ikinen vuosi työsuhte kesäkuukaudeksi. On aivan selvä, että vaikka nyt voi tulla ensi vuoden alusta kuukauden katkos, niin joka ikinen päätoimiseksi määritelty tuntiopettaja kansanopistoissa ja työväenopistoissa tulee automaattisesti siirtymään ensi syksynä ns. uudeksi työntekijäksi, jolloin he tulevat korkeamman eläkejärjestelmän piiriin. Näin valitettavasti on, koska heillä katkeaa kolmeksi kuukaudeksi työsuhte. Ja tämä toistuu vuosittain. He ovat voineet olla vaikka 15—20 vuotta palveluksessa, mutta nyt heillä kuitenkin se katkeaa aivan niin kuin aikaisemminkin. (Ed. Stenius-Kaukonen: Uusi eläkeikä on kuitenkin alhaisempi!) — Niin, se on huonompi, sanotaan näin. On vaikea, korkeampi vai alhaisempi, sanotaan, että se on huonompi kuin nykyinen.

Ei ainoastaan siis työväenopistoissa ja kansanopistoissa olevien kohdalla vaan myös terveydenhuoltoalalla ja sosiaalihuollossa on henkilöstöä tuhatmäärin. Me pyysimme lukuja, mutta meille ei valitettavasti lukuja toimitettu, niin valtion kuin kuntienkin puolelta, kuinka monta tuhatta tai jopa kymmentätuhatta tämä saattaa koskea, määräaikaista työntekijöitä, jotka ovat saattaneet hoitaa vuositolkulla sijaisuuksia opintovapaiden, äitiyslomien tai kenties kansanedustajan sijaisena — minullakin on sijainen sairaalassa. He ovat voineet vuosikautia toimia sijaisena, mutta kun kunnat nyt säästävät, on aivan selvää, että nyt nämä määräaikaisten palvelussuhteet tulevat katkeamaan. Kun ne katkeavat vaikka päivää pitemmäksi ajaksi kuin yhdeksi kuukaudeksi, silloin he tulevatkin uuden eläkejärjestelmän piiriin.

Kun on aivan selvää, että nyt todella sijaisten otto on minimoitu, ainoastaan äärimmäisen pakkotavissa tarpeissa palkataan sijaisia, niin tuhatmäärin ja pääosin juuri, väitän, naisia tulee jäämään huonompien eläke-etuisuuksien piiriin.

Arvoisa puhemies! Me esitimme, että tämä katkeamisaika olisi voinut olla yksi vuosi, mutta sitä eivät valitettavasti hallituspuolueet hyväksyneet. Me esitimme myös, että lait olisivat tulleet voimaan vasta vuoden 94 alusta. Tämäkään ei tietenkään käynyt hallituspuolueiden edustajille. Kuten ed. Stenius-Kaukonen totesi, me tulemme esittämään lakien hylkäämistä, ed. Ukkola, nyt tässä vaiheessa.

Mutta kuten sanottu, jos hylkäys hyväksyttäisiin eduskunnassa, olemme valmiit uuteen ja paljon perusteellisempaan, laajempaan ja eläkepoliittisesti järkevämpään käsittelyyn eduskunnassa ensi kevätkaudella. On aivan kohtuutonta, että eduskuntaa rasitetaan näin mittavilla uudistuksilla viime vaiheessa. Ed. Taina totesi, että nämä esitykset ovat olleet meillä syksystä saakka. Näin on lukuun ottamatta sotilaseläkekysymystä, mutta kuten ed. Taina tietää erinomaisen hyvin, nämä olivat kiinni myös tulopoliittisesta ratkaisusta, ja kun tulopoliittista ratkaisusta sopiminen jäi ... (Ed. Taina: Olivat kauan aikaa!) — No mutta, ed. Taina, teidän on turha kiistää sitä. — Nimenomaan tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä marraskuun lopulla tehtiin merkittäviä tai ainakin pieniä parannuksia niihin vielä huonompiin esityksiin, mitä hallituksella oli ollut, joten valiokunta ei voinut näitä käsitellä loppuun aikaisemmin. Tästä syystä käsittelyn viime metrit jäivät pakosta valiokuntaan joulukuun alkuun, jolloin meillä oli kaikkea muutakin pakottavaa lainsäädäntötyötä, joka oli ehdottomasti saatava voimaan ensi vuoden alusta. Näiden kohdalla tätä pakkoa ei olisi ollut, mutta hallituspuolueet tietenkään eivät voineet tätä hyväksyä, vaan kiltisti ja kuuliaisesti toteuttavat ministereidensä tahtoa, vaikka näillä uudistuksilla ei, kuten sanoin, ole välitöntä taloudellista merkitystä ja näiden lykkääminen vuodella olisi ollut täysin mahdollista.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan todeta ed. O. Ojalalle, että olemme noudattaneet omaa tahtoaamme, emme ministereiden tahtoa. Valiokunnan hallituspuolueiden jäsenten mielestä näiden lakien tulee tulla voimaan ensi vuoden alusta.

Ed. Ojala antoi ikään kuin vaalilupauksia, että jos vasemmisto voittaa vaalit, niin kyllä

eläkejärjestelmät tulevat toisenlaisiksi. Olisi mielenkiintoista nähdä siinä tilanteessa, mistä ed. Ojalan edustama vasemmisto sitten hankkii rahat näiden kaikkien maksamiseen. On niin helppo oppositiosta esittää sitä ja tätä ja vastustaa kaikkea, niin kuin oppositio täällä aivan krittikittömästi koko syksyn on tehnyt, kun ei tarvitse vastata mistään eikä tarvitse etsiä rahoitusta millekään.

Olisin toivonut, että vasemmisto olisi suhtautunut vähän järkevämmiin näihin uudistuksiin aivan niin kuin esimerkiksi työmarkkinajärjestöt ovat suhtautuneet. Työmarkkinajärjestöt ovat puoltaneet näitä ehdotuksia. Niin SAK, Akava kuin muutkin järjestöt ovat hyväksyneet esitykset. Olisi tietysti kuvitellut, että esimerkiksi sosialidemokraatit olisivat tästä syystä olleet lakien takana.

Ed. Ojala kaipasi, että olisi pitänyt tehdä laajaa eläkepolitiikkaa. Nyt tehtävä ratkaisu on erittäin suuri ratkaisu, kun yli 700 000 julkisen sektorin työntekijää tulee saman eläkejärjestelmän piiriin, tulevaisuudessa kylläkin, koska tämä koskee vain uusia työntekijöitä, saman eläkejärjestelmän piiriin kuin yksityinen sektori. Se on erittäin laaja eläkepoliittinen ratkaisu minun mielestäni.

Mitä tulee professoreiden ongelmiin, nämä kaikki ongelmat ovat nykyisessä järjestelmässä. Tämä ei tuo mitään uutta siltä osin.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta periaatteessa koko tämä lakipaketti on ihan hyvä, mutta tässä on kyllä aika paljon sellaisia kysymyksenalaisia kohtia ja aukkopaiikkoja, joita olisi minun mielestäni vielä pitänyt käsitellä ja miettiä. Ne ovat täällä tulleetkin jo esille. Ainakin minä olen eniten kantanut huolta juuri määräraikaisista työntekijöistä ja samoin tutkijoista, ja myös sotilaseläkkeiden osalta olisi vielä kannattanut käyttää harkintaa.

Olen itse kokenut aika raskaana näiden lakien käsittelyn, koska nyt ei ole kysymys rahasta, sen perusteen olisi ymmärtänyt, miksi näillä on näin kiire, vaan kyllä on enemmänkin tullut semmoinen tunne, että tässä on lähinnä harrastettu sanelupolitiikkaa ja on jopa annettu ymmärtää, että hallituksen luottokelpoisuuskin voisi olla kiinni näistä laeista. Se tuntuu todella kohtuuttomalta, koska itse olen jo pitkään ollut sitä mieltä, sanottakoon se nyt suoraan, että tämän hallituksen talouspolitiikka on mennyt mäkeen jo pitkän aikaa eikä se ole näistä laeista kiinni.

Minusta jää hankalia kohtia auki, jotka olisi voitu välttää. Ne olisi hyvin voitu helmikuussa käsitellä kokonaisuutena, ja olisi varmasti säästetty monelta murheelta.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kieltämättä uusi eläkelaki aiheuttaa hankaluuksia tutkijoille, koska on tapana, että on hyvin paljon apurahakausia ja vastaavia, ja niitä ei ole aina haluttu laskea eläkeikaan mukaan. Nyt, kun aika nousee 40 vuoteen, täytyy ehdottomasti päästä siihen, että erilaiset apurahaudet ja muut lasketaan täysin mukaan eläkeikaan. Muuten joudutaan aikamoisiin kummallisuuksiin nimenomaan juuri tutkijoiden ja professoreiden kohdalla.

Tämä ei ole ihan niin kuin ed. Taina sanoi, ettei tämä muuta mitään. Muutos 30:stä 40:een vuoteen tietenkin muuttaa juuri eläkkeen ansaitsemisaikaa aika hankalaksi. (Ed. Tainan välihuuto) — Kyllä, mutta se ei ole niin suuri silloin, kun niitä ei tarvita niin monen vuoden osalta. — Joittenkin ammattiryhmien kohdalla ilmeisesti tilanne on vielä hankalampi, sanotaan lääkärien, joiden koulutusaika on aika pitkä. Varmaan valiokunnankin edellyttämät selvitykset täytyy aika huolellisesti tehdä ja sitten vastaavasti korjata tai selvittää, että käytäntö tulee oikeudenmukaiseksi.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Se ed. O. Ojala mainitsema peruste, että asioita olisi katsottu kokonaisuutena ja rauhassa, on ihan hyvä peruste lykkäämiselle. Mutta minä en sitä siinä mielessä hyväksy, että sen jälkeen, jos siihen otetaan mukaan sellaisia elementtejä, että ansaintavuodet lasketaan myös yksityisellä sektorilla 35 vuoteen, se ei tässä elämässä toteudu. Ed. O. Ojala ei varmaan usko omia sanojaankaan, että sellainen järjestelmä voisi Suomeen tulla, että ansaintavuotia laskettaisiin 40:stä 35 vuoteen, niin hyvä kuin se olisikin ja niin mielellään kuin sen jokainen ottaisi vastaan, ei siitä ole kysymys. Mutta meidän taloudellinen tilanteemme on sellainen, että sitä on ihan turha toivoa ja sen ympäriltä on turha luoda optimismia, joka ei perustu yhtään mihinkään.

Sitten minulla olisi ollut tiettyjä sanoja siitä asiasta, että joka lain yhteydessä sanotaan, että ei pystytty käsittelemään, kun oli tupo siellä ja tupo täällä ja kaikkien pitää odottaa yhtä tupoa. Sanon nyt ilkeästi: Jos meidät 200 kansanedustajaa lomautetaan ja päästetään tupon tekijät

tänne tekemään päätöksiä, samalla he joutuisivat ottamaan vastuun siitä, millä ne rahoitetaan. Se olisi minusta ihan oikeudenmukaista niille tupoilijoille.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan ensimmäiseksi olen iloinen, että ed. Tiuri korjasi ed. Tainaa, koska kyllähän kysymys on todella siitä, että kun tutkijoiden ja monien muiden vastaavien kohdalla on apurahaudet, heidän kohdallaan tilanne vaikeutuu. Ei ole mitenkään tavatonta, että sattuu saamaan kaikki esimerkiksi Akatemian tutkimusapurahakaudet. 6—8 vuotta voi toimia päätoimisena tutkijana, jos näin käy, ei varmaan pääsääntöisesti, mutta hyvin monien kohdalla tämä on mahdollista.

Ed. Ukkola sanoi, että esimerkiksi koskaan ei voi toteutua ajatus 35 vuodesta kaikille. Ed. Ukkola, on kaksi eri asiaa, kuinka monta vuotta pitää ansaita eläkettä ja mikä on eläkepalkan taso ja millä tavalla eläkejärjestelmä yleensä määräytyy.

Mielestäni meidän pitäisi uskaltaa myös miettiä Ruotsin mallin mukaan sellaista järjestelmää, jossa kaikki saavat ensin kohtuullisen kokoisen kansaneläkkeen ja sen päälle tulee työeläke. On monia mahdollisuuksia miettiä, mutta nimenomaan nyt ei mietitä ollenkaan. Tämä hallitus käyttää juustohöylää, kirvestä ja leikkaa ja huonontaa etuja miettimättä kokonaisuutta. Sen takia emme voineet olla tätä hyväksymässä.

Totean vielä, että niin myöhään kuin 8 päivänä joulukuuta saimme valtiovarainministeriöstä Iiro Viinasen kirjeen, jossa meille annettiin ohjeet, mitä muutoksia pitää pykäliin tehdä. Edelleen vielä 17 päivänä joulukuuta kello 10.01 on valiokuntasihteerille lähetetty uusi voimaantulosäännös. (Eduskunnasta: Eilen!) — Aivan, tämä on se tilanne, jossa me olemme valiokunnassa eläneet.

Sotilaslain kohdalla palaamme tähän asiaan vielä myöhemmin, miten järjetön tilanne on syntynyt eläkekysymyksen osalta. Sen takia ihmettelen, minkä ihmeen takia eduskunta suostuu tällaiseen työtyyliin. Ed. Taina tietää oikein hyvin, vaikka hän sanoi, että emme ole ministerien painostuksesta näin tehneet. Sitä suuremmalla häpeällä minä mietin sitä asiaa, jos vapaaehtoisesti suostutaan tähän.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomessahan ongelma sosiaaliturvan näkökulmasta on se, että meillä on liian suuret palkkaerot. Ne ihmiset, jotka saavat 50 000—100 000 markkaa kuukaudessa, ovat suuna ja päänä julkisissa tiedotusvälineissä kertomassa siitä, miten pitäisi menoja säästää. Voisivat aloittaa omasta itsestään.

Mitä säästöihin tulee, vuonna 2000 uudistus tulee säästämään 3 miljoonaa markkaa. Siis vuonna 2000 päästään jo 3 miljoonaan, joten kannattaa nämä säästöt sovittaa tässä asiassa tähän näkökulmaan. Ensi vuonna on tuskin odotettavissa valtion ja kuntien osalta, että uusia työntekijöitä otettaisiin, eli ensi vuonna säästöt ovat suurin piirtein nolla.

Eläkejärjestely on pienten eläkkeitten osalta aina ongelma. Ei se mitään, jos suuresta eläkkeestä saa 60 prosenttia, siinä voi 50 prosenttiakin riittää. Mutta kun palkkataso on alhainen, niin kuin monilla aloilla valtiollakin on pienipalkkaisia ihmisiä, kunnilla pienipalkkaisia ihmisiä, silloin 60 prosenttia on vähän.

Me olemme siirtymässä amerikkalaiseen järjestelmään. Tässä näytetään tavoitteena olevan se, että kuntien ja valtion eläkejärjestelmä ajetaan alas ja ihmiset siirretään joko laillisesti tai kepulikonstein TEL-järjestelmän piiriin, jolla jakaja kasvaa. TEL-varat ovat nyt 130 miljardia, ja jos jakaja pistetään oikein suureksi, tällä hetkellä oleva vuotuinen meno, runsaat 25 miljardia, muuttuu tavattoman suureksi. Tämä johtaa amerikkalaiseen tilanteeseen, josta Amerikka on pyrkimässä pois. Siis Suomi on pyrkimässä siihen, mistä Amerikka on tällä hetkellä Clintonin johdolla pyrkimässä pois.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Eräs kansanedustaja kävi moittimassa minua siitä, että olin loukannut yli 60-vuotiaita toteamalla, että yli 60-vuotiaat, 64—65-vuotiaat, eivät keskivertoisesti ole enää siinä kunnossa, että heidän työtehonsa korkeasta ammattitaidosta huolimatta olisi paras mahdollinen. Hän sanoi tuntevansa 90-vuotiaita fiksua ihmisiä. Minäkin tunnen erään lähes 100-vuotiaan hyvin fiksun ihmisen ja hyvin paljon 90-vuotiaita fiksua ihmisiä, 70-vuotiaita fiksua ihmisiä. Mutta se ei merkitse sitä, että heidän työtehonsa olisi enää sellainen, että se

ei olisi merkittävästi laskenut siitä, mitä se on ollut parhaimmillaan. Keskivertoisesti 64—65-vuotiaan ihmisen työteho, jos sitä arvostellaan objektiivisesti, on merkittävästi laskenut riippuen tietyistä tehtävien laadusta ja siitä, kuka arvostelee. Tavallinen työntekijä, niin minä kuin muutkin siinä iässä, on omasta mielestään korvaamaton, mutta näinhän asia ei ole, koska aikahan tekee tehtäväänsä, sehän on aivan selvä asia.

On mielenkiintoista näin poliisimiehenä muistella aikoja, jolloin ylikonstaapeli sai lähteä 58-vuotiaana eläkkeelle mutta sai olla myös 60-vuotiaaksi, jos niin halusi. Siihen aikaan nimenomaan ei poliisitoimissa eikä myöskään muissa valtion viroissa ymmärretty lähteä eläkkeelle silloin, kun se oli mahdollista, vaan haluttiin olla mahdollisimman pitkään jopa erivapaudella. Tampereella oli eräs ylikonstaapeli, joka täytti 58 vuotta. Hän oli oikeutettu eläkkeeseen, ja koska hänestä ei erityisesti pidetty, poliisilaitokselle oli kerätty soittokunta ja kuoro, kun hän tuli 58 vuotta täytettyään jälleen töihin. Myös asianomaiset lahjat ojennettiin, ja hänelle päivystyspöydän ääressä kuoro lauloi, ja tunnelma oli juhlava. Ylikonstaapeli myös kiitteli kovasti mutta sen jälkeen laittoi lahjat kaappiinsa, rahalahjat ja muut, meni päivystyspöydän taakse ja oli edelleen kaksi vuotta sen jälkeen töissä. Siis ei osattu eikä haluttu lähteä eläkkeelle.

Ajan mukana tuo systeemi on muuttunut sikäli, että nykyisin halutaan lähteä eläkkeelle silloin, kun se on mahdollista, halutaan lähteä jopa aikaisemmin, jos se erityisperusteilla on mahdollista. Tämä on tuonut myös sellaisen ilmapiirin, että esimerkiksi poliisiammatissa suorastaan haikaillaan vuosia ennen eläkkeelle pääsyä ja aivan tosissaan, että olisi mukava, kun jo pääsisi eläkkeelle, sen tuntee, etteihän tässä enää olla nuoruuden vireessä ja olisi mukava lähteä eläkkeelle. Se mahdollistettiin aikoinaan, kun eläkeikää laskettiin poliisityössäkin, ja opetettiin näin ollen virkamiehet siihen, että he pitävät eläkkeelle lähtöä tietynlaisena kunnia-asiana ja palkintona siitä, että elämäntyö on tehty loppuun.

Nyt, vaikkakaan se ei tapahdu virassa oleville henkilöille, joka tapauksessa lähdetään liikkumaan toiseen suuntaan. Kun yleinen ajatus on se, että haluttaisiin lähteä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa eläkkeelle, yhä pidempi aika ennen 65 vuoden ikää tulee sellaista, jolloin haikaillaan eläkkeelle lähtöä ja halutaan lähteä, ja se yhä enemmän vähentää ihmisten työkykyä, koska ajatuksissa koko ajan on eläkkeelle lähtö.

Näin ollen tämän tyyppiset muutokset eläke-
iän suhteen moninkertaistavat sen tehottomuu-
den, jota on tietynä aikajaksona. Samanaikai-
sesti kuitenkin on nuoria ihmisiä, jotka haluavat
astua työmarkkinoille. Siellä ovat vanhat työntekijät oman erinomaisuutensa kanssa 65 vuoteen. Heidän työtehonsa on tuskin muuta kuin puolet siitä kuin se oli nuorella ihmisellä, ja nuorilta ihmisiltä, en tarkoita mitään yksilöitä vaan massa-ajatteluna, estyy pääsy työmarkkinoille, he turhautuvat. Heistä ei koskaan tulekaan sellaisia työntekijöitä ja virkamiehiä kuin heistä tulisi, jos he pääsevät heti koulutuksen jälkeen aktiivisina ja innokkaina ihmisinä työhön.

Minä näen tämän ongelmana. Toisin sanoen ei pitäisi eläkeikää jatkaa yläpäästä vaan alapäästä, eli jos ihmiset, jotka astuvat vanhojen, kunniakkaasti työskarsansa loppuun tehneiden sijaan, pääsisivät pari tai ehkä viisi vuotta aikaisemmin työhön, se olisi yhteiskunnallinen etu, silloin ei se olisi kustannuskysymys. Eläkejärjestelmä kestää tämän, koska menoja on myös alapäässä, menoja, jotka nuoren ihmisen turhautuneisuuden takia saattavat yhteiskunnallisina ongelmina kertyä moninkertaisiksi siihen verrattuina, mitä maksaa eläke pari tai ehkä 3—5 vuottakin aikaisemmin annettuna jo työnsä tehneelle virkamiehelle.

Herra puhemies! En tämän enempää, 5 minuuttia 22 sekuntia on kulunut, mutta kun hiljattain kysyin samasta asiasta ministeri Huuh-
taselta, joka oli täällä, hän lausui näin, että ei voida ajatella, että päästetään vanhoja ammattitaitoisia työntekijöitä eläkkeelle, että eivät nuoret ole niin taitavia ja ammattitaitoisia, että siinä on tällainen puute. Ministeri Huuhtanen on hyvä ministeri ja vastailee yleensä hyvin, mutta hän ajattelemattomasti luki ministeriön virkamiehen kirjeen, jonka virkamies oli kirjoittanut.

Jälleen ajattelin, että en enää ihmettele, että hävisimme viime sodan. Tai ”voi taivahan valat”, niin kuin sanoi Kalle Päätalo kirjassaan Kunnan jauhot. Kyllä kai, jos henkilö pääsee eläkkeelle 63- tai 65-vuotiaana, yhdentekevää, onko vuotta tai kahta aikaisemmin, sama ongelma tulee aina eli vanha ammattitaitoinen työntekijä lähtee pois ja uusi kokematon tulee tilalle. Mielestäni ministerin vastaus, joka on todella kirjattu keskusteluun, oli hämmästyttävä. Ihmettelin, että niin fiksu ministeri kuin Huuhtanen ei huomannut sitä, pysähtynyt ja pyytänyt anteeksi virkamiehen möläystä, jättänyt sen lukematta ja antanut jonkin vastauksen aivan omin sanoin.

Herra puhemies! Tämä ei nyt paljon eläkesysteemiä muuttanut. Minun puheenvuoroni oli vähän erilainen kuin toiset, tällainen pelkistetty mustavalkoinen, kuten olen itsekin, minä olen värifilmeissäkin mustavalkoinen. Mutta se oli minun näkemykseni, ja ruodin asiaa tällä tavalla.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Käyty keskustelu on pitkälti keskittynyt heikennyksiin, joita hallitus näissä lukuisissa esityksissään julkisen sektorin eläkejärjestelmään tekee nimenomaan uusien palvelussuhteiden osalta. On esitetty perusteltua kritiikkiä sitä kohtaan, että nämä esitykset käsitellään osittaisina uudistuksina eikä osana kokonaisuudistusta. Itse olisin toivonut, että sekä tämän että muiden eläkelakien valiokuntakäsittely olisi siirretty ensi kevään puolelle, jolloin hallituksen lupaama eläkejärjestelmän kokonaisuudistus olisi saatu sosiaali- ja terveystalouden valiokunnan käsittelyyn. Tuolloin olisimme voineet kokonaisuudessaan arvioida julkisen sektorin eläkejärjestelmän muutostarpeita. Muutoksissa taatusti joudutaan käsittelemään samoja elementtejä kuin näissä esityksissä nyt on. Se, minkä taseisia ja minkä suuruisia nuo muutokset palveluksessa olevien osalta ovat, jää tulevaisuudessa nähtäväksi.

Valtion osaltahan esitetään eläkeikärajan korottamista 65 vuoteen, tavoitetason laskemista 60 prosenttiin ja karttumavauhdin muuttamista 1,5 prosenttiin vuodessa. Itse näen, että tässä yhteydessä ilman kokonaiskäsittelyä olisi ollut hyväksyttävissä vain eläkeiän korottaminen 65 vuoteen. Tämä olisi mielestäni ollut mahdollista sillä perusteella, että palvelussuhteeseen astuvat ovat varsin nuoria ja työelämää, uskon niin, on mahdollista kehittää siihen suuntaan, että kun he tulevaisuudessa jäävät eläkkeelle, heidän työkuuntionsa on parempi kuin näinä aikoina eläkkeelle jäävien ikäluokkien.

Mitä tulee karttuma-aikaan ja eläkkeen tavoitetasoon, niin pidän erittäin tärkeänä sitä, että sekä nyt palveluksessa olevat työntekijät aivan vanhinta ikäluokkaa lukuun ottamatta että lähi-tulevaisuudessa, myöhemmin tulevaisuudessa, julkisen sektorin palvelukseen astuvat työntekijät olisivat saman kohtelun alaisia. Mielestäni ei ole perusteita sille, että esimerkiksi vuotta aikaisemmin julkisen sektorin palvelukseen astunut henkilö saa paljon paremmat etuudet kuin vuotta myöhemmin palvelukseen tullut henkilö. Näin kävisi ja näin käy, mikäli systeemit eriytetään tähän tapaan. Se johtaa työntekijöiden keskinäi-

seen eriarvoisuuteen, enkä usko, että sellainen tilanne on mitenkään työilmapiiriä kohottava vaan pikemminkin kateutta herättävä.

Olen sitä mieltä, että julkisen sektorin eläkkeitä tulee lähentää kohti yksityisen sektorin eläkkeitä myös karttuma-ajan ja tavoitetason suhteen. Sen, mitä tehdään nyt uuteen palvelussuhteeseen tuleville henkilöille ja vanhassa palvelussuhteessa oleville henkilöille, pitäisi olla mahdollisimman samanarvoista, mahdollisimman yhdenvertaista.

Mitä tulee siihen eläkeongelmaan, josta paljon puhutaan, puhutaan eläkepommista, joka kohta räjähtää käsiin. Tämän eläkepommin yhteydessä puhutaan nimenomaan siitä, kuinka suurten ikäluokkien eläkkeet saadaan maksetuiksi. Jos ajattelee tätä pulmaa, niin mielestäni käsillä oleva ehdotus ei ole mikään ratkaisu suurten ikäluokkien eläkkeiden maksamiseen. Sitäkin suuremmalla syyllä nyt käsittelyssä olevien esitysten käsittely olisi pitänyt siirtää ensi kevään puolelle. Mikäli suurten ikäluokkien eläkkeitä ja myös nuorempien eläkkeitä halutaan leikata, niin pitäisi pyrkiä mahdollisimman suureen yhdenvertaisuuteen.

Mielestäni kun eläkepommista puhutaan, ei tule unohtaa sitä, että erittäin olennainen tekijä on se ikä, jolloin ihmiset tosiasiaa siirtyvät eläkkeelle. Näin laman aikana, kun on työttömyyttä, tuskin kukaan voi pitää tätä suurimpana yhteiskunnallisena ongelmana, mutta pidemmän päälle eläkepoliittisesti tosiasiallinen varhainen eläkkeellesiirtymisikä on ongelma. Niinpä eläkepolitiikassa suurimman huomion pitäisikin keskittyä siihen, että ihmiset tosiasiaa voisivat niin henkisesti kuin fyysisen kuntonsakin puolesta pysyä työelämässä pitempään. Mielestäni tämä edellyttää muutoksia niin työelämän ja työnantajien kuin myös yleisen asenneilmapiirin osalta. Se edellyttää muutoksia myös koulutusjärjestelmään. Vaikka Suomessa aikuiskoulutusta on kehitetty, niin siinä edelleenkin on parantamisen ja erikoistumismahdollisuuksien kehittämisen varaa. Näiltä osin nimenomaan siihen, että tosiasiallinen eläkeikä nousisi, täytyy kyllä etsiä kaikki mahdolliset keinot, jotta tämä kehityskulku kävisi mahdolliseksi.

Valiokunta käsitteli valtion eläkejärjestelmän muutosta siten, että erityistä huomiota mietinnössä kiinnitettiin myös apurahalla oleviin henkilöihin. Tämä aihepiiri on tämänkinpäiväisessä keskustelussa ollut esillä. Pidän tärkeänä valiokunnan mietinnössä olevaa pontta, joka edellyttää määräaikaaisessa palvelussuhteessa, perhepo-

liittisista syistä katkenneessa palvelussuhteessa sekä vailla palvelussuhdetta apurahoilla työskentelevien aseman selvittämistä. Tämä selvitys on välttämätön, ja myös ne toimenpiteet, joita hallitukselta edellytetään, ovat välttämättömiä.

Esimerkiksi tutkijakunnan osalta apurahasuhteessa olevien tutkijoiden aseman parantaminen on nyt hyvinkin tarpeellista, koska on aivan mahdollista, että tulevaisuudessa apurahoilla työskennelleiden tutkijoiden eläkekarttumavuosien määrä on esimerkiksi reilut 20 vuotta. Tämä johtuu siitä, että he ovat osan työelämästä apurahalla ja koulutusaika on pitkä. Mielestäni tähän epäkohtaan ei nykyisellään ole kiinnitetty paljoakaan huomiota. Se edellyttää jatkotoimenpiteitä ja myös sitä, että apurahajärjestelmää kehitetään.

Näen tämän yksittäisen tutkijan kannalta siinä mielessä ongelmaksi, että monellakaan tutkijalla, mikäli apuraharahoitus on saatavissa, ei ole valinnanvaraa. Mikäli haluaa jatkaa tutkijan uralla, suorittaa jatkotutkintoja, niin on tyydyttävä siihen rahoitukseen, mikä on tarjolla. Eli silloin työsuhdepohjainen tutkimusrahoitus ja apuraharahoitus eivät tosiasiallisesti ole vaihtoehtoja. Tässä taloudellisessa tilanteessa, jossa hallitus suurista lupauksistaan huolimatta on myös korkeakoulujen määrärahoja vähentänyt, tämä ongelma kärjistyy entisestään. Siksi tämä ponsi on todellakin välttämätön ja toivon, että saamme siihen pikaisesti jonkinlaisen vastineen tai se todella johtaa pikaisiin toimenpiteisiin.

Ed. U k k o l a : Herra puhemies! Olin pyytänyt tämän puheenvuoron itse asiassa vastauspuheenvuorona ed. Skinnarin sanomaan, jossa hän ilmoitti, että eläkepolitiikan hoitamista haittaa se, että Suomessa on liian suuret palkkaerot. Minä en tiedä yhtään maata, jossa olisi pienemmät palkkaerot kuin Suomessa Pohjoismaiden ulkopuolella. Tietääkö ed. Skinnari? Ellei hän tiedä, niin hän puhui ns. perättömiä. (Ed. Skinnari: Ei se ole mikään perustelu!)

Toinen asia: Jos ed. Skinnari halusi sanoa, että Suomessa on liian suuret palkkaerot verrattuna hänen edustamaansa aatemailmaan, niin silloin hän oikeassa.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Minusta ed. U. Anttila oli oikeassa siinä, että hallituksen esityksessä esitettävät eläkepoliittiset keinot eivät ole parhaat mahdolliset sukupolvien välisen eriarvoisuuden kaventamiseksi eläkepolitiikassa. Parempia keinoja olisi tietysti juuri todellisen

eläkkeellesiirtymisiän nostaminen niiltä, jotka ovat nyt jo lähellä eläkeikää. Toinen keino olisi myös työeläkemaksun porrastaminen iän mukaan niin, että ne maksaisivat enemmän työeläkemaksua, jotka suurempia eläkkeitä nauttivat. Lähinnä suurten ikäluokkien edustajien tätä täytyisi maksaa.

En silti kuitenkaan tätäkään esitystä hylkäisi, koska valtiolla ja kunnilla on niin paljon kattamatonta eläkevastuuta, että siitä koituisi huomattava paine sekä kunnallisveroäyrin että valtionverotuksen tasoon ja jonkun on sekin maksettava. Kuitenkin tämä esitys on aika kohtuullinen.

Tästä ns. eläkepommista ja suurten ikäluokkien eläkkeiden maksamisesta on kuitenkin keskusteltu aivan liian vähän. Se tulee olemaan varsin suuri kysymys. Mikäli 2010–20-luvulla 30 prosenttia palkasta menee työeläkemaksuihin, niin ihmettelen vain, kukahan sen maksaa.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Meillä tosiaan Suomessa ongelmana on nämä suuret palkkaerot, ja se on monessa muussakin maassa ongelma. Toisissa maissa on vain tämä asia järjestetty niin, että ihmisellä on palkka ja hän siitä maksaa tämän vakuutuksen, niin kuin Yhdysvalloissa tapahtuu. Mutta länsimaissa yleensä tämä on järjestetty työn osana ja se liittyy työn arvostukseen. Tässä mielessä me olemme nyt työnantajien asemassa päättämässä, miten valtion henkilöstön työolot järjestetään, miten Suomen asiat järjestetään itsenäisen valtion osalta niin, että meillä on porukka hoitamassa tämän valtion asioita niin, että me Euroopassa ja maailmassa pärjäämme. Tästä on kysymys, minkälainen on valtion kilpailukyky verrattuna muihin sektoreihin Euroopassa, koska me jouduimme kilpailemaan työvoimasta nyt Euroopan talousalueella emmekä yksistään täällä omassa pienessä Suomessamme viiden miljoonan ihmisen keskellä. Tämän takia nämä ovat erittäin tärkeitä asioita ja liittyvät myös siihen, minkälaiset työolot meillä Suomessa on.

Jos tätä hallituksen toimintaa on seurannut, niin ainakin meidän valiokuntamme näkökulmasta Suomessa on erittäin huonot työolot kansanedustajilla ja niillä valiokunnilla, jotka näitä roskalakeja joutuvat käsittelemään. Kun meillä on perusteilla tällainen roskapankki, niin itse olen tullut siihen tulokseen, että eduskunnassa on myös tällainen bad committee eli roskavaliokunta, jonka puheenjohtajaksi olen joutunut.

Tämä eläkeasia on sikäli myös tärkeä, että meidän pitäisi selvittää nyt kyllä se, miten työeläkerahastojen 130 miljardia on todella rahastoitu. Sillä jos ongelma on eläketaso, niin paljon suurempi ongelma on se, miten nämä rahastot on sijoitettu kiinteistöihin ja osakkeisiin. Niitten arvon alennukset ovat rahassa paljon suurempi asia kuin se, että eläketasoon ja yleensä sosiaaliturvaan puututaan. Tässä on käytännössä paljon suurempi ongelma, jota ei ole tajuttu.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Ymmärrän tämänpäiväisen valiokunnan kokouksen ja tämänviikkoisten valiokunnan kokousten jälkeen, että ed. Skinnari tuntee olevansa roskavaliokunnan puheenjohtaja. Voin omalta osaltani pahoitella sitä, että olen yksi tämän valiokunnan jäsenistä ja aiheuttanut hänelle päänsärkyä, mutta valiokunta on kyllä varmaan aiheuttanut kaikille sen jäsenille päänsärkyä. Kuten aikaisemmin täällä totesin, mielestäni on todella keltvotonta lainsäädäntötyötä, mitä tehdään semmoisella kiireellä, niin kuin tänään on näitä asioita käsitelty.

Ed. Skinnari otti esille tärkeän asian. Kesästä alkaen vasemmistoliiton piiristä itse mm. olen esittänyt, että meidän pitäisi tämä työeläkejärjestelmän olemassaolon oikeutus nyt kokonaan miettiä uudestaan, koska rahat ovat vaarassa. Euroopan maissa julkinen sektori hoitaa lakisääteiset työeläkkeet. Tämä malli pitäisi nyt viimeistään ottaa yhteisesti tarkan pohdinnan alaiseksi.

Ed. Aula ed. U. Anttilan tavoin näkee suuret ikäluokat uhkana, ja he esittävät nyt, erityisesti ed. Aula, vääriä keinoja tähän, kun he sanovat, että pitäisi nostaa eläkeikää. Sehän on juuri se este, joka estää nuorten pääsemisen työhön. Juuri nyt ja tässä vaiheessa, kun ei ole vielä kysymys suurten ikäluokkien eläkkeelle pääsystä, pitäisi vanhemmasta päästä päästää eläkkeelle, jotta nuoret saisivat töitä. Kun se on sekä työttömyysturvamenojen että palkkamenojen osalta huomattavasti suurempi säästö, niin näin tulisi menetellä. Toivoisin, että tämä nuorempienkin kohdalla ymmärrettäisiin. Suuria ikäluokkia tosiasiaa on vain viisi: Vuosina 47–51 syntyneet, ja me emme todellakaan aiheuta teille maailman suurinta ongelmaa.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Aula vetosi näiden lakien hyväksymiseen siltä pohjalta, että näin saadaan pikaisesti aikaan

säästöjä. Tosiasiallisesti nämä lait eivät ole ensi vuonna mitään julkisen sektorin säästölakeja. Säästöä syntyy vasta vuosien varrella. Esimerkiksi perusteluissa hallituksen esityksen n:o 110 kohdalta on ilmoitettu, että säästö vuonna 2000 olisi nykyrahassa 3 miljoonaa markkaa ja säästöprosentti olisi 0,03 eli todella mitättömän vähän. Tällä perusteella mielestäni se, että nämä lait otetaan ennen joulua käsittelyyn eikä siinä yhteisessä paketissa, on kerrassaan skandaali, ja se on ilmeisesti ollut arvovaltakysymys hallituspuolueiden keskuudessa. Pidän tällaisten arvovaltakysymysten esiinnousemista erittäin valitettavana.

Mitä tulee ikäpolvien välisiin eroihin, en todellakaan, ed. Stenius-Kaukonen, pidä suuria ikäluokkia mitenkään uhkana itselleni. En pelkää teitä, ed. Stenius-Kaukonen, enkä muitakaan suurten ikäluokkien edustajia.

Mutta mitä tulee ikäpolvien välisiin eroihin tässä taloudellisessa tilanteessa, niin kun ajatellen niitä, jotka nyt valmistuvat ammatteihin, niitä nuoria ihmisiä, jotka kärsivät työttömyydestä ja joille tulee heikompi eläkekertymä esimerkiksi julkisen sektorin osalta kuin vanhemmille työntekijöille, niin kyllä mielestäni on pelättävissä, että tästä saattaa syntyä nuorten ikäluokkien kapinaa tavalla tai toisella. Mielestäni kyllä päättäjien tulisi kyetä sellaiseen viisauteen, että tällaiset ikäpolvien väliset erot tavalla tai toisella saataisiin tasoitetuksi, niin että jokin ikäpolvi ei joudu kohtuuttomasti kantamaan taakkaa.

Ed. A u l a : Herra puhemies! Ei minulla, ed. U. Anttila, ole mitään epäselvyyttä siitä, että näistä ei koidu säästöjä ensi eikä seuraavana vuonna. Sehän on laissa todettu, ja olen sen lukenut. Mutta jos kunnilla sekä valtiolla on yhteensä noin 400 miljardin kattamaton eläkevastuu, jostakinhan se on maksettava. On korotettava kuntien ja valtion maksamia eläkemaksuja. Ne on sitten taas katettava verotuloilla tai joillakin muilla tuloilla. Kyllä jostain ne rahat on kerättävä, ja mitä pikemmin tähän asiaan puututaan, minun mielestäni, sen parempi.

Ed. S k i n n a r i : Arvoisa puhemies! Käytän nyt kolmannen kahden minuutin puheenvuoron. Ensinnäkin ed. Aula totesi nyt 200 miljardia markkaa liikaa näissä eläketurvissa.

Mutta mitä tulee tähän koko perspektiiviin, meidän on toisaalta nähtävä, niin kuin sanoin, Suomi Euroopan talousalueella yhtenä valtiona,

jossa kilpaillaan työvoimasta. Tämä on erittäin tärkeä asia. Ei valtio ole ihan mikä tahansa. Siihen liittyy salassapitovelvollisuuksia ja sitä, että pitää olla korkeatasoista työvoimaa, joten henkilöstöstä on huolehdittava, ja ongelmia ei ratkaista yksistään näillä kysymyksillä vaan sillä, mitkä ovat työolot.

Kiinnitän taustaksi huomiota siihen, että 130 vuotta on mennyt aikaa, kun Suomessa virkamiesten 63 vuoden eläkeikä säädettiin keisariklassessa asetuksessa 1863. Silloin oli maalla varaa ja me olimme iso valtio. Eläkkeellesiirtymisikä tuli 63 vuodeksi. Jonkinlaisia pikku ongelmia on ollut sen jälkeen, sodan tapaisia ja sellaisia, mutta tähän ei ole puututtu. Kun Ahon hallitus tuli maahan, niin tähänkin asiaan jouduttiin puuttumaan. Tämä osoittaa tiettyjä asioita.

Toisaalta olen kyllä sitä mieltä, että joustavuutta tässä pitää olla. On luotava sellaisia yllätyksiä ja kiihokkeita, että ihmiset haluaisivat olla töissä. Eläkekertymä on yksi sellainen asia. On tavattoman suuri vahinko, että ihmiset Suomessa huonojen työolojen takia haluavat 55-vuotiaana eläkkeelle. Se on pääsääntö. Ei sellainen henkilöstöpolitiikka ole tervettä. Meillä kansanedustajilla niin valtion kuin kuntienkin osalta olisi erittäin paljon tehtävää, että työolot olisivat monessa tapauksessa edes samaa luokkaa kuin ne ovat yksityisellä sektorilla. Tässä me olemme heikentämässä erästä palkan osaa, erästä työsuhteen osaa. Tulevaisuuden kannalta jollain tavoin tämä henkilöstöpolitiikka pitää hoitaa parempaan kuntoon.

Ed. O. O j a l a : Herra puhemies! Olen pyytänyt puheenvuoron ed. Aulan puheenvuoron johdosta. Juuri olisin oikaissut hänen mainitsemansa 400 miljardia, ei se nyt sentään ole tuplaantunut: 200 miljardia joskus vuonna 2020 tai 2030 on se vajaus. Juuri tästä syystä, ed. Aula, kun tässä ei ole mitään kiirettä, ei ole mitään välttämätöntä pakkoa kiirehtiä tässä asiassa. Pitkällä tähtäimellä täytyy toki eläkerahastokysymys ratkaista, mutta ei tällaisella kiireellä, mitä nyt ollaan esittämässä.

Ed. Skinnari totesi, että viime vuosisadalla keisarillisella ajalla on valtion virkamiehille 63 vuoden eläkeikä säädetty. Kyllä on hyvä muistaa sitten se, että meillä on ollut myös alempia eläkeikäjä niin valtion kuin kunnan puolella. Näihinhan sinipuna-aikana tehtiin jo muutoksia, joilla nostettiin alempia eläkeikäjä, lukuunottamatta sotilaita. Ei kaikkien ryhmien, mutta esimerkiksi terveydenhuoltoalan kohdalla sai-

raanhoitajien eläkeikää nostettiin jo sinipunan aikana.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 242

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 54

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 54.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi koulutus- ja erorahastosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 336

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 55

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 55.

Keskustelu:

Ed. Stenius - Kaukonen: Herra puhemies! Koulutus- ja erorahaston päätöksistä täällä lakiesityksellä annetaan valitusmahdollisuus työttömyysturvalautakuntaan. On aiheellista kysyä, niin kuin eräät valiokunnassa kuullut asiantuntijat, lähinnä STTK, miksi vain yksiportainen valitusjärjestelmä, koska meillä yleensä on kolmiportainen tai on kaksi mahdollisuutta valittaa. Toinen ongelma liittyy myös harkintavaltaan, mikä valitusasteilla on.

Nämä olivat aiheellisia huomautuksia tähän esitykseen, ja toivon, että niitä myöhemmin voidaan korjata. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä tässä vaiheessa oli kuitenkin valmis hyväksymään tämän esityksen ilman muutoksia. Pääasia on se, että valitusmahdollisuus nyt virallisesti vihdoinkin saadaan. Mutta se edellyttää myös sitä, että työttömyysturvalautakunnan resurssit turvataan, mistä valiokunnan mietinnössä yksi-

mielisesti lausuttiin, koska oikeusturvaa ei paranna se, jos joudutaan vähintään puoli vuotta — ja nyt ilmeisesti aika pitenee, jollei lisäresursseja saada — odottamaan päätöstä. Voi olla, että se koulutusmahdollisuus on mennyt sivu suun.

Erorahaston sääntöjä muutetaan niin, että erorahan ehtoja heikennetään. Koska ne ovat täällä säännöissä eivätkä laissa, ne eivät tule eduskunnan käsittelyyn, mutta tässä yhteydessä toteaisin, että oikeampi tapa säästää erorahameinoja, jotka ovat noin 700 miljoonaa markkaa vuodessa, olisi se, että päästettäisiin ikääntyneemmästä päästä eläkkeelle ja nimenomaan yksilölliselle varhaiseläkkeelle, koska silloin erorahaa ei makseta, kun henkilö siirtyy suoraan työelämästä eläkkeelle. Tämäkin olisi tapa, jolla voitaisiin säästää. Olen tuonut esille jo sen, että työttömyyspäivärahojen säästöt olisivat suurimmat. Ja vielä kun otetaan nuoria vanhempien sijalle, niin myös palkkamenoissa erityisesti julkisella sektorilla saavutettaisiin huomattavat säästöt. Nyt viimeiset tilastot kertovat, että nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, jotka ovat julkisia aloja, työttömyys on eniten kasvanut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 316

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 56

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 56.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi valtion eläkelain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 343

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 57

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 57.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Hallitus on antanut esityksen sotilaseläkejärjestelmän muuttamisesta 4 päivänä joulukuuta 1992. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on keskiviikkona kuullut yhden kerran asiantuntijoita, joita oli kylläkin toistakymmentä. Tämän jälkeen asiantuntijoita ei ole kuultu, vaan laki lyötiin väkisin lukkoon valiokunnassa, ja jälki on sen näköistä. Kun eilen puoli viideltä kokoonnuimme tätä lopullisesti päättämään, niin ministeri Pekkari huutoi käytävässä ja kuiskutteli ed. Kemppaiselle ohjeita, miten tulisi menetellä.

Aikaisemmin sisäministeriöstä oli otettu yhteyttä rajavartioiden osalta valiokunnan sihteerin ja sanottu, että lakipykälää pitää muuttaa, koska epäilemättä tässä on sattunut paha moka rajavartiolaitoksen osalta. Mutta kun ed. Kemppainen tuli valiokunnan huoneeseen sisälle, me olisimme kyllä toivoneet, että ministeri Pekkari olisi tullut selvittämään koko valiokunnalle, mistä oli kysymys, mutta näin ei tapahtunut, vaan käytävässä kuiskuteltiin yhden edustajan korvaan. Pidän tätä erittäin epäilyttävänä menettelynä ja eduskunnan arvovallan alentamisena.

Toivoisin, että puhemiesneuvosto voisi käsitellä näitä asioita, mikä on se aika ja mikä on eduskunnan arvovallan mukainen tapa käsitellä hallituksen esityksiä, että ne tulevat kunnolla käsitellyiksi, että me voimme sanoa, että tämä on perusteellisesti käsitelty. Lopputulos on sitten tietysti äänestyksen jälkeen se, jos asiasta äänestetään, mikä on hyväksytty.

Sen jälkeen kun valiokunnan mietintö on saatu, niin rajavartioiden asia ratkaistiin laittamalla valiokunnan mietintöön ponsi, mutta tänä päivänä on sitten jälleen kuhistu. Milloin on sanottu, että tämä asia lähetetään suureen valiokuntaan käsiteltäväksi, ja milloin on sanottu, että ei lähetetä. En tiedä nyt, tehdäänkö onnen ponsi vai mikä tässä on tarkoitus, millä tavalla asia on tarkoitus ratkaista. Joka tapauksessa on päivänselvää, että jo nyt on todettu, että tässä on toinen ongelma. Ensimmäinen ongelma on jo havaittu siinä, mitenkä voimaantulosäänitys on kirjoitettu. Kun vasta eilen teimme mietinnön, nyt tänään on jo pöydille jaettu korjaus voimaantulosäänityksen kirjoittamisesta. Ei tämä ole vakavaa lainsäädäntötyötä. Niin kuin jo aikaisemmin sanoin, en varmasti ole mikään sotahullu, ja valiokunnassa useat muutkin edus-

tajat totesivat myös hallituspuolueiden piiristä, että kuitenkin asiallinen käsittely asioille pitää saada. Toiseksi sanon, että niin kauan kuin meillä armeijaa ylläpidetään, niin työsuojeluhimisenä mielestäni on tärkeää ennen kaikkea turvallisuus, siviiliväestön turvallisuus ja myös armeijan palveluksessa olevien turvallisuus.

Ilmavoimia ei ole koko tämän esityksen valmistelun aikana kuultu. He ovat kyllä lähettäneet kirjelmiä valmistelijoille, mutta heitä ei ole kertaakaan kuultu, ja valiokunnassa he olivat ensimmäisen kerran oikein kuultavana ja toivat esille ne ongelmat, mitä tähän liittyy.

Ilmavoimien esikunta esittää, että lisättäisiin kaksi sanaa 8 §:ään: "Lentäjän tutkintoa edellyttävässä virassa palveleva virkamies on palveluksen päättyessä täyttänyt 40 vuotta ja ennen eläkkeen alkamista 45 vuotta." Tämä siis tarkoittaa sitä, että kun lentäjä on täyttänyt 40 vuotta, niin sen jälkeen hän ei enää voi tarttua lentokoneen ohjaimiin. En kauhean hyvin tunne näitä nimityksiä, mutta olkoon sitten tämä. (Ed. Lamminen: Oikein!) — Hyvä, kiitos, ed. Lamminen. — Mutta täällä puhuttiin siitä, mitä ikä merkitsee. Se merkitsee väistämättä sitä, että fyysinen suorituskyky alenee. Varsinkin kun on kysymys taisteluhävittäjistä, niin se on erittäin tarkkaa hommaa. Toivottavasti niitä ei tarvitse siihen varsinaiseen tehtäväänsä käyttää. Mutta niin kauan kuin niitä käytetään ilmalavontaan tai harjoitteluun, niin en ainakaan halua, että kun kesällä laiturilla otan aurinkoa ja Haukka-hävittäjät lentävät puiden latvaa viistäen, niistä joku tulee siihen järveen ja putoaa päälle. (Ed. Skinnari: Totta kai, kun otatte aurinkoa siinä! — Naurua)

Lentäjien turvallisuuskysymys on vakava asia, ja myös me olemme juuri muutama kuukausi sitten saaneet seurata järkyttävää lentoonnettomuutta Amsterdamissa. — Nämä eivät ole mitään naurun asioita. — Niin kuin sanoin, turvallisuusyistä puolustan sitä, että täytyy ne ottaa myös kaikissa armeijan tehtävissä huomioon. Sen vuoksi esimerkiksi tässä lentäjien asiassa mielestäni on anteeksiantamatonta, että tämän esityksen valmistelu on tällä tavalla tehty.

En reservin ylläpitämiseen sen enempää puutu. Ed. Lamminen varmaan hoitaa tämän puolen asiasta. Mutta kaiken kaikkiaan, kuten sanottu, tämäkin kuuluu osana laajempaan kokonaisuuteen, joka olisi pitänyt käsitellä huolellisen valmistelun jälkeen vasta sitten, kun nämä muut esitykset tulevat, varsinkin kun tässä ihan tämän erikoislaadun vuoksi on ihan omaa valmistelua

vielä riittävästi tekemättä, kuten valiokunnan vähäisenkin asiantuntijoiden kuulemisen yhteydessä kävi ilmi.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä tulee esittämään myös tämän lain hylkäämistä. Toivon, että puolustusvaliokunnan ponteva puheenjohtaja, viitaten puolustusvaliokunnan sosiaalivaliokunnalle antamaan lausuntoon, pystyy omalta osaltaan edesauttamaan sitä, että tämä jätetään käsittelemättä loppuun saakka näillä valiopäivillä.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Myös minä olisin halunnut kritisoida sitä menettelytapaa, jolla tämä laki ollaan nyt runnomassa täällä lävitse. Muistuttaisin vielä siitä, että kun me kuntien, valtion ja kirkon eläkeuudistusten yhteydessä halusimme niitä lykättäväksi helmikuussa alkaville valiopäiville, me olisimme olleet myös valmiita siihen, kun tiesimme, että hallituspuolueet runnovat ne täällä lävitse, että edes tämä laki nyt jätettäisiin ensi vuoden puolelle juuri niistä syistä, joita ed. Stenius-Kaukonen täällä totesi. Tämä on hutaisten tehty, ja me emme ole ehtineet kuunnella riittävästi asiantuntijoita. Kun hyvä lainsäädäntötapa kuitenkin edellyttää, että kaikki asiat valmisteltaisiin perusteellisesti ja kunnollisesti, niin tämänkin olimme valmiit siirtämään.

Tietysti moni voi ajatella, miksi: Rangastaan nyt kaikkia saman tien ja nostetaan kaikkien eläkeikä! Tiedän, että hyvin monet kaidehtivat juuri sotilaiden alempia eläkeikä. Itsekin olen ollut sitä mieltä, että kyllä niissä tarkistamisen varaa on. Mutta tämä esitys, mikä meillä on, tuottaa aika erikoisia tilanteita, ja tästä syystä tämä kiire ja hوسuminen on aivan tavatonta.

Kun ed. Stenius-Kaukonen kertoi eilisiltäisistä ministeri Pekkariuksen viime käden ohjeista, niin muistuttaisin, että siellä oli myös kansliapäällikkö Perttunen paikalla, ja se oli kyllä hyvin erikoinen tilanne. Vaikka me huutelimme, että kyllä me oppositiopuolueenkin edustajat mielellään kuulisimme, mitä ministereillä on sanottavaa, niin se ei käynyt.

Kerroin aikaisemmin jo vastauspuheenvuorossani siitä, miten viime tipassa saimme näitä ohjeita. Sillä 8 päivä joulukuuta päivätyllä valtiovarainministeriön kirjeellä, jonka on allekirjoittanut valtiovarainministeri Viinanen, annettiin myös tämän lain ja valtion virkamiesten eläkelain osalta myös ohjeet, erityisesti tämän lain osalta.

Kaikki tiedämme, että kun upseereilla ja opistousepureilla on alempi eläkeikä, niin hyvin monet siirtyvät työelämään eläkkeelle jäätyään, hyvin monet esimerkiksi väestönsuojelutehtäviin tai vastaaviin, ja saavat täyttää eläkettä ja nauttivat palkkaa. Tiedän, että tämä on hyvin yleisen kateuden kohteena ja monet ovat sitä mieltä, että pitäisi rokottaa tästä asiasta. Valtiovarainministeri Viinanen esittikin valiokunnalle tällaista pykälämuutosta, jossa olisi todellakin lähdetty siitä, että upseereilla eläke olisi pienentynyt, mikäli he menevät töihin. Tähän olisi tietysti hyvin helppo populistisesti yhtyä ja sanoa, että siitä vain ja minkä ihmehen takia heillä tällainen mahdollisuus on.

Mutta katsen, että tältäkin osin ei voida tehdä yhden ryhmän kohdalla tällaisia ratkaisuja, koska näillä on aina laajempi periaatteellinen vaikutus. Toisaaltahan eläkekomitea 90:n tavoitteena on juuri ollut, että kannustettaisiin jopa eläkkeellä olevia olemaan työssä silloin, jos meillä on työvoimapula, ja siitähän puhuttiin aikoinaan. Pitää tällaiset ratkaisut tehdä linjassa eikä lähteä nyt yhtä ryhmää rokottamaan, joskin tietysti voi sanoa, että he ovat tietyllä tavalla etuoikeutetussa asemassa, koska voivat siis käydä työssä eläkkeelläoloaikanaan. Tämä pykälä sitten, tämä valtiovarainministerin antama viime käden ohje, poistettiin lakiesityksestä, joten se ei toteutunut.

Kuten ed. Stenius-Kaukonen sanoi, niin me saimme hyvin paljon kirjelmia viime vaiheessa, kun ei ollut kaikkia mahdollisuus kuulla. Me olemme saaneet Insinööriliitolta, sisäasiainministeriön rajavartiolaitoksen esikunnasta ja ilmavoimien esikunnasta kirjeen, Ilmavoimien Lentäjäyhdistys on lähestynyt meitä kirjeitse, Upseeriliitto ry, Päälystoliitto ry, Sotilasammattiliitto ry jne. Myös täällä on yhteinen kirje, jonka ovat allekirjoittaneet Upseeriliiton puheenjohtaja, Päälystoliiton puheenjohtaja ja Merivartioliiton puheenjohtaja.

Kyllä minusta on kerta kaikkiaan kohtuutonta, että täällä viedään näin läpi näitä lakiesityksiä. Varapuheenjohtaja Taina totesi valiokunnassa, että kyllähän näitä sitten voidaan muuttaa, jos ponnassa joku ryhmä on jäänyt meiltä esimerkiksi huomioimatta, kun ponttakin kovalta kiireellä sorvattiin. Minulle syntyi käsitys, että valiokunta ei itse tiennyt, mitä ryhmiä se sinne otti ja mitä se siellä jätti pois, kuten on nyt käynyt ilmi, kun on tarvetta korjata pykälää.

Itse mm. esitin, kun sanoin, että tätä asiaa olisi voitu lykätä, että puolustusvaliokunnan

puheenjohtaja olisi pyydetty kuultavaksi. Vaikka meillä valiokunnan puheenjohtajana onkin Varusmiesliiton entinen puheenjohtaja, ehkä olimme vähän laajempaakin asiantuntemusta tämän lain osalta tarvinneet, jotta olisi tämä ponsi tullut muotoiltua oikeaan muotoon edes.

Arvoisa puhemies! Kuten ed. Stenius-Kaukonen sanoi, kolmannessa käsittelyssä esitämme tämän lain hylkäämistä.

Varmasti tarvitaan myös sotilaseläkejärjestelmän korjausta, se on aivan ilmiselvää, mutta se pitää tehdä järkevästi, perustellusti ja sillä tavoin, että tiedetään, mitä ollaan tekemässä.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala toi esiin tämän lain valmistelun taustat. On totta, että tämä laki on äärimmilleen viety esimerkki holtittomasta valmistelusta. Ed. O. Ojala kertoi myös tämän farssin, jonka ministeri Pekkarinen ja kansliapäällikkö Perttunen kävivät esittämässä ...

P u h e m i e s (koputtaa): Muistutan vastauspuheenvuoron sisällöstä!

P u h u j a : ... ja siinä yhteydessä ed. O. Ojala ei muistanut puheenvuorossaan kertoa sitä, että erityisesti merivartioiden osalta kansliapäällikkö Perttunen toivoi muutoksia ja ihmetteli suuresti, mikä on tämä kiire, jolla näitä lakeja pitää viedä eteenpäin. Kansliapäällikkö Perttuselta tähän asiaan saamieni tietojen perusteella en pelkästään leikillään esittänyt, että ainakin mietinnössä olisi pitänyt huomioida, että yli 60-vuotiaita merivartiolaiteksella työskenteleviä ei pitäisi myrskysäällä pistää avomerelle.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala viittasi 18 §:ään, joka valiokunnan toimesta päätettiin poistaa esityksestä. Pidän tätä valiokunnan päätöstä siinä mielessä viisaana, että kokonaista eläkejärjestelmää tulisi tarkastella, ennen kuin tehdään näin suuria muutoksia siihen suuntaan, miten ansiotulot ja eläke suhteutetaan keskenään. Näkisin, että tämä asia pitää saada perusteellisempaan harkintaa sen suhteen, mikä lopputulos sitten järkevimmäksi katsotaan.

Mitä tulee rajavartijakysymykseen ja näihin moniin erityisryhmiin, kiinnittäisin vielä huomiota erääseen seikkaan. Mitkä ovat puolustusvoimien tarpeet ja tarkoituksenmukaiset päämäärät tässä kysymyksessä, se on jäänyt varsin vähälle huomiolle. Se, mitä ed. O. Ojala kertoi

tämän asian käsittelystä valiokunnassa, mielestäni pitää paikkansa. Eli hyvin nopeasti valiokunta joutui laatimaan mietintönsä, ja taatusti moni asia on jäänyt aivan liian vähäiselle harkinnalle ja kokonaan huomiotta.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Harvoin olen yhtä mieltä ed. Stenius-Kaukon kanssa, mutta nyt kyllä on oltava. (Ed. Stenius-Kaukonen: Älkää häpeikö yhtään!) — En häpeile yhtään. — Nyt on kyllä oltava samaa mieltä, aivan muutamaa poikkeusta lukuunottamatta.

Ensinnäkin hän kiinnitti ihan oikeaan asiaan huomiota: Hallituksen esityksen kanssa pidettiin tavatonta kiirettä. Meille tuli komennus, että puolustusvaliokunnan on annettava siitä mietintönsä ennen kuin tämä on edes eduskunnassa. Meillä oli siihen tietysti valmius, koska olimme pitkin syksyä ja jo viime keväänä saaneet hyvin perusteellista tukiovetusta sekä Upseeriliitolta, Päälystöliitolta että myös Puolustusvoimain Henkilöstöliitoilta. Se tietysti näkyi lausunnossamme, jonka annoimme sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään puuttunut aivan oikeisiin asioihin, ja minä seuraavassa tulen puuttumaan vain suurin piirtein kahteen pääkohtaan: kustannuksiin ja puolustusvoimiemme tilanteeseen. Tämän jälkeen sen voisi kiteyttää: Minne menet, SA INT, tämän jälkeen?

Kun vuonna 1992 talousarvioesityksessään eduskunta päätti, että tehdään erilliselvitys siitä, miten sotilaseläkejärjestelmää voidaan asteittain sopeuttaa vuoden 1993 alusta yleiseen eläkejärjestelmään, eduskunta edellytti myös, että työssä otetaan huomioon puolustusjärjestelmän erityispiirteet. Näin ei ole käynyt.

Hallituksen antamassa lakiesityksessä sotilaseläkkeistä eläkkeellesiirtymismahdollisuuden nostaminen 48:sta vuodesta 55 vuoteen vähentää 48—60-vuotiaita, eniten koulutettua reserviä, noin 4 500 henkeä eli puolustusvoimien sodan ajan johtajamäärää nykyisestä noin 35 prosenttia, ja se on paljon.

Lakiesityksen yleisperusteluissa kohdassa 3 todetaan puolestaan: "Sotilaseläkejärjestelmän muutokseen sisältyy mahdollisuus erota 48 vuoden iässä ja saada tällöin erorahaa tai toistuvaiskorvausta." Tällä siis pyritään korvaamaan eläkelain muutoksesta syntyvä reservin väheneminen. Tätä voidaan myös kutsua ns. valmiuskorvaukseksi, eli henkilö sitoutuu näin olemaan

valmiina palvelukseen myöhemmin. Saamiemme tietojen mukaan joku arveli, että se on 45 — 50 prosenttia palkasta, mutta mitään tarkkaa tietoa meilläkään ei tästä ole.

Kun lakiehdotusta on tehty, ei valmistelussa ole tehty asianmukaisia suunnitelmia, miten reservi saadaan syntymään. Myöskään kunnollisia laskelmia kustannuksista ei ole tehty. Lakiesityksen yleisperusteluissa mainittu reservin muodostamisesta esitetty kustannuslisyys 50—100 miljoonaa markkaa vuodessa on ilman todellisuuspohjaisia laskentaperusteita määritetty, koska ei ole suunnitelmia, minkä suuruisena, miten ja millä ehdoilla reservi saataisiin syntymään. Jos koko vähentyvä reservi muodostettaisiin virkoja lisäämällä, sen kustannukset olisivat noin 350 — 400 miljoonaa markkaa vuodessa eli noin 100—150 miljoonaa markkaa enemmän kuin hallituksen esityksessä mainittu eläkemaksujen säästö vuonna 2020. Alkuvaiheessahan säästö siirtymäsäännösten johdosta olisi tietyksi pienempi.

Suunniteltu nuoren, 30—40-vuotiaan reservin muodostaminen lisää kouluttamisen kustannuksia, koska tällä henkilöstöllä palvelusaika puolustusvoimissa olisi vain kymmenkunta vuotta, ja nämä olisivat siis kanta-, suoja- ja pääjoukkojen upseeristoa ja päällystystä pääasiassa. Jos reservin määrä olisi noin 2 000, mikä erään asiantuntijan mukaan olisi oikea määrä, niin sen kouluttamisen lisäkustannukset nykyiseen verrattuna olisivat vuosittain noin 20 miljoonaa markkaa. Lisää kustannuksia aiheuttaisi suunniteltu eroraha, jonka turvin reserviin siirtyvät voisivat kouluttautua uuteen ammattiin. Mikäli eroraha olisi noin 1,5—2 vuoden palkka, kustannukset olisivat vuositasona noin 20 miljoonaa markkaa. Lisäksi on otettava huomioon, että tästä reservissäoloajasta he olisivat vain kymmenkunta vuotta tarkoitettua nuorta reserviä, jonka jälkeen samaa vanhempaa reserviä kuin nykyisellä eläkejärjestelmällä syntyvä reservi. Tässä ei siis oikeastaan voitettaisi mitään. Poikkeuksenhan tekisi se, että heillä olisi selvästi heikompi koulutus.

Sama systeemi, tässä nyt sanottakoon sekin, oli Ruotsissa ja on vieläkin, mutta kun valiokunta tutustui Ruotsin vastaavaan systeemiin siellä käydessään, kävi ilmi, että he ovat vetämässä tätä systeemiä takaisin, koska puolustusvoimat heillä ukkoutuu.

Vanhemman, 48—54-ikäisen reservin synnyttäminen toistuvaiskorvauksilla aiheuttaa myös kustannuksia. Jos tällaista reserviä olisi 1 000

henkilöä ja heille maksettaisiin toistuvaiskorvaus, kuten eräänä vaihtoehtona on tullut esille, niin vuotuiset kustannukset olisivat suuruusluokkaa 85 miljoonaa markkaa. Yksilölle siirtyminen 48-vuotiaana reserviin merkitsisi elämän loppuajan palkan ja eläkkeen vähenemistä runsaalla miljoonalla markalla. Tuskin monikaan vapaaehtoisesti lähtisi reserviin tietoisena tällaisesta palkanalennuksesta, eli reserviä ei ainkaan vapaaehtoisin keinoin syntyisi. Kuten sanottu, vähennys koskisi juuri pataljoonan porasta, joka meillä on erittäin arka tälläkin hetkellä.

Eläkeiän nostaminen aiheuttaa luonnollisesti upseerien ja opistoupseerien uran hidastumisen. Esimerkiksi upseerin ylennys majuriksi hidastuisi 4—6 vuotta, mikä merkitsee samalla palkkauksen heikkenemistä. Jotta näin ei tapahtuisi, tulisi virkarakennetta korjata. Tämä taas aiheuttaisi vuositasona noin 30 miljoonan markan lisäkustannukset.

Mahdollisuus siirtyä eläkkeelle varsin nuorena on erityisesti sotilailla eräs osa palvelussuhteen ehtoja. Tämä on selvästi nähtävissä heidän virkauransa alkupalkoissa. Mikäli eläke-etujen heikentäminen kompensoidaan maksamalla upseereille ja opistoupseereille suunnilleen samaa palkkaa kuin puolustushallinto maksaa muille vastaavan tason koulutuksen saaneille, lisäisi tämä kustannuksia vuositasona noin 150 miljoonaa markkaa.

Jos kaikki nämä luvut, joita olen luetellut, summataan yhteen, niin tästä tulisi vuositasona lisäkustannuksia noin 70 miljoonaa markkaa eikä suinkaan säästöä 230:tä miljoonaa, joka summa täällä on jo monesti mainittu. Tälläkin ratkaisulla johtajareservin määrä vähenisi lähes sillä määrällä, joka sodan ajan päävoimiin heittänyt on käytettävissä. Säästöjä voidaan tehdyn selvityksen perusteella tehdä vain tinkimällä ammattitaitoisista johtajista. Tätä ei taas voi tehdä ilman, että sillä on vaikutusta puolustusvoimien kriisiajan valmiuteen, ja siihenhän meidän armeijaamme koko ajan tietysti koulutetaan.

Eduskunta ei varmaankaan tätä tarkoittanut viime vuonna antaessaan valtioneuvostolle tehtävän sotilaseläkejärjestelmän muuttamisesta. Eduskunta lausunnossaan edellytti tehtävässä selvitystyössä ottamaan huomioon myös edellä mainitut virkarakenteen ja palkkauksen kehittämiskysymykset. Kuitenkaan eivät puolustusministeriön eivätkä valtiovarainministeriön työryhmät ole näitä asioita työryhmien eräiden

jäsenten vaatimuksesta huolimatta suostuneet millään tavalla käsittelemään. Valmistelutyössä ei myöskään ole kunnolla tarkasteltu ratkaisujen tuomia valtiontaloudellisia säästöjä ja lisäkustannuksia. Eläkepolitiikka ja -säästöt ovat olleet työtä selvästi ohjaavia, kokonaiskustannusten tarkastelu on ollut puutteellista, eikä riittävän reservin muodostumista ole vielä ratkaistu.

Aivan lopuksi totean, kuten täällä jo edellisissä puheenvuoroissa on myöskin tullut ilmi, että sosiaali- ja terveysvaliokunta on aivan oikein poistanut 18 §:n, sen kateellisuuspykälän, ja se minun mielestäni on aivan oikea työ. Mitä tulee sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön muuten, niin tämä on ajan niukkuuteen nähden hyvin perusteellista työtä. Niukka mutta vaatimaton, sanoisin, mutta joka tapauksessa se on puuttunut ihan olennaisiin asioihin.

Kuten täällä on myöskin tullut esille, olen samaa mieltä, että sotilaitten eläkejärjestelmään on puututtava ja se on tietyllä tavalla yhtenäistettävä, mutta sillä ei saa romuttaa meidän nyt jo muutenkin alas ajettua armeijaamme, kuten tässä nyt on käymässä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli mielenkiintoista kuunnella puolustusvaliokunnan puheenjohtajan Kalevi Lammisen puheenvuoroa. Hän varmasti hyvin muistaa sen, että me vuoden 92 tulo- ja menoarvion käsittelyn yhteydessä annoimme erään lausuman valiokunnasta. Siinä todettiin, että sotilaseläkejärjestelmää kehitettäessä tulee ottaa huomioon puolustusjärjestelmämme erityispiirteiden lisäksi mahdollisuuksien mukaan myös puolustusvoimien palkkaus- ja virkarakenteen kehittämisen tavoitteet.

Käyttämästänne puheenvuorosta voi hyvin todeta, että ette ollenkaan pitänyt tämän lain käsittelystä ettekä myöskään kaikesta, mitä esitys pitää sisällään. Siitä syystä, kun en itse päässyt valiokunnan ratkaisevaan kokoukseen, ihmettelen suuresti oikeiston käyttäytymistä, kun te ette yhtyneet vasemmiston mielipiteeseen siitä, että tämä pitää hylätä. Näin ollen kysyisin, miksi. Kun ollaan aivan yksimielisiä siitä, että lakiesitys on huono eikä vastaa meidän aikaisemmin esittämiämme mielipiteitä, miksi se

nyt kuitenkin oikeiston taholta esitettiin hyväksyttäväksi? Ilmoitan, että minä tulen kannattamaan hylkystä.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista kuunnella ed. Lammisen puheenvuoro. Kun luki puolustusvaliokunnan kannanotot, niin täytyy todella ihmetellä, että tällaisia lakiesityksiä tällä tavoin valmisteltuna tuodaan eduskuntaan. Mielestäni Valiokunnan kannanotoissa ehkä rajuimmin, mitä koskaan itse olen lukenut Valiokunnan kannanotoista, arvostellaan hallituksen esitystä lähes kaikilta osin. Yllätyin, kun tulin loppuosaan, jossa valiokunta esitetyn perusteella "esittää kunnioittaen, että lakiesitys hyväksyttäisiin". Minä en voi tajuta sitä, että kun arvostellaan ja pidetään "täysin selvittämättömänä lyhyen ajan johdosta" jne., niin sitten esitetään hyväksyttäväksi. Tämä tuntuu minusta jotenkin omituiselta.

Arvoisa puhemies! Haluan korostaa vielä toisen kerran sitä, että minä en ole aikaisemmin tavannut tällaista rehellistä valiokunnan lausuntoa, jossa todella on arvosteltu, ilmeisesti oikeudenmukaisesti, puutteellista lakiesitystä. Tämä loppupäätelmä minua ihmetyttää.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten alussa sanoin, niin meillä oli aikaa tutustua ja me olemme saaneet tukipetusta hyvin monelta taholta valiokunnalle. Valiokunnan kannanotto on hyvin seikkaperäinen. Me hallituspuolueiden jäsenet pidimme kesken valiokunnan kokouksen oman kokouksemme, jossa demokraattisesti päätettiin esitystä puoltaa. Kaikki eivät suinkaan olleet sitä mieltä. Sanon niin, että kun mietintö ja kannanotto valiokunnasta annetaan, niin siinä joko hylätään tai hyväksytään. Kuten sanoin puheessani, meidän sotilasjärjestelmämme vaatii korjausta. Tässä on paljon hyvääkin, emme olleet valmiit sitä hylkäämäänkään.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustelusta voi saada sen käsityksen, että upseerit olisivat erityisesti vastustaneet tätä lakia. Näin ei kuitenkaan ole ollut. He ovat hyväksyneet tämän eläkepoliittisen ratkaisun. Eniten he vastustivat ammattikuntana pykäläehdotusta, jossa todettiin, että eläkkeellä olevan sotilaan mennessä työhön eläkkeessä otetaan palkka huomioon. Tämän esityksen hallitus veti pois. Lentäjät puolestaan arvostelivat ikäraja ja

esittivät eläkeiäksi 40:tä vuotta, kun hallitus esittää 45:tä vuotta. Siltä osin esitys ei ole heidän mielensä mukainen. Mutta muuten tämä kyllä hyväksyttiin.

Sen sijaan esitettiin puolustuspoliittisia epäilyjä, joihin puolustusvaliokunnan puheenjohtaja on omassa puheenvuorossaan viitannut. Ne ovat varmasti asioita, joita tulevaisuudessa pitää ratkaista. On erotettava toisistaan puolustus- ja eläkepolitiikka.

Sotilaat ovat myös olleet huolissaan siitä, mitä tapahtuu nyt työsuhteessa oleville. Sehän on aivan eri neuvottelujen väärti.

Pyysin tämän puheenvuoron siinä vaiheessa, kun ed. Stenius-Kaukonen oli huolissaan taisteluhävittäjälentäjistä ja puolustusvoimien toiminnasta ylipäänsä. On mukava havaita, että myös vasemmistossa aletaan ymmärtää puolustusvoimien merkitys. Myös ed. Arja Ojalan käyttämä puheenvuoro oli siltä osin hyvin myönteinen.

Ed. Antvuori: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä monien kanssa siitä, että tätä lakia ei ollut mitään järkeä runnata nyt väkisin läpi. Siinä määrin tässä on puutteita. Vaikka en minäkään tunnustaudu sotahulluksi, niin kannan kovastikin huolta turvallisuusnäkökohdista, jotka tulivat esimerkiksi hyvin esille valiokunnan käsittelyssä ilmavoimien osalta.

Olen myös sitä mieltä, että sotilaseläkkeitä tulee uudistaa, mutta ihan eri pohjalta kuin muuta eläkejärjestelmää, jos on tarkoituksena, että otetaan huomioon puolustukselliset näkökohdat ja jos on tarkoitus, että tässä maassa on reservimiehistö, joka on hyväkuntoista ja tehokasta.

Valitettava tosiasia on tämänkin lain osalta se, että hallituksen pelisäännöt olivat tärkeämmät kuin lain sisältö.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Itsenäiselle valtiolle armeija on erittäin tärkeä asia. Tämän päivän Euroopassa se on sitä erityisesti. Tässä mielessä ihmettyttää kyllä, että tähän asiaan ei suhtauduta sillä vakavuudella kuin pitäisi.

Tämän käsittelyn aikaanahan ilmeni mm. se, että Suomi on hankkimassa kalliita Hornet-hävittäjiä, mutta ilmavoimien lausunnon mukaan tilanne alkaa olla se, onko sinne enää kohta lentäjiä. Mitä järkeä siinä on? Ihmettyttää myös se, että puolustusministeri Elisabeth Rehn, joka muutoin näkyvästi puolustelee erilaisia asioita, ei ole tällä silloin, kun hänen hallintohaaransa asioita käsitellään. Missä tämä Elisabeth Rehn

nyt luuraa? Hän on varmaan hoitamassa vähän suurempia asioita kuin nämä.

Mieleeni tuleekin väittely kerran täällä eduskunnassa, siitä on kymmenisen vuotta aikaa, jolloin joku puhujakorokkeelta totesi, kuinka Suomessa puolustusmenot ovat vain niin ja niin vähän bruttokansantuotteesta; kokoomukselainen kansanedustaja totesi, että ainoastaan Luxemburgissa on alemmat kuin Suomessa. Joku meikäläisistä huusi väliin, että hyökätään sinne. Mutta nykyisen hallituksen aikana armeijaakin ollaan riisumassa monessakin mielessä. Asken käsiteltiin valtiota, kuntia, kirkkoa, nyt seuraavana on armeija. Kaikkien osalta tapahtuu heikennyksiä.

Tavallaan on nyt aikoihin eletty, että sosiaalidemokraatit ja vasemmisto ovat puolustamassa niitä tahoja, jotka yleensä ovat olleet, tosin nyt kasvonsa ja kannatuksensa menettäneen, kokoomuksen varassa.

Vielä ihmetyttää sekin, että ed. Lamminen, joka on aika kookkaan näköinen mies, voi olla näin suuri jänishousu näin tärkeässä asiassa.

Ed. A. Ojala: Arvoisa puhemies! Ed. Taina totesi, että on erotettava puolustus- ja eläkepolitiikka toisistaan. Minusta ne kyllä kuuluvat nimenomaan puolustusvoimissa aika oleellisesti yhteen, kuten lentäjien osuudelta on monessa puheenvuorossa todistettu.

Mitä tulee siihen, että minäkin ymmärrän näitä asioita, niin kyllä todellakin minäkin ymmärrän ja lukeudun myös niihin, joita ei suinkaan sotahulluksi voi syyttää. Minä uskon, että ed. Lamminen voi antaa tästä hyvän todistuksen.

Koska meillä on puolustusvoimat, niin palkkaus ja virkarakenteen kehittäminen pitää tietysti ottaa myös samanaikaisesti huomioon ja katsoa asiaa kokonaisuutena.

Ed. Lammiselle toteaisin, että jos kerran ei tätä lakia voida todeta hyväksi ja kunnolla valmistelluksi, silloin se pitää hylätä. Sen jälkeen me voimme rauhallisesti katsoa näitä kaikkia asioita yhtä aikaa ja valmistella ne seuraavalla valtiopäivillä erittäin hyvin ja perusteellisesti ja laajasti. Eihän se ole mikään ongelma. Eihän tästä nyt niin suurta säästöä tule juuri tässä hetkessä, että sitä kannattaisi hosumisella pistää eteenpäin. Ilmeisesti siellä on isokin mies kuten ed. Lamminen pantu toteuttamaan oikeiston ja hallituksen tahtoa.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa rouva puhemies! Tuntuu, että tässä tulee toistoa ja kissan-

hännänvetoa. Mutta olen kyllä samaa mieltä, mitä opposition taholta on jo useampaan kertaan todistettu, että mitäänhan ei todella kunnolla korjata ja muuteta, jos me aina suostumme siihen, että tämä oli nyt kurja juttu, mutta pakko se on tässä saumassa toteuttaa ja aloittaa jostain, avata pää auki.

Kuulun myös hyvin intomielisiin ns. rauhanpuolustajiin. Jos minulta kysyttäisiin henkilökohtaisesti, niin voisin lakkauttaa koko armeijan. Mutta kun se kerran on olemassa oleva tosiasia tässä järjestelmässä eikä se minun päätökselläni lopu tästä maasta, niin minun mielestäni on erittäin tärkeää, että silloin se on mahdollisimman tehokas ja hyvin hoidettu nimenomaan sitä tarkoitusta varten, miksi se joidenkin filosofioiden ja ideologioiden mukaan on perustettu ja rakennettu.

Olen samaa mieltä kuin ed. Arja Ojala siitä, että jos on kysymys puolustusvoimista ja on kysymys siitä, että Suomella täytyy olla vahva, hyvä puolustus, niin silloin myös eläkepolitiikka liittyy siihen tiiviisti. Niistä ei voi puhua erikseen.

Ed. M u t t i l a i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lamminen sanoi, että puolustusvaliokunnan näkökanta on se, että sotilashenkilöiden eläkejärjestelmään tarvitaan muutoksia. Aika erikoista on se, että näissä muutoksissa on jätetty huomioimatta turvallisuus- eli puolustuspoliittiset näkökohdat, jotka minunkin mielestäni ovat tärkeitä, vaikka en todellakaan myöskään ole mikään sotahullu.

Tämä lakiesitys on kiireellä tehty. On erittäin huonoa lainsäädäntötyötä, jos jo silloin, kun valiokunnassa työtä tehdään, tiedetään, että se on kiireellä ja hätiköiden tehtyä ja jo valiokunnassa joudutaan käyttämään puheenvuoroja, että voidaanhan nämä sitten korjata, jos tulee virheitä.

Myös se on aika kummallista, että pykäliin ei ole saatu tärkeitä ja keskeisiä asioita, vaan valiokunnan ponnassa on sanottu, että nämä ja nämä asiat täytyy selvittää. Eikö näitä olisi pitänyt selvittää ennen kuin tätä lainsäädäntöä olisi tehty?

Sekin on käynyt jo selvästi ilmi, että mitään säästöjähän tällä ei ensi vuoden alusta toteutetuna saada aikaan. Mutta saadaapa vain aikaan huonoa lainsäädäntötyötä, jota aivan varmasti aivan pian joudutaan korjaamaan.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Tässä osittain on sivuttu sitä, että kun tehdään tällaista

lainsäädäntöä, kun puolustusvaliokunnan puheenjohtaja ja ed. Taina totesivat, että on tiedossa, että laissa on puutteita, virheitä, ei ole ollut aikaa selvittää, niin kyllä minun mielestäni eduskunnan arvovalta lainsäätäjänä kärsii tällaisesta, että alennutaan siihen, kun tiedetään, minkälaisia puutteita ja virheitä on. Onhan se todettu, minkälainen rumba syntyy muilla lainsäädäntösektoreilla, esimerkiksi rikoslain osalta taikka määrättyjen muitten, joista on valitusoikeus.

Tässä mietinnössä ei ole edes puututtu ongelmiin tarkemmin nimenomaan ilmavoimien osalta. Siellä vaaditaan erittäin hyvä fyysinen kunto. Jonkin verran alaa tuntevana tiedän sen, että jo nykyisin hävittäjälentäjillä hieman yli 30 vuoden iässä tulee määrättyjä vaivoja niskaan ja selkään erittäin rajusti. Mikä on tilanne sen jälkeen, kun meille tulee Hornetit? Sen jälkeen meillä ei ole sellaisia lentäjiä, jotka pystyvät työhön, koska heitä pidetään niin pitkälle.

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on lakiesitysten joukossa niitä, jotka on todella kiireellä ja hätäisesti valmisteltu. Se, että valiokunnan kannanotto on poikkeuksellinen, kuten muun muassa ed. Vistbacka sanoi, ja että on kovaa kritiikkiä hallituksen esitystä kohtaan, johtuu todella siitä, että valiokunnassa käsiteltiin tätä asiaa hyvin seikkaperäisesti ja hyvässä hengessä. Todella, niin kuin puheenjohtaja Lamminen toi esiin, olemme saaneet tähän asiaan hyvin paljon tietoa.

Se, että tässä on mm. suuria ongelmia rajavartioston, merivartioston ja ilmavoimien osalta, johtuu todella siitä, että näitä ryhmiä on lain valmistelussa kaikkein heikoimmin kuultu. Kaikkein huonoimmassa asemassa ovat olleet ilmavoimat, ilmavoimat, jotka valiokuntaakin pääsivät lähestymään ainoastaan kirjelmällä.

Mitä tulee siihen, niin kuin ed. Taina sanoi, että on hauskaa, että vasemmallakin ollaan kiinnostuneita, kuinkas se olikaan, puolustusvoimista tai turvallisuudesta, ollaan varmaan kiinnostuneita. Pidän itse hyvin tärkeänä sitä, että tässä maassa on oma puolustusjärjestelmä, ja minä haluaisin säilyttää sen puolustusjärjestelmän mahdollisena EY-aikanakin enkä luottaa kehään muihin.

Sitten myöskin on kysymys ihmisistä, ihmisten työnteosta. Erikoisesti esimerkiksi lentäjien kohdalla on hyvin välttämätöntä, että nämä asiat selvitetään tarkkaan, kuten valiokunnan mietinnössä todetaan. Pidän tärkeänä sitä, että se huomioidaan.

Mitä tulee vihreiden ja vasemmiston vastalauseeseen, haluan kiinnittää siihen huomiota. Sen hän vetoaa vain tähän koko mietintöön.

Ed. T a i n a : Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka väitti minun sanoneen, että lakiehdotuksessa on virheitä. (Ed. Vistbacka: Puutteita!) Näin en ole todennut, vaan totesin vain sen, että jotkut ammattiryhmät kuten lentäjät ovat arvostelleet tätä 45 vuoden eläkeikää, he olisivat halunneet 40 vuotta. Kun tämä koskee tulevia työsuhteita, aikaisintaan 20 vuoden kuluttua on ensimmäinen lentäjä tämän lain mukaan jäämässä eläkkeelle, jos oletetaan, että hän aloittaa työsuhteensa ensi vuoden alussa. Jos voidaan todeta, että laki on tältä osin puolustuspoliittisesti huono, varmasti voidaan korjaukset tehdä.

Täällä edustajat huutelevat, miksi tällä on kiire. Tämä liittyy siihen kokonaisuuteen, millä julkisen sektorin eläkesysteemit muutetaan, eikä ole tarkoituskaan, että tämä vaikuttaisi ensi vuoteen. Ed. Vistbacka ja muut kansanedustajat, on syytä katsoa vähän kauemmaksi tulevaisuuteen meidän eläkepolitiikassamme. Jos me emme tee mitään eläkeratkaisuja, merkitsee se Suomen elintason voimakasta laskua ja myöskin laskun maksattamista tulevilla sukupolvilla.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Nyt taisi tulla puheenjohtaja Skinnarille pupu pöksyyn, kun hän ensin syytti jänishousuksi ja sitten lähti itse pois salista. Mutta minun täytyy sanoa, että puolustusvaliokunta nimestään huolimatta on demokraattinen valiokunta, siellä kuullaan ja puhutaan. Ei se ole samanlainen kuin sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta kuuleman mukaan. Koolla ei ole siellä merkitystä ollenkaan. Siellä on yksi mies ja yksi ääni.

Voin tässä seurakunnan edessä todistaa, että niin ed. Pykäläinen kuin ed. A. Ojala eivät ole sotahulluja, heille puhtaat paperit annettakoon.

Tämä ei ole säästölaki. Tällä ainoastaan, käyttäisin puolustuksellista termiä, torjutaan eläkepommi, joka on tulevaisuudessa, kuten ed. Taina mainitsi.

Kyllä minä erottaisin hyvin tarkkaan vielä kuitenkin eläkepolitiikan ja puolustuspolitiikan. Eläkeläiset eivät puolusta.

Mitä tulee vihreiden vastalauseeseen, se minun täytyy sanoa, että niitä ei enää oteta ainaakaan puolustusvaliokunnassa kovin vakavasti, koska niitä vastalauseita tulee joka asiasta. Ku-

ten hän sanoi, paras kun koko armeija lopetettaisiin; se on hänen tyyliinsä.

Se, mitä minä arvostelen, on se, että tällä on ollut hirmuinen kiire. Ei ole kuultu kaikkia osapuolia, mikä on ollut ehdoton puute. Kustannuksista ei ole tarkkaa tietoa. Vaikka me sitä tivasimme, kukaan ei meille pystynyt sitä sanomaan. Reservin muodostaminen tulevaisuudessa on yksi ongelma. Kun mainittiin, että lentäjät ovat purnanneet, niin minä ymmärrän varsin hyvin. Heillähän nousee eläkeikä melkoisesti nyt.

Ed. V i s t b a c k a : Rouva puhemies! Ed. Taina, kuuntelitko, mitä puolustusvaliokunnan puheenjohtaja Lamminen äsken sanoi? Hän sanoi, että ei tiedetä kustannusrakennetta. Sen johdosta minä en ymmärrä, että lailla pitää olla näin kiire. Täällähän sanotaan, että sen vaikutuksen arvioidaan vuonna 2020 olevan noin 230 miljoonaa. Jos yksi vuosi siirrettäisiin tai puolella vuodella esimerkiksi ja olisi kuunneltu niitä asiantuntijoita ja niitä tahoja, joita esitys koskee, asia olisi ihan okei. Sen jälkeen se olisi korjattu sen mukaisesti.

Toistan sen, että tällaisella lainsäädännöllä eduskunnan arvovalta lainsäätäjänä murenee täysin ihmisten silmissä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon:

7) Lakivaliokunnan mietintö n:o 16 (HE 120)

8) Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 58 (HE 324)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 17.30.

Täysistunto lopetetaan kello 17.21.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen